

**Justi Vesti, medicinae doctoris, et in Academia Erfurtensi prof. publ.
Oeconomia corporis humani, : in qua octo dissertationibus functiones ...
proponuntur ... Accesserunt duo tractatus, alter De purgatione, alter De
medicamentorum.**

Contributors

Vesti, Justus, 1651-1715

Publication/Creation

Jenae : Sumptibus Joh. Jacobi Ehrt ; Erfordiae : Typis Joh. Henrici Groschii,
[1688]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/duxm5vry>

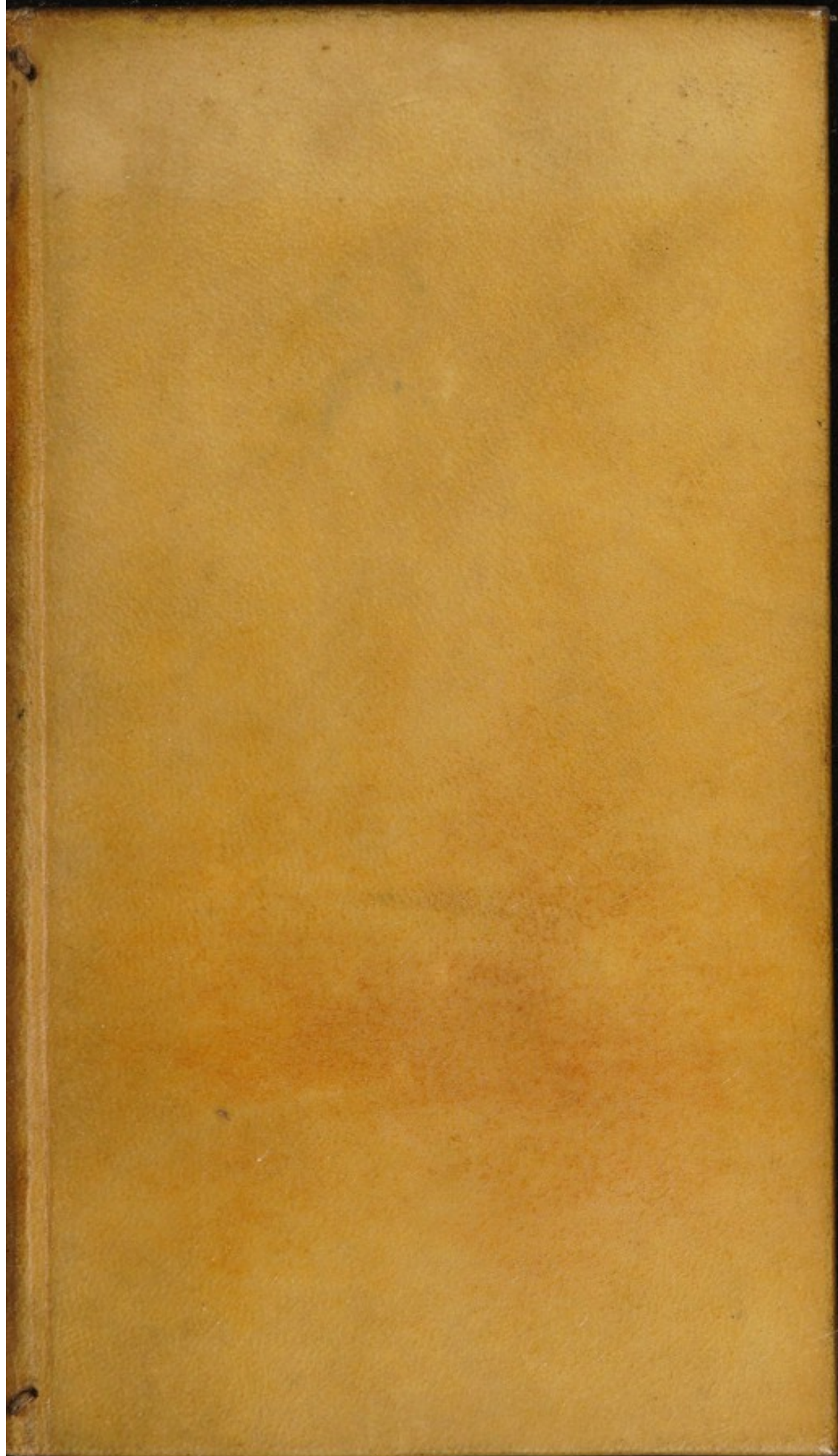
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

N. VESII.

CECONOMIA CORPORIS HUMANI
AC TRACT: DE PURGATIONE.

xiv.

R R

b

34

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

VESTI, J.

[16907]

65902/A

XIV₂

IUS
M

ACADE

EO

C

Deo D

tolerque

thodo

pro

O P

En

Medina

Ch

ALTER

DE

FOR

Samp

Typo

JUSTI VESTI,

MEDICINÆ DOCTORIS

Et in

ACADEMIA ERFURTENSI PROF. PUBL.

ÆCONOMIA

CORPORIS

HUMANI,

In qua

Octo Dissertationibus Functiones

leræque & potiores, facili & concinnâ Me-

thodo, in usum Studiosæ Juventutis

proponuntur, & ex suis causis

deducuntur;

OPUSCULUM

Et suâ brevitate & utilitate

Medicina Tyronibus se maximè commendans:

Cui accesserunt duo Tractatus,

ALTER DE PURGATIONE, ALTER

DE MEDICAMENTORUM

FORMULIS CONSCRIBENDIS

Ejusdem AUTORIS.

JENÆ,

Sumptibus JOH. JACOBI Ehrst.

ERFORDIÆ,

Typis JOH. HENRICI GROSCHII.

1600
1601
1602
1603
1604

PR

scitur &
can. ph
pro me
de facer
theoretu
tinguer
cuius re
vatur,
hoc ne
arque p
stantis,
ac decu
confide

1600
1601
1602
1603
1604

PRÆFATIO AD LECTOREM.

 Rtem nostram Medicam;
Lector Benevole , in se
consideratam & ratione
finis, propter quem addi-
scitur & exercetur , totam esse practi-
cam , plures ex Medicis hodiernis ul-
trò mecum fatentur ; hinc minùs be-
nè facere videntur , qui eandem in
theoreticam & practicam solent di-
stingvere : Ut autem practica est ars ,
cujus ratione sanitas præsens conser-
vatur , & amissa restituitur , ita fieri
hoc nequit citra maximam cautelam
atque prudentiam, omnibus circum-
stantijs, circa morborum doctrinam
ac decursum occurrentibus , probè
consideratis. Verùm doctrina mor-
borum,

X 2

PRÆFATIO:

borum, five status corporis humani publici
 præternaturalis, nec à docente communi
 modè tradi atque exponi, nec à discipulis
 te ullo modo percipi potest, nisi ge-
 nuina Medicæ artis dogmata five fun-
 damenta præmittantur, ex iisque sta-
 tus naturalis exponatur, ut sanitas in-
 tegra cum suis causis atque accidenti-
 bus (nimirum actionibus, excretis &
 retentis atque qualitatibus externis
 integris) probè pensitetur, & ceu lydi-
 us lapis ob oculos ponatur; *rectum*
 enim secundum Axioma Philosophi-
 cum *norma est obliqui: & contraria*
juxta se posita magis elucescunt. Hanc
 itaque de statu hominis naturali do-
 ctrinâ ut Studiosæ juventuti consula-
 tur, cùmque in Institutionibus refor-
 matis promiserim, me Collegium
 Physiologicum, quod aliquot vicibus
 privatim Auditoribus meis proposui,
 publicè

PRÆFATIO.

publici juris esse facturum, huic meo
promisso stare, illudque revisum, in
varijs immutatum atque typis excu-
sum artis nostræ tyronum oculis ex-
ponere & æquo tuo, Lector amice, a-
nimo offerre volui, ceu Compendi-
um Physiologicum, sub titulo Oeco-
nomiæ humani corporis; quâ fun-
ctiones, si non omnes, saltem pleræque
& potiores breviter recensentur & ex
causis suis deducuntur, quantum per
experientiam & rationem easdem co-
gnoscere mihi licuit, & consentientes
habui optimos Autores ex recen-
tioribus. Diversi quidem libri Phy-
siologici Celeberrimorum Virorum;
quos magni facio, in publicum pro-
luerunt satis prolixi, siquidem ab æter-
no Numine generi humano diversa
concessa sunt dona, ut alij prolixè, alij
verò succinctè scribant & disciplinam

PRÆFATIO.

vel artem aliquam proponant, cum interdum etiam paucis multa dici & tractari possint: Verum cum tyronibus apprimè conducatur (quibus interveniendi unica mea intentio est) ut res in compendio tradantur, opusculum hoc meum lucem quoque videre, operam pretium esse duxi. Divisi autem illud in octo Dissertationes, ut habeamus in posterum pro Exercitio Academico, quod disputemus: Nomina illorum, qui responsuri sunt, peculiari Programme indicabo. Subjunxi etiam tractatum de Purgatione, olim editum, jam verò auctiorem & correctiorem, cum materiae dignitas illud postulet, ut juniores Practici cautiù mercari discant; siquidem in purgantium Medicamentorum applicatione facile impingere potest quivis, in praxi Medica non probè exercitatus. Ulti-

ma

PRÆFATIO.

nò quoque Doctrinam de Formulis
Medicamentorum conscribendis, ad
ductum Excell. Wedelij adornatam,
adjeci, quam olim loco Dissertationis
Eruditorum examini exposui, jam
verò cum hætenùs à varijs fuerit desi-
lerata, auctam, magis correctam &
tabulâ dosium, item diversis Medica-
mentorum Formulis ad exemplum
ocupletatam, de novo exhibeo. In-
dicem, cum tractatus sint exigui, lu-
pens omisi, quoniam quilibet facili ne-
gotio in iisdem memoriam localem
sibi potest comparare. Errata Typo-
graphica, si quæ occurrunt, Lector Be-
nevole, pro humanitate tua Ipse
emendabis. Vale & Fave,
bonique consule!

103)0(22

Oeco-

Cononum laudo, qui prospicit ædili-
bus, atque

Ne desit quidquam cum ratione caveat
Majori tamen est Medicus mihi laude vec-
hendus,

Qui studet, ut vigeat Corporis usque
status:

Talia cum tractes, Collega colende, reportas
Et famam & laudem, perpetuumque
decus.

autoxyed.

D. GEORGIUS CHRISTOPHORUS
PETRI ab Hartenfels /

*Sacri Pal. Caf. Comes, Consiliarius & Ar-
chiater Electoral. Mog. Consul &
Physicus Erffurtens. Univ. & Fac.
Med. Senior, & p. t. Decanus, P. P.
P. L. C. & c.*

Clarescit docto jam dudum plausibus Orbis
Præcellens Nomen, VESTE perite, Tuum;
Claret & hoc partu, quem nunc Tua docta
Camæna

Protulit, hinc ævo Fama perennis erit.

*Excellentissimo AUCTORI debite Obser-
vantie & Honoris ergo ponebat*
M. JOHANNES Rießling / P. P.
& Ecclesiastes ad D. Gregor.

Σὺν τῷ Θεῷ.

ÆCONOMIÆ CORPO- RIS HUMANI

DISSERTATIO PRIMA,

De

ALIMENTORUM APPETITU, ASSUM-
TIONE ET ILLORUM IN VEN-
TRICULO DIGESTIONE.

§. I.

Mnes totius corporis functio-
nes, in quibus sanitas atque
valetudo prospera consistit,
vel individuo conservando,
vel speciei propagandæ inser-
viunt : Individuo ministrantes commodè
in naturales & animales subdividuntur. Na-
turales variæ assumptorum mutationi, v. g.
hyficationi, sangvificationi, nutritioni, &c.
inserviunt; tales sunt, quæ sponte Naturâ
A per-

peraguntur, nec à nostra dependent voluntate: Animales verò circa rerum quarumvis per sensus externos & internos cognitionem hinc & varium animi corporisque motum voluntarium sunt occupatæ.

§. II.

Ex actionibus ejusmodi simplicibus mixtæ seu compositæ oriuntur, qualis est *respiratio*, quæ, prout hominè dormiente, nec de illa cogitante peragitur, est naturalis, prout ut verò ex illius arbitrio ad tempus retardari potest, est animalis. Functiones speciei propagandæ inservientes circa lactis ac seminis elaborationem, hujusque in sinum muliebrem ejaculationem, foetus formationem &c. sunt occupatæ.

§. III.

Licet autem ex actionibus individuorum conservando inservientibus agmen ducatur, *respiratio*, quæ omnium prima hominis recensens nati functio est, cujus tanta etiam est necessitas, ut ne momentum hæc citra vitæ dispendium carere possimus; primam tamen infantis modò nati naturalem passionem esse esurire atque sitire, proindeque lac ex mammis sugendo famem ac sitim lenire

observ

observamus : Et cum à facilioribus & notioribus in qualibet doctrina incipiendum, & ad difficiliora & magis ignota progressus sit faciendus, meritò ab appetitu tum esculentorum, tum potulentorum exordior.

§. IV.

Appetitus tum esculentorum, qui fames, tum potulentorum, qui sitis dicitur, formatur à spiritu nostro imaginativo, qui Philosophis phantasia dicitur & pro animæ potentia habetur : Sedem autem non in ventriculo, ut *Helmontius* arbitratus est, sed in cerebro habet, actus verò appetendi in ventriculo manifestatur, ob copiosissimos spiritus animales, per nervos paris vagi sive octavi, orificio superiori ventriculi implantatos, influentes, illudque admodum sensibile constituentes ; est enim actio purè spiritualis, quod animi *παθήματα* ; appetitum diminuentia, indicant. Ejusmodi autem spirituales sensationes atque actiones celerissimo in corpore fiunt motu, quod observamus in levisimo etiam dolore sive tristi sensatione, titillatione seu voluptuosa sensatione, impressionibus cogitativis & similibus.

§. V.

Est itaque causa appetitus proxima & essentialis principium vitale, sive spiritus ventriculi insitus, excitatus & stimulatus à fermento sive liquore glandulari ventriculi, secundum naturam subsalfo, spirituofo & resolvendi virtute prædito, ceu causa occasionali; spiritus ventriculi insitus ita commotus, hanc sensationem velocissimo motu communicat spiritui nostro imaginativo sive phantasiæ, diversas sibi pro varietate ciborum, tanquam objecti, ideas atque conceptus formanti. Talis enim est harmonia spirituum, ut, quicquid spiritui insito imprimitur, influenti, & quicquid influenti, illud insito in momento communicetur, id quod apparet in ipso appetitu, variisque characteribus & nævis, quibus infantes, in utero materno adhuc latitantes, sigillantur. Sic etiam cibus, quo majore appetitu assumitur, eò facilius digeritur & chylicatur, quoniam spiritus tunc copiosiores influunt in ventriculum, chylicationem promoventes: Spiritus autem chylicationis causam esse primariam, in sequentibus demonstrabitur.

§. VI.

§. VI.

Liquorem gastricum, qui p. n. acidus quandoque evadit, in statu etiam naturali talem esse, probabiliter à quibusdam sequentia ob experimenta concluditur: [1] Omnia acida, v. g. *spiritum salis, vitrioli & nitri*, uti etiam ope *spiritus vini* hosce temperationes redditos, famem promovere & appetitum stimulare, id quod praxis docet. [2] Quævis alcalina fixa atque terrestria, ut *lapides cancerorum, cretam, corallia &c.* ceu acidum præcipitantia & infringentia, appetitum diminuere & famem tollere. [3] Vomitus & præternaturalem morbosum, & artificialiter excitatum ut plurimum acidum deprehendi. Et [4] lac atque mel jejuno stomacho assumpta acescere, lacque caseosum atque coagulatum vomitu rejici, quod videndum apud *Tacbenium Hippocr. Chymic.* uti etiam *Med. Hippocr. Chym. D. Etmülleri.*

§. VII.

Respondetur autem ad hæcce argumenta, [1] non tantum acida, sed quævis acria, excitare appetitum, v. g. *aromata, stomachica balsamica, salia volatilia &c.* in pituitosis

& melancholicis potissimum affectibus hinc etiam lupus animal est admodum vorax, quoniam ductus choledochus in ejus ventriculum inferi refertur. Quod [2] alcalina fixa atque terrestria appetitum diminuant, illud non faciunt acidum precipitando, sed spiritus figendo, quod ex februm, etiam biliosarum curatione clarum evadit, in quibus insignes præstant effectus, spirituum orgasmum supprimendo. [3] Quod vomitum attinet morbosum, ab illo ad statum naturalem non est concludendum; materia autem in vomitu, à medicamenti excitato, rarius acida observatur in sanis hominibus; Verùm in morbosis subiectis post pravas digestionem, ob defectum spirituum, alimenta in acidum sæpius degenerant liquamen, quod totam inficit massam sanguineam, unde non potest non lymphæ acida per glandulas ventriculi & pancreatis separari, quæ vomitu artificiali rejicitur. [4] Lac & mel quâ datâ occasione, per se facile acescunt, in perfectè autem sanis & *evētia* gaudentibus illud semper fieri, meritò dubitatur, siquidem lac sæpius, etiam non coagulatum per vomitum rejicitur,

itur, benè sese habente digestionē ventriculi,
ob spirituum abundantiam atque vigorem.

§. I I X.

Expulsâ ex ventriculo alimentorum di-
gestorum massâ, & consumto succo chyloso
secund. nat. dulci, liber est noster stomachus,
hinc liquor glandularis gastricus stimulan-
do excitat appetitum, & quidem, si est blan-
dè salsus & spirituosus, famem, sin verò ma-
gis talis, sitim producit; hinc est, quod scor-
butici jejuno & vacuo stomacho siti vexen-
tur. Ut enim ventriculus à quovis medio-
criter acri vellicatus, solida magis postulat;
ita quodvis excessivè salsum liquida deside-
rat, quibus dissolvitur atque diluitur.

§. I X.

Oritur autem & stillat hic liquor sive
fermentum ex glandulis interioris tunicae
ventriculi, quibus etiam totus oesophagus
abundat, sed in hominibus rarò, nisi per
microscopium conspicuis: Quas tamen An-
no 1686. in Anatome publica in ventriculo
humano, in primis in superiore ejus parte,
non solùm valdè conspicuas, sed etiam lim-
pidum & subviscosum humorem ex harum
osculis sive papillis leni compressione exstil-

Iantem vidi, & præsentibus tunc spectatori-
bus demonstravi. A veritate propterea ab-
ludere videtur *Sylvius*, dum opinatur reli-
quias ciborum, in plicis & rugis ventriculi
hærentes, constituere fermentum; hoc e-
nim si esset, nunquam rediret appetitus
post febres ardentes & malignas, aliosque
morbos, in quibus appetitus esculentorum
planè est prostratus, nihilque horum assu-
mitur: Sed contrarium testatur experientia
quotidiana.

§. X.

Cibus à ventriculo esuriente postula-
tus ore assumitur, ad quam functionem
omnes & singulæ oris partes sunt necessa-
riæ. Os autem Medicis est cavitas, quam
externè labia seu genæ, ex varijs musculis
exstructæ & compositæ; internè verò lin-
gua, maxillæ, dentesque constituunt. La-
biorum beneficio os expanditur atque clau-
ditur, hocque modo assumptio cibi & potus
peragitur. Lingua solidiora assumpta hinc
inde transfert in ore, sicque dentibus, in-
primis molaribus, subjicit, ut probè commi-
nuantur, atque comminuta salivæ intimiùs
admisceantur. Hæc autem cibus probè ma-
sticatis

icatis primam in ore infert mutationem ,
cque eundem ad faciliorem disponit reso-
tionem sive digestionem.

§. XI.

Hanc salivæ aptitudinem & efficaciam,
lurima docent : Præterquàm enim quod
x multa aqua , pauco sale & spiritu, salivam
vius constare scribit ; tenues, aculeatæ &
enetrabiles particulæ in illa reperiuntur ,
nde varij effectus , qui à sola aqua vel alijs
quoribus frustrà expectantur, ab illa depen-
ent , id quod apparet in discontinuatione
mercurij, vivi, atque curatione quorundam
tiorum cutaneorum per salivam oris jeju-
i. Sic etiam panis biscoctus, dentibus pro-
è comminutus ac salivâ imbutus, in massa
urinacea excitare valet fermentationem.

§. XII.

Propullulat autem & confluit in ore li-
uor salivalis ex diversis glandulis , quarum
liæ in ipsa hujus cavitate sunt disseminatæ,
t glandulæ buccarum, tonsillæ, sublinguales
minores & majores, ductibus *Rivinianis* in os
atulæ ; aliæ exterius eidem adnectuntur ,
onglomeratæ nimirum parotides, maxilla-
es & in oculorum orbita sitæ , quæ per du-

Etus *Stenonianos*, *Warthenianos* & *Nuckii* nos rivulos suos lymphaticos in os immediatè derivant.

§. XIII.

Assumta ore alimenta, dentibus comminuta, salivâque probè imbuta, beneficii lingvæ in pharyngem detruduntur, qui principium œsophagi constituit, & ab eo non differt, nisi quod paulò amplior existat, variisque musculis exiguis gaudeat: Exceptâ pharynge patulo ore alimenta, per œsophagum explicabilem & complicabilem opedictorum musculorum in primis sphincteris, principium œsophagi constringentis deglutuntur, ulteriùsque ad ventriculum propelluntur. Potus eodem modo assumitur, nisi quod sorbendo tantum hauriatur, quantum unâ vice potest deglutiri. Nunc vero in transitu in asperam arteriam quicquam alimentorum illabatur, natura super laryngem operculum cartilagosum constituit, quod epiglottis nuncupatur, & in actu deglutitionis glottidem claudit.

§. XIV.

Deglutita hoc modo alimenta, in ventriculo conveniente tempore commorantur

r, (quod tamen accuratè determinari ne-
quit, siquidem hoc variat ratione alimen-
torum, masticationis & ipsius ventriculi ma-
gis vel minùs robusti &c.) donec ritè sint
mutata & fermentata, quam fermentatio-
nem s. digestionem prisci Medici concoctio-
nem appellârunt, & causam hujus inchoatæ
chylicationis in ventriculo facultati chyli-
ficæ tribuerunt, istam autem facultatem ex-
plicare non potuerunt. Alij opus chylica-
tionis soli calori assignant, sed nec hi verita-
tem docent; non enim sequitur; Hæc re-
solutio est à calore, E. omnis. Ignis qui-
dem culinaris ex variis rebus partes volati-
les, oleosas &c. resolvit atque expellit; sed
calor blandus ac remissus, qualis in stoma-
cho nostro reperitur, istud præstare nequit,
ergò aliud quoddam principium accedat
necesse est. Nec ignis omnia resolvit, sed
tantùm sulphurea & ad ejus naturam magis
cedentia, non verò lapides & quæ fixio-
res sunt conditionis. Fermentum autem
ventriculi s. liquor gastricus non tantùm re-
solubilia sulphurea & gummosa, sed etiam
maturam chalybis, lapides, ossa &c. (quod
stantur ventriculi gallinarum, anserum &
columbarum) resolvit.

§. XV.

§. XV.

Quidam resolutionem alimentorum in primis solidiorum ac duriorum acco-
ventriculi, ceu menstruo solventi, adscri-
bunt, sed nec illi acu rem tangunt; cum tali
acor naturaliter in nostro stomacho nec
reperiatur: Et si daretur, citius membra
nas stomachi arroderet, quam ipsa alimen-
ta resolveret, cum acriora acida citissimè vi-
va corpora, non verò cadavera invadam
quod apparet in *aqua forti & nitri*, cuticu-
lam hominis viventis, licet guttatim instil-
lentur, solventibus. Nec etiam liquor
excessivè acidi indifferenter omnia reso-
vunt, quod videre licet in *sulphure, cera &*
quavis res. nosa materia.

§. XVI.

Chylus à chylo differt specificè; diver-
sum enim homo præ brutis obtinet chy-
lum, quæ differentia non à calore aut acidi-
tudine quodam, sed à vitali dependet principio
characterem, quo characterem vitali sigillatur
massa fermentata & resoluta in ventriculo
Ventriculi autem fermentum spiritibus non
turgidum iners est, nec istum characterem
vitalem ratione aciditatis, aut alius qualita-

tias

sed solius spirituositatis, imprimere va-
let. Hic character vitalis ac spiritualis facit,
ut alimenta citra putredinem resolvantur,
et plusque laudabilis ac specificus ex iis ela-
retur; unde illud tritum: *Quicquid in
prima concoctione negligitur, in secunda vel
tertia raro vel nunquam corrigitur.* Sic
alimentorum particulae ex ventriculo ex-
eunt, quibus vitalis character non est im-
pressus, degenerant in cruditates, ex quibus
multi oriuntur morbi chronici: Nutritiones
vitiosae & excrementosae vitiosae, v. g. *verrucae,
tumores, caro spongiosa & sylvestris in vulne-
ribus atque ulceribus &c.* hanc agnoscunt
medici, licet remotam.

§. XVII.

Principium chylicum esse aliquod
medium rarefactivumque, extra omne du-
m est positum; quodnam autem illud
quod corpora mortua, non verò viva
ingrediat, disquirendum est: Hoc enim
non congruit calido, nec acido, sed longè
ab eo in principio est investigandum. Sic
in vasis, aliaque animalcula viventia ac in
ventriculo stabulantia non resolvuntur,
quia principium resolutivum nostri

VER-

ventriculi est vitale ac amicum, non enecans, nec rodens, sed blandè resolvens, ac vitali caractere chylum imbuens.

§. XIII.

Est itaque spiritus uterque influus (animalis & vitalis) per ramulos nervorum parvis vagi & copiosissimas arterias gastricas hoc principium activum resolvens alimentum, eaque specifico caractere sigillans: Hinc non tantum fiunt resolutiones in stomacho, sed in qualibet corporis parte, in quam spiritus commemorati naturali & alacri motu influunt, insitum s. principium vitale exsuscitantes. Hoc liquidum evadit, quando tumores nonnunquam in corpore nostro nullo applicato externo remedio, resolvuntur, cum Natura juxta *Hippocrat.* morborum sit medicatrix: Spiritus autem & naturam unum idemque esse, videri potest in *Institutionibus meis Reformatis Lib. I. Cap. §. 6. & seq.*

§. XIX.

Spiritus laudati influentes subtilissimus in tunica ventriculi interiore & glandulosa liquori gastrico, tanquam spissiori & magis corporeo sese conjungunt, associant, cum

oque specificum fermentum constituunt.
 ermentum hoc ventriculi specificum, par-
 m ex spiritibus influentibus valdè activis,
 artim ex liquore glandulari conflatum,
 imenta, antea in ore probè masticata, sali-
 aque imbuta, aggreditur in ventriculo,
 sque sese per minima commiscet, parti-
 culas viscosas ac solidiores resolvit, porosque
 lorum vi suâ elastica dividit atque dilatat,
 tandem vitali caractere sigillat. Et
 uoniam hæc alimentorum mutatio cum
 ermentatione massæ farinaceæ aliquo mo-
 o convenit, analogicè à recentioribus qui-
 usdam Medicis fermentatio nuncupatur.
 Occurrit enim massa resolvenda s. fermen-
 anda & fermentum s. immutans, quod ceu
 fluum aliquod principium agit in alimen-
 orum particulas salinas, spirituosas, terre-
 res &c. illasque commovet, dissolvit, cum
 sque motum instituit collisivum.

§. XX.

In hac fermentatione alimentorum,
 adem fiunt rariora ac liquidiora, majusque
 ropterea occupant spatium; hinc post ci-
 um sumtum, digestionem incipientem, ut plu-
 rum ventriculus non nihil solet intume-
 scere.

scere. Ad eandem alimentorum dissolutio-
nem concurrunt simul continuo deglutita
saliva, quatenus pars ejus aquea cibos ma-
cerat, saliaque in illis latentia dissolvit, ut
ad fluorem quodammodo disponantur, quae
antea erant solida: Particulae vero humorum
salivalis tenues, salinae & spirituosae liquoris
gastrici in resolvendo suppetias ferunt. Non
parum etiam ad fluorem ciborum confer-
re potus, estque in illis animalibus, quae copiose
utuntur potu, semper chylus fluidior, quam
in reliquis.

§. XXI.

Ut vero & aquae partes & fermentum
spirituosum melius agere possint, calor re-
quiritur tum ipsius ventriculi, tum visce-
rum adjacentium, seu principium valde et
iam activum, qui simul in cibos tum agit &
fermentum magis acuit atque ad interiora
propellit. Apparet hoc in solutionibus, quae
à Chymicis instituuntur; menstrui enim
solventis vires externo igne non parum au-
gentur. Et haec ratio est, quod à Medicis
feliciter illa, quae potentia actuque sunt ca-
lida, tam internè, quam externè in *ἀντισπασμωδία*
& *δυσανθρία* adhibeantur.

§. XXIII.

§. XXII.

Concurrit etiam simul ventriculi motus ; ubi enim alimenta in cavitationem ejus ingesta sunt, per fibras suas carneas varias se contrahit, & ejus orificia modicè clauduntur contractione hac, ut superius ingestum solum vel haustum admittere faciliè, & inferius alimenta liquidiora facta emittere valeat : Et dum ventriculus hoc modo se coarctat, atque ulterius à reciprocis abdominis ac diaphragmatis motibus comprimitur, assumpta à conquassatione tali melius miscentur, commoventur, subiguntur, ac fermentali gastrico liquore imbuuntur, qui hac ventriculi coarctatione ac commotione majori copiâ exprimitur.

DISSERTATIO SECUNDA,

De

CHYLI PERFECTIONE IN INTESTINIS,
EJUSQUE MOTU.

§. I.

Alimenta in ventriculo resoluta & probè fermentata, ac vitali charactere imbuta, beneficio motus peristaltici (qui in vasorum contractione

B

con-

consistit) per inferius orificium sive pylorum, secundum naturam modicè clausum vel apertum ad duodenum propelluntur intestinum, in quo à concursu bilis & succii pancreatici novam subeunt mutationem, quæ chylo ultimam inducit perfectionem :: Quomodò hæc fiat, non satis constat. *Syl-
vius* præsupponit effervescentiam, statuitq; bilem ob sal lixiviosum seu alcalico-oleosum, cum succo pancreatico acido in intestino duodeno atque jejuno eodem modo effervesce, ac spiritus urinosi cum acidiss in laboratorijs Chymicis effervesce solent. Verùm ejusmodi effervescentiam in statu naturali procedere in corpore nostro, non satis probatur, nec à recentiorib⁹ admittitur. In statu verò præternaturali nonnunquam fieri talem effervescentiam, non equidem negarem, id quod varij hypochondriorum dolores testantur, humoribus nimirum prædictis præter modum acribus existentibus.

§. II.

Sicuti verò bilis & succus pancreaticus, more reliquorum humorum laudabilium, semper in sanis de sanguine in suis organis secretorijs & colatorijs separantur, ulteriusque

asque perficiuntur; ita continuò ope motus peristaltici in intestinorum cavitatem, & quidem in hominibus per unum, in brutis verò per distinctum effunduntur orificium, ut ulteriori elaborationi chyli inseruiant: Non enim excrementitij sunt hi liquores, sed in œconomia animali summè necessarij.

§. III.

Bilis ob particulas amaricantes, acres & salino-oleosas, ciborum, licet in ventriculo antea digestorum, & per pylorum propulsorum, viscosas & crudiores adhuc porciones magis incidit, attenuat atque resolvit, ut eò melius particulae utiles sive chylosae ab inutilibus, quæ sensim ad intestina crassa, mediante motu peristaltico, ut faeces alvinas constituent, detruduntur, secedere possint; & hic usus bilis primarius esse videtur.

§. IV.

Humorem biliosum virtute resolvendi & incidendi esse præditum, simulque acorem temperandi ob acredinem salino-oleosam, probat ejus amaritudo: Omnia enim amara optimè ab aciditate præservant, quod

apparet in lupulo. Deinde omnia amara, in corpus assumpta humanum, humores tenaces & phlegmaticos egregiè incidunt atque resolvunt. Amara etiam simul sunt oleosæ conditionis & ad bilis naturam proximè accedunt, hinc olea aromatica acria in corpore nostro corrigunt & infringunt quodvis acidum morbosum. Excellenti virtute incidendi & rarefaciendi bilem esse prædictani, pictoribus quoque notum est, qui eam propterea coloribus addunt, ut eò melius commisceri queant. Examinationes Chymicas humoris biliosi lubens prætereo, siquidem, à productis Chymicis ad contenta naturalia non concludendum, sed tantum ad illorum potentias & habitudines argumentum est, vid. *Colleg. Chym. D. Crameri, Dissert. II. Cap. 3. §. 5.*

S. V.

Commemoratum bilis usum genuinum esse, ulterius probat experimentum olim in nostra Academia in cane mediocris staturæ factum, *in quo, aperto hypochondrio dextro, vesicula felle bamulo leniter protrahabatur, quæ suppositâ spongiâ forfice incidebatur, ne quicquam biliosi liquoris in superficiens*

Scienciam hepatis aut cavitatem abdominis de-
dueret, deinde exinanita cultello artificiosè
rescendebatur; post hæc balsamo vulnerario
hepatis applicato, abdomineque rursus
consuto, cura valetudinis illius habebatur, ut
minoris esset secundum artem. Curato vulnere,
accet canis valdè esset vorax, jusculis etiam
optimis, aliisque liquidis à me pasceretur,
tamen emaciabatur, ut vix ossibus hare-
ret, & mense elapso, utroque oculo occæ-
atus fuerit, superinductâ illis pelliculâ sub-
albicante: Quæ phænomena à bile cystica,
in intestinis deficiente, & chylosi conse-
quenter vitiosa, nutrimentoque ad nutri-
endum inepto, derivant. Cum etiam canis
ante non exoneraret alvum, nisi satis vali-
um ipsi præbuissem purgans, usus bilis secun-
darius, nimirum stimulare intestina crassa,
ad excrementorum propulsionem & excre-
tionem, quoque innotescit.

§. VI.

Succus etiam pancreaticus copiosè
massæ chylosæ admixtus (qui constitutionem
temperiem sequitur sanguinis, & in sanis
viter falsus, ut saliva & liquor gastricus, in
ypochondriacis verò acidus, scorbuticis
mani-

manifestè falsus &c. deprehenditur) cum lymphâ, quam glandulæ intestinales continuò suppeditant, novum menstruum constituit, quod diluendo, resolvendo, extrahendoque, non verò præcipitando, uti *Sylvius* voluit, cum naturaliter non sit acidum, suum contribuit. Hinc recentiores ultimam chyli elaborationem & perfectionem mediante extractione, ac separationem depurationemque transcolatione per crustam intestinorum spongiosam sive villosam, ceu filtrum, fieri arbitrantur.

§. VII.

Ad hanc chyli perfectionem (sola enim extractio insufficiens est, alioquin chylus ratione assumptorum diversimodè coloratus, non verò albicans, deprehenderetur) concurrunt quoque spiritus, quibus maximum negotium in hac operatione tribuendum, uti superius Dissert. I. §. 5. fuit monitum & §. 18. de ciborum digestionem in ventriculo demonstratum: Quodvis enim fermentum seu transmutans conciliabulum & magnetismus est spirituum. Sic ad igneum fermentum alluit spiritus aëreus, sine quo flamma non continuatur, sed ex-

stin-

tingvitur; hoc etiam in alijs fermentatio-
nibus usu venit: Quando enim bilis & succus
pancreaticus massam chylosam aggrediun-
tur, in eamque ut antea dictum, ulteriùs
agunt, tunc à motu tali fermentali spiritus
uterque influus magneticè allicitur ex cru-
sta intestinorum villosa, qui est causa pri-
maria chylicationis, & ultimam chylo lar-
gitur perfectionem, eundemque aliquo
modo reddit spirituosum. Hanc actionem
spiritualem plurimi Auctorum nuncupant
principium vitale; & licet chylicationem
per modum extractionis exponant, illud ta-
men in chylicatione plurimum efficere,
ultrò fatentur.

§. IIX.

Chylus itaque perfectè elaboratus,
quanquàm à partibus inutilibus & fæculen-
tis non planè liberatus, tamen parùm se-
cretus & minimis guttulis iisdem interfusus
apparet; hinc fluidus suâ sponte, subsiden-
tibus nimirum fæcibus gravioribus, super-
ficiem petit, & latera intestinorum alluit,
qui deinde per crustam intestinorum spon-
giosam transcolatione, contrahentibus sese
intestinis, depuratur ab excrementis alvinis,

non aliter, ac tincturæ per filtrum à residuo inutili separantur. Cujus transcolationis beneficio per intestinorum peristroma villosum, in primi generis vasa lactea copiosissima, sed minora secedit, facibus spissioribus relictis, quæ deinde, chylo fluido pedetentim subducto, magis magisque incrasantur, donec tandem ad anum per intestinæ crassa devolvantur & pro arbitrio excernantur.

§. IX.

Ne autem chyli per anum simul aliquid expellatur, provida rerum parens Natura non solum longam admodum, ut sui corporis structuram septies ferè superet, intestinorum fistulam constituit, sed etiam tot gytris & anfractibus mesenterio eadem sunt adnexa, variisque valvulis instructa, quæ sint impedimento, quò minùs contenta regurgitare possint, atque chylus successivè transcoletur; & quæ portio non in hac intestinorum parte, illa in altera absorbeatur. Motum etiam intestinorum peristalticum non celerem & rapidum, sed blandum atque lentum voluit Natura, ne chylus laudabilis cum facibus celeri motu per alvum

humum excernatur, & hinc excretionibus
oleosis actiones nostræ interturbentur.

§. X.

Patulæ sunt venæ lacteæ seu hiant in
testinorum cavitatem, quod probat com-
pressio earundem chylo turgidarum propè
testinum, ubi contentum suum chylosum
uorem per crustam spongiosam in intesti-
refundunt. Chylus autem ingreditur
ificia vasculorum lacteorum, dum quæ-
am intestinorum pars à motu suo contra-
vo remittit, quod quidam recentiorum
servârunt; undique enim coarctatis per
otum peristalticum intestinis, oscula ne-
ssariò occluduntur, ut nihil quicquam, co-
tatione perdurante, ingredi queat.

§. XI.

A vasis lacteis, obliquè intestinis inser-
, ne in eadem refluere queat, semel re-
ptus chylus, strenuo motu pergit ad me-
terij glandulas, in primis ad majorem,
ncreas *Aselij* dictum, iter suum prose-
quitur: In hisce notabilem alterationem
cipit, illamque non tantum à lymphæ
uea parte, sed etiam, quod magis confi-
randum, à spiritibus animalibus sive flui-

do nervoso, per nervos copiosos ad glandulas influente, quod fixiores in chylo particulas volatilifat, & ad sangvificationis & nutritionis negotium melius præparat atque disponit. Ex pancreate *Asellij* per lactea vasa secundi generis pauciora, sed ampliora chylus propellitur ad receptaculum commune, in quo cum lymphâ ex hepate, liene &c. & inferioribus partibus reflua iterum commiscetur, ex hoc denuò ut plurimum per unum, quandoque per duplicem ductum thoracicum, pergita ad subclaviam venam sinistram: In itinere hoc copiosam ulteriùs lympham admittit, ex pericardij thymi, mammarum &c. lymphaticis vasis.

§. XII.

Enumeratus hic chyli motus per respirationem maximè promovetur; dum enim musculorum abdominis & diaphragmatis motu intestina comprimuntur, necessariò ipsorum contenta ulteriùs quàm datam portâ ruunt, motu præsertim intestinorum & vasorum peristaltico simul operante. Ultimò quoque valvulæ, quæ in lacteis communi receptaculo & thoracico ductu reperiuntur, dū semel propulsis guttulis regressum

essum interdicunt, in adjuvando hoc itinere multum contribuunt; item continua arteriæ magnæ pulsatio, cui ductus thoracicus accumbit. Hæc via communis est, à chylus ad sanguinem & omnes corporis partes deferitur, & ab omnibus approbatur: Hypothesis verò de ejus motu ad hec per meseraicas venas obsoleta est, nec à recentioribus hodiè admittitur.

§. XIII.

Non autem omnem chylum per vasa lacteas, ductum thoracicum &c. mori, sed alio etiam modo, quàm per vias manifestas ad corporis partes tendere, portionemque ejus à spiritibus, continuò ad specifica loca deferri per poros carnis, tunniculorum, membranarum &c. probabiliter includi posse, arbitror cum prædecessore meo D. Cramero, cujus hæc fuit opinio, etiam alijs ulterius examinandam relinquo: Notum enim nostrum corpus juxta Hippocratem perspirabile est ac transpirabile.

§. XIV.

Hanc viam probare videtur urina copiosior excreta in potatoribus; fieri enim non potest, ut ista aquea materia prius per vasa

vasa lactea ac ductum thoracicum sanguinem
 infundatur, & per arterias emulgentes rem-
 bus communicetur, in iisque secernatur.
 Undè rectè *Helmontius* inter urinam potum
 & urinam sanguinis distingvere videtur. Acc-
 cedit *Historia in Ephemerid. Germanorum* an-
 notata, ubi quidā canis jamjam exclusuræ ca-
 tulos exhibuit *crocum*, propter accelerandū li-
 partum, in magna dosi, vix elapsis unā vce
 alterā horis, peperit canis catulos croceo ce-
 lore & odore tinctos. Exinde colligi potest
 est, *crocum* non prius ad matris sanguinem
 nem, & demum ad uterum abiisse, quod
 tam exiguo temporis spatio, vix fieri potuit:
 sed chylum medicamentosum per proxi-
 mas & immediatas vias ad uterum
 fuisse delatum, satis est
 probabile.

DISSERTATIO TERTIA,

De

ANGVINIS MOTU, RESPIRATIONE,
SPIRITU VITALI, SANGVIFICA-
TIONE & NUTRITIONE.

§. I.

Hylus lymphâ dilutus, & in
venam subclaviam delatus,
colorem suum ac nomen a-
mittit, dum sangvini con-
funditur, cum eoque, per
acum venæ cavæ adscendentem, in
culam cordis dextram delabatur, ut san-
guis per truncum venæ cavæ descendentem
ramulis minoribus ad majores, & ex par-
tibus respectu cordis inferioribus ascen-
denti, unâ cum sangvine ex hepate egredi-
ente, de quo bilis est secreta, in eâdem auri-
culâ immisceatur: Ex hoc sangvinis ascen-
dis & descendentis concursu & miscela-
tione naturali, optima oritur ejusdem temperies
ad ebulliendum s. rarefiendum potentia.

§. II.

Motu itaque duplici gaudet sangvis in
vasis fluctuans, progressivo nimirum,
&

& intestino; de hoc in sequentibus agetur. Progressivus autem peragitur beneficio conditus, quod unice in hunc finem fabrefactum esse videtur, & ratione peculiaris suæ structuræ, pro musculo tum à recentioribus, tum ab ipso *Hippocrate* habetur. Duobus prædictum est cavitatibus seu ventriculis, qui per nervos à pari vago oriundos, fibrarum canaliculorum & spiraliū ope, duplici modo moventur: Aperiantur nimirum, ut sanguinem admittant, in diastole, quando mucro à basi recedit; & coarctantur in systole, ut eundem propellant, ubi mucro à basi appropinquat. Ut verò cordis motum celerè melius peragi possit, mobile hoc pericardium petuum capsulæ membranæ, pericardii propterea dicto, involutum est, ex cuius aspredine glandulosa, utrique tunicæ intertexta, stillat liquor, modicâ irrigatione motum cordis facilitans.

§. III.

Sanguis proinde cum chylosis & lymphaticis portiunculis in dextra cordis auricula confluens, eandem dilatat, deinde fibræ auriculam contrahentes, illum in ventriculum ampliorem & flaccidiorem propellunt.

ven

entriculum. Hic ventriculus partim à sanguine, partim verò ab antea dictis fibris dilatatus, beneficio antagonistarum fibrarum columnarumque rursus contrahitur, ut sanguis per valvulas sigmoides, extrorsum spectantes, (per valvulas enim tricuspides, introrsum spectantes, regredi nequit) ac arteriam pulmonalem, in varias varificationes divisam, in ipsos deferatur pulmones.

§. IV.

Dati autem sunt illis animalibus pulmones, quæ geminum cordis obtinent ventriculum, ut sanguis ex uno in alterum libere commeare queat. Quæ via cum sit patens & commoda, mirum est, hodie nonnullos esse, qui de sanguinis per cordis rotundum densissimum transitu cogitent. Ut item sanguis liberiùs transgredi possit, adiecta est pulmonibus dilatatio ab aëre inspirato; per arteriæ asperæ radices sive bronchia ingrediente, sanguinique per vasorum capillarium tunicam simplicem ac porosam ritum aëreum communicante.

§. V.

Respirationis negotium duabus, sed contrarijs, absolvitur actionibus, quas inspiratio

spirationem & expirationem appellamus. Illa contingit, quando, costis sursum tractis & diaphragmate deorsum commoto, pectoris cavitas dilatatur, hinc aer corpus nostrum ambiens, partim ob gravitatem, partim ob vim suam elasticam in atmosphæram nostram magis compressus, per nares, os, asperam arteriam & pulmones ingreditur, eosque expandit, quousque thoracis cavitas amplior est facta. Non enim à motu pulmonum proprio dependet inspiratio, sed illi motum sequuntur thoracis & purè se habent passivè, expandunturque quia implentur. E contrario fit expiratio, quando per costas contractas & diaphragma sursum tractum thorax constringitur & pulmones undique comprimuntur, ut aer antea illa pressus denuò exprimatur & expellatur.

§. VI.

Respirationis hujus maximus & amplissimus in œconomia corporis nostri est usus: Præterquàm enim, quod in homine loquelæ, succioni, cantui, olfactui &c. imserviat, in pulmonibus auram vitalem largitur sanguini, unde ebullitio sive motus intestinus à spiritu influo æthereo, per vasa
foramen

trum capillarium venæ ac arteriæ pulmo-
nalis, inter vesiculas sive cavernulas pulmo-
ales disseminatorum, simplicem & poro-
municam, sanguini communicato, ac sa-
ngui universali, spiritus influi immediato ho-
minis, augetur & vivifica redditur.

§. VII.

Aëris hoc sale absumto in loco clauso,
effat sanguinis ebullitio sive fermentatio &
animal moritur; sale restituto, subitanea
refectio, quod testantur experimenta
animalculorum vitris inclusorum. Quoad
essentiam motus, consistit fermentatio in
majori minorive salis spirituosus elatere sive
potentia expandendi: Spiritus enim univer-
salis perpetuo motu in sale universali illabi-
tur, eademque opera expandit atque pro-
pellit, non autem nisi in ista loca, ubi simi-
lis sal est, sed minoris elateris, quod ergo va-
diori facile locum concedit.

§. IIX.

Sanguinem in pulmonibus notabiliter
alteratum, ebullientem ac vitali aurâ im-
mutatum, ex vasis capillaribus arteriæ pulmo-
nalis, per varias anastomoses, vasa capilla-
ria venæ pulmonalis recipiunt, & ad cordis

C

auri-

DISSERTATIO TERTIA

auriculam sinistram revehunt : Auricula hæc à sanguine affluente & ebullienti expansa, rursus se contrahit, sanguinemque per binas valvulas mitrales, intrò spectantes, in sinistrum cordis ventriculum propeccat. Sanguis in hunc ventriculum delatus, spiritu vitali luminoso [partim ex subtilioribus & magis spirituosis alimentorum particulis ; partim verò ex spiritu astrali æthereo continuò enutrito & restituto] divoce ac ebulliens, dum cor sese contrahit, per valvulas semilunares, truncumque arteriæ aortæ sive magnæ descendentem ac ascendentem, ex vasis majoribus ad minora & capillaria, omnesque & singulas partes defertur, ut insitus spiritus sive principium vitale foveatur, sustentetur ac exsuscitetur spiritu influente vitali luminoso.

§. IX.

Neceffe est, ut quædam in thesi præposita probentur, ubi dixi, spiritum vitalem esse luminosum ; siquidem omnes spiritus sunt luminosi, & quot sunt spiritus, tot etiam luces, id quod omnium rerum specifica indoles, imago sive forma indicat. Quod autem non omnes spiritus oculis inspicere

carpare possimus, non inde dependet, quod non sint lucidi, sed quod isti luci capiendæ nostrum sensorium sit indispositum: Non enim omnes lucis species oculis patent. Sic tamen in nocte non videmus, vident tamen boctuæ, feles, canes, equi &c. Sic dantur homines, qui ad lumen candelæ, non verò oculis cœcutiunt, vid. *Colleg. Chym. D. Crameri, Dissert. I. Cap. 2. §. I. & sequentibus.*

§. X.

Quamdiu hæc vitalis aura, spiritusque vitalis luminosus vegetus & præsens est in corpore humano, præsentibus & in vigore sunt constitutæ omnes actiones vitales: curâ verò hâc vitali deficiente, deficiunt functiones commemoratæ. Suspensis propterea in momento, perit omnis cerebri facultas, ob interceptum spiritum vitalem luminosum. Lux cum vitali defertur spiritui, verba sunt *Helmont. Tract. Blas humanæ*; lux debet esse continua sibi, cum sit lucis proprium, aliàs exstingvitur. Discontinuitas luminis in causa est, quod uno momento omnis pereat cerebri vis: Hactenus *Helmontius*. Sic syncope sive animi de quo majore correpti, in momento pallidi

& frigidi mortuorum adinstar jacent , ob
 luminosum spiritum vitalem denegatum.
 Moribundorum oculi apparent cornei & tee
 nebricosi, ob luminis defectum. Ex hisce
 & similibus apparet, cordialia sive corrobor
 rantia medicamenta, fixiora & solidiora
 nihil aliud esse, quàm corpora, in quibus
 spiritus luminosi sunt concentrati, id quod
 apparet in margaritis & lapidibus pretio
 sis.

§. XI.

Sed ut ad motum sanguinis revertari
 monendum, sanguinem cum impetu per
 arterias, venis multò angustiores, propellit
 atque protrudi ad vasa capillaria, propter
 eà semper in arterijs, quoties cordis fit
 contractio, pulsus observatur. Sanguis
 contrario effoetus, à quo spiritus vitalis
 portio in partibus discessit, partim per fibras
 carneas sive ductus vesiculares, ut *Job. Ma*
yon loquitur; partim verò per arteriolarum
 capillares anastomoses, in venas recipitur
 capillares, atque motu non violento, sed
 tardiori, ope venarum contractivi, & muscu
 lorum pressivi motus, ex venulis minoribus
 sensim per majores & maximas, demum ad

or atque ex hujus ventriculo dextro ad
 pulmones defertur , ut de novo aurâ vitali
 accendatur , flammamque vitalem concii-
 tat , qui sangvinis motus per arterias ad
 partes, ex extremitatibus verò per venas ad
 cor, Medicis hodiè circulatio nuncupatur.

§. XII.

Sangvinem liquorem esse ex varijs con-
 statum particulis , v. g. oleosis , falsis , ama-
 ris , acidis , insipidis , dulcibus , aqueis &
 terrestribus, est inconfesso : In utriusque
 tem sangvinis concurrentis miscela & con-
 fusio , de quo superius §. I. actum, lym-
 phaticæ & serosæ particulæ temperant sal-
 tes & quasvis acres , quod idem præstant
 chyli gelatinosæ. Acres rursus exsuscitant
 oleosas , insipidas & gelatinosas ; oleosæ pa-
 rum præbent flammæ vitali : Subsalsæ &
 spirituosæ ad ebulliendum sunt paratissimæ,
 fermentumque internum sangvinis consti-
 tuunt specificum, ut nihil ampliùs desidera-
 possit, quàm fermentum universale, nimi-
 rum spiritus astralis æthereus.

§. XIII.

Hinc Sangvificatio fit transmutatione
 chyli, & quidem specificâ , quæ præsuppo-

C s

nit

nit motum quendam, istiusque motus auctorem universalem, [qui est spiritus modicus dictus æthereus, per sal universale aëreum mediante respiratione in massam sanguineam benè dispositam influens] & specificum nimirum spiritum vitalem luminosum, & falsedinem sanguinis blandam, ceu sal Naturæ gratissimum, in quæ spiritus æthereus agit, eaque commovet & cum illis motum facit collisivum.

§. XIV.

Ratione hujus spiritus vitalis temperatissimi, particularum antea adductarum liquorumque ex varijs partibus lymphaticorum confluentium M. S. benè est disposita, & naturali gaudet temperie: *Inest enim in homine juxta Hippocr. Lib. de prisc. Medicina & amarum & salsum, & dulce & acidum, & acerbum & fluidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia: Atque hæc quidem mixta & inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt. Ubi verò quid horum secretum fuerit, tum & conspicuum est & hominem ledit: Manifesta propterea acredo in sanguine humano sive sit falsa, sive acida, sive biliosa, semper est præternaturalis.*

§. XV.

§. XV.

Veteres sangvificationis officinam he-
patis esse dixerunt , sed cum chylus ad istud
locum non deferatur , spontè ruit ista sen-
tentia. Ex recentioribus quidem *Hornius*
huius opinionioni adstipulari videtur, cum non
in venis lacteis solùm , sed etiam in mese-
ntericis liquorum lacteum reperiri , hepati-
cae advehi statuat , quod tamen à veritate
est alienum. Secundum *Harvæum* sangvi-
ficationis opus cordi potiùs adscribendum
est. Existimat enim ille, residere in corde
spiritum quendam , qui chylo advenienti
sangvinis characterem imprimat, sed hîc spi-
ritus in corde residens non ita est conspicu-
us , nec opus est , ut ad cor omnis alluens
chylus , in perfectum sangvinem transmu-
tetur , sed succus chylosus & gelatinosus ,
pro partium solidarum nutritione , semper
in sangvine præstò esse debet. Sic etiam
adit *Sylviana* in ventriculo cordis dextro
sangvinis effervescentia , cum ex inferiori-
bus partibus ascendens, non fit novâ bile im-
pregnatus, ut Sylvius arbitratur, sed potiùs
orbatus , (ut postea dicetur) nec descen-

dens sanguis lymphaticus & chylosus naturaliter ullâ gaudeat aciditate.

§. XVI.

Sanguinis potius motui tum locali si-
ve circulari, tum fermentativo siue rare-
factivo, sanguificatio erit adscribenda: In
hisce enim, variaque per partes conquassa-
tione, chyli ex ductu thoracico in venam
subclaviam infusi, purior & oleosa pars mu-
tatur in sanguinem purpureum & proprie-
dictum, & quidem, si chylus benè fuit ex-
laboratus, in laudabilem, sin minus, tota
massa sanguinea evadit morbosa. Hac au-
tem chyli in sanguinem transmutatio non
celeris & momentanea est, ut *Harveus* &
Sylvius voluerunt, sed lento contingit mo-
do, ac chylus diversimodè cum sanguine
per corpus circulatur, continuatæque subji-
citur sanguinis fermentationi, antequàm in
sanguinem laudabilem abeat, quod experi-
mentum *Lôuveri* clarum reddit. Refert
enim laudatus *Auctor Tr. de Corde*, se ju-
niori cani lac copiosum præbuisse, canem
lacte benè saturatum sibi reliquisse, quinque
vel sex horis elapsis, ubi chyli facta fuit di-
stributio, venam in hoc martyre *Anato-*

micco

omico aperuisse, ut omnis ferè sanguis effluxerit, chylumque albicantem ac crudum sanguini innatasse, certo argumento, chylum non uno impetu; sed lentè & pedetentim in sanguinem transmutari, aut in nutritione consumi.

§. XVII.

Cùm itaque fluctuantem in vasis suis sanguineam massam, quoad partes magis manifestas & conspicuas, seroso-gelatinosus rubicundus liquor constituat, ulteriùs inquirendum, quomodò conservare illum & augere possit chylus. Ita chylum ex partibus pinguibus sive oleosis, gelatinosis & rarum vectoribus aqueis & spirituosus constare, asserunt ferè omnes: Unde oleosas pingues puriores, quæ in nutritione partium pinguedinosarum non absumuntur, purpuram induere, sanguinemque propriè perfectum constituere, gelatinosas verò in mucilaginem vitalem transire, h. e. solidas partes nutrire, & aqueis serosas, & ex hisce quibus junctis lympham vitalem, in suis organis secretorijs deinde secernendam, restaurari, erit asserendum. Spirituosæ & subtiliores chyli particulæ, quod addendum,

C 5

vita

vitalem spiritum simul restituunt, quod insequentibus fusiùs exponetur.

§. XIX.

Quantum igitur ad purpuram ejus sive sanguinem propriè dictum attinet, restaurari illum asserui ex purioribus & nobilioribus liquoris chylosi particulis, à sanguinis motu rarefactivo resolutis atque exaltatis: & ita alio modo receptum lumen reflectentibus. Ex Chymicis etiam constat, sulphureos liquores solâ digestionem, vel resolvemte sale accedente, in rubicundos transmutari; quod clarum evadit in lacte vaccino sale tartari digesto, vid. *Elsholt. Destill. curiosa Cap. 2.* Cum verò sanguinis iste rarefactivus motus, & inde oriundus digestivus calor, à præsuppositis aura sive spiritu vitali, & sale sanguinis balsamico, totam internè massam exagitantibus, dependeat horumque vis elastica, ab admis sis intra pulmones novis in sui sulphuris penetralia æthereis subsidijs, continuò refarciatur acceptæ in illis spumosis consistentiæ & floridioris purpurei coloris, quibus arteriosus sanguis superbit præ venoso, ratio facillè constat.

§. XIX.

§. XIX.

Lympham sive seroso-gelatinosam sanguinis partem, ex aqueis & mucilaginosis chyli moleculis augeri, antea dictum. sua in actione rarefactivo sanguinis motui digestivo calori, arctiori transitui per pulmones & cordis ac arteriarum conquassativo motui multum tribui potest. Cum enim aqueæ subtili & mucaginoso-gelatinosæ, ceu partibus chyli essentialibus & magis conspicuis, plures quoque aliæ & heterogeneæ, v. g. aquosæ, salæ, terrestres, maricantes &c. sint immixtæ, vix aptiore modo uniri possunt homogeneæ, & separari heterogeneæ, quam sub divisione & rarefactione partium chyli unâ cum sanguine in pulmonibus, motuque cordis & arteriarum conquassativo & digestivo sanguinis calore.

§. XX.

Sic motu per pulmones divisus & reolutus chylus in partes minores, & commixtus cum sanguine massa, continuatâ cordis & ejus appendicum arteriarum systole & diastole, modò dilatatur, modò comprimitur, & ad vasorum parietes alliditur, donec

donec repetitis circulationibus, gelatinosæ partes cum vitali sanguinis gelatina, quæ partes solidæ omnes nutriuntur, coëam magis, & in similis massæ figuram tandem convertantur; aquosiores autem cum alijs heterogeneis aliquo modo distinctæ, facile separabiles existant, quævis suis excretorijs organis vel vapore tenens, vel sub spissiori substantiæ specie successivè secernendæ, tandem è corpore eliminandæ, ut illud levamen inde obtineat.

§. XXI.

Hæc dum ita peraguntur, particulae chyli subtilissimæ, tenuissimæ atque spirituosæ, quod non omittendum, unâ cum spiritu æthereo, continuâ respiratione intra pulmones sanguini nostro communicato, cum spiritu vitali conjunguntur, ab eo specificam induunt texturam, & in eandem cum ipso abeunt substantiam: Hic enim, cum singulis momentis de substantia sua aliquid deperdat, continuâ nutritione & restauratione opus habet, (vid. *Instit. reform. Lib. I. Cap. 1. §. 6. & Cap. 5. §. 4.*) ut insitum in partibus sive principium vitale exfuscitare, & in vigore suo conservare possit.

§. XXII.

§. XXII.

Sanguis igitur arteriosus, dum ad omnia viscera, omnesque & singulas corporis partes motu circulari defertur, spiritum vitalem luminosum, & alimentum chylosum gelatinoso-viscosum illis simul advehit, & adducit, (chyli enim transitus ad partem in forma roris vel vaporis, de quo §. 13. differt. II. mentio facta, adhuc est obscura atque dubius) ex quo singulorum viscerum, partiumque archeus sive insitus Spiritus [qui per totum vitæ cursum corpus gubernat, imò essentia potentiae vitalis existit, potè omnibus partibus in generatione imbutus; in operatione verò dependet à tenuissimo Sanguinis Spiritu vitali luminoso, animalique adhuc subtiliore per nervos fluente] quicquid secundum partis suae conditionem sibi affine est, in nutritionem & augmentationem assumit, illudque in ossa, nervos, membranas &c. convertit atque transmutat: In hisce enim terminis opus nutritionis consistere videtur, ita tamen, ut fiat appositione nutrimenti solidis partibus per minimas particulas.

DISSER.

DISSERTATIO QUARTA,
De
DIVERSORUM HUMORUM EX SANGVINE SECRETIONE.

§. I.

Vadam nunc de hepatis structura & usu sunt adducenda. Est verò hepar inter viscera maximum, corpus totum glandulosum, quod per microscopium primum observavit *Malpighius* de genere glandularum conglomeratarum invicem non modo continuo, sed continuo, connexarum: Minores enim glandulae ac acini majores connectunt atque componunt, & hi substantiale parenchyma hepatis constituunt, & nisi esset harum glandularum acinosarum firma connexio, hepar in ingentes fissuras dehisceret, id quod post mortem interdum observatur in ijs, qui hepatis affectu laborarunt, eoque sunt demortui.

§. II.

Quemadmodum omnes glandulae huiusmodi quodam peculiarem de sanguine separant

ultra

terioriusque perficiunt; ita & hepatis glandula peculiarem ejusmodi & specificum humorem producant, qui ex sensorio per guttur cognoscitur, quod sit amarus & bilis concupatur: Si autem hæc à sanguine tantum per cribrum, secundum recentiores tantum fecerneretur in hepate, in sanguine atque formaliter existeret, & amaricantem haberet saporem, qui autem in nullius animalis sanguine naturaliter observatur. Hinc dicere fas est, absque immutatione eandem non produci, & indolem suam formam in glandulis demum hepatis adipisci.

§. III.

Bilis alia est cystica, alia hepatica; cystica in folliculo felleo colligitur, & ad tempus asservatur, ad majorem acquirendam armoniam: Hepatica verò per ductum hepaticum immediate ad intestina continuo descendit. Quæstio hinc oriri potest, quænam bilis sit prior, num hepatica, an verò cystica? Respondetur cum veteribus, hepaticam esse priorem, cum & illa in vesiculam descendat biliariam. Sylvius contrariam sententiam, statuit bilem cysticam esse priorem hepaticâ, & habere vim sui multi-

multiplicandi , i. e. generari bilem ex sanguinis per arterias cysticas , ad folliculum felleum delati , partibus, sibi maximè similibus, & per ejusdem tunicæ poros in cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem, cum reliqua bile naturam abeuntibus, eodem modo, sicut portio quædam vini in aceti dolium infusa mox convertitur in acetum. Sed varia experimenta & exempla de vesiculæ felleæ exsectione & ablatione, ubi tamen bilis ad intestinum duodenum fuit delata, probantur fel non in vesicula, sed in ipsis potiùs glandulis hepatis generari.

§. IV.

Quæritur autem, quænam proxima bilis sit materia: Veteres sine ullo fundamento asseruerunt, illam elaborari ex sanguinis particulis excrementitijs, ignorantes, partes corporis humani omnes & singulas nutriri chylo, atque omnes de sanguine prodeunt humores, pro materia chylum agnoscere. Secundum recentiores potiùs proxima bilis materiam constituunt moleculæ chyli salino-sulphureæ sive oleosæ, quæ de sanguine in hepate secernuntur per acinos glandularum.

dulce

alosos secundum ductuum ac tubulorum
glandulorum conformitatem, atque ulte-
rius ab hepatis insito spiritu immutantur &
perficiuntur, ut legitimam bilem consti-
tant.

§. V.

Generatio bilis sequentem in modum
ari videtur: Particulæ chyli salino-sulphu-
reæ s. oleosæ, quæ biliosæ nuncupari
sunt, de sanguine venoso, per venam
rtæ ad hepar delato, à glandulis hepaticis
spiritum symbolicum & tubulorū confor-
tatem assumuntur, ulterius immutantur,
characterem bilis nanciscantur. Ad quam
is elaborationem uterque spiritus influus,
imalis nimirum, per nervum ab interco-
alibus hepar ingredientem, & vitalis, per
erix coeliacæ ramulum influens, simul
concurrit, ut actio spirituum sit completa.
oniam autem ramulus arteriæ coeliacæ
rior est, ut sufficientem chyli quantita-
n cum sanguine ad hepar adducere queat,
us acres & biliosæ particulæ pro felle
ficere possunt, rectè hodiè statuitur, bi-
n de venoso potius sanguine in hepate
parari. Accedunt experimenta, docentia,
D con-

constrictâ & ligatâ arteriâ, bilem nihilominus fuisse in hepate secretam atque productam.

§. VI.

Bilis itaque in hepatis parenchyma secreta & elaborata portio, per ductum hepaticum, in varios ramulos, acinorum glandulorum quosdam ingredientes, divisum descendit, & per communem meatum cholecysticum s. biliarium fluit ad intestinum duodenum, pro destinata in illo functione. Portio alia per peculiare ductum ex acinis glandulosis ad vesiculam deferretur biliariam, ut in illa per tempus aliquod subsistens, majorem acquirat acrimoniam ad alimentorum in ventriculo digestorum ulteriorem in intestinis resolutionem necessariam; hepatica enim mitior est, quam ut dictæ resolutioni sola sufficere possit, videri superius *Dissert. 2. §. 5.*

§. VII.

Vena portæ fluctuantem in se sanguineam massam, de qua bilis est separanda ad acinos glandulosos vehens, in infinitum dividitur ramificationes, ita, ut ex extremitatibus decidant particulae biliosæ in glandulas

um tubulos, cum hisce conformes. Sanguis autem per acinos bile orbatuſ, à multis ac immerabilibus rami venæ cavæ propagantibus, itidem in hepatis glandulis terminantibus, excipitur, ulteriusque ex ramulis minoribus tendit ad majores, ſicque per truncum venæ cavæ deſcendentem, cordis auriculæ dextræ infunditur. Dixi ſanguinem bile orbatum; diſſentio enim à *Sylvio*, ſuſtinente, bilem rurfus ſanguini admifceri, ſed eadem Natura hoc modo actum ageret.

§. VIII.

Hepatis commemoratam functionem ſervare videtur lien, de cujus uſu nonnulla conveniunt conſideranda. Experientia probat, quod ſuccus ſ. liquor quidam lymphaticus in liene de ſanguine ſeparetur, in eodem ratione peculiaris ſtructuræ ulterius perficiatur. Anatome hîc omne fert punctum; cum ſanguinea enim maſſa gelatiſoſo-ſeroſas ſ. lymphaticas particulas, in liene ſeparandas, copioſiſſimæ & ferè ſextantæ advehunt arteriolæ, totumque lienis parenchyma ex minutiffimis conſtat veſiculis glanduliſque pro ſeparatione lymphatici liquoris.

§. IX.

Liquor hic lienis lymphaticus non atrabilis veterum, sed s. n. blandè salus i star succi pancreatici, fermenti ventriculi & spirituosus tamen, ut ad sanguinis crassius naturalem, & ejus motum internum summè necessarius. Ut autem laudatus liquor lymphaticus in sanis ac benè constitutis est blandus ac Naturæ amicus, simulque spirituosus, quod nervi, arteriæque copiosissimæ, ad splenem decurrentes, spiritusque illuc advehentes, abundè probant; si tamen p. n. nimis salus fieri in scorbuticis & hypochondriacis acescere potest: Et simul in motu impeditur, ut quantitas peccet, tumor lienis cum ingentibus exortur doloribus. Hujus affectus exempla aliquot recensentur in *Ephemeridibus Germanorum*. *Walaus* etiam in liene cadaverem post mortem talem deprehendit acorem, cujus mentionem facit in epistola quadam ad *Bartholinum* scripta.

§. X.

Unde originem ducat hic liquor, non indiget magnâ disquisitione & ex recensitione non obscure elucescit. *Malpighius* ocula

tiss

rimus Anatomicus attestatur, per microscopium se vidisse in lienis parenchymate, glandulas racemosas: Jam verò notum est, omnes glandulas operam navare in separando præparando peculiari humore, hinc glandulæ spleneticae id itidem præstant mox sequenti. Particulæ chyli gelatinosæ, cum sanguine illuc advectæ, quæ glandularum racemosarum meatui & tubulorum conformes, de sanguine arterioso præparantur, per glandulas transcolantur, ultimusque in iis perficiuntur; cui negotio nihil copiosissimi spiritus tum animales nervos, tum vitales per arterias influentem spiritu insito s. principio vitali iniungunt.

§. XI.

Quoniam autem nulli aperti ductus, inter lymphaticos, in liene reperiuntur, ostendendum erit, liquorem secretum per se, nec ullam aliam viam, receptaculo communi cum lymphæ hepaticæ indidit, quod in confesso est apud omnes recentiores, ut sanguineæ massæ crassem & naturalem constitutionem simul conservet: hinc huic esse genuinum splenetici liquo-

ris, constat ex eo, quod canis sectione lie
orbatus ita tabe consumatur, ut vix ossile
hæreat, quod aliquoties experientiâ con
probatum.

S. XII.

Quæritur autem, quæ nam sit ratio, quæ
copiosissimæ & fermè sexcentæ arterioles
quod *Hornius* & *Willisus* observârunt, in
guinem in lienem deponant, paucissimæ
verò venæ eundem rursus evehant?
Respondetur, ut lymphaticæ molecule de
guine arterioso eò melius separentur
sanguis ex copiosissimis arteriis in canalicu
lulas s. vesiculas delabens, in minimas
scerpatur & resolvatur particulas, sicque
lymphæ privatione & in minimas particulas
attenuatione, præparetur & disponatur
faciliorem deinde in hepate bilis separa
nem: Hinc non incommodè lien vicarius
hepatis potest nuncupari. Observâ
enim Anatomicorum quidam in cada
bus, hepate magno existente, lienem fuisse
minorem, & vice versâ; quæ observati
sententiam meam confirmant. Nec alii
etiam ab hac sententia esse videtur *Blancardus*,
ubi de lymphâ agit hepatica, (quæ

eculiaribus fecernitur glandulis, nullum
um biliariis commercium habentibus) ita
tribens: *Credibile est, si sanguis nimia*
lymphæ copiâ scateat, eam ab illo debere se-
gregari, ut nempe bilis secretioni eò aptior
vadat. Venulæ rami splenici sanguinem
hoc modo præparatum recipiunt, ut per
uncac venam portæ ad hepar devehatur,
ad. superius §. 4. & 6.

§. XIII.

Sanguinis portio lymphatica, i. e. chy-
losa seroso-gelatinosa probè unita, ex valis
capillaribus arteriarum per glandulas con-
globatas diversas separatur, ut lympham
constituat, quæ ex ductibus tendens mino-
ribus ad majores, & vel ad receptaculum
chyli commune, vel ipsum thoracicum du-
ctum perveniens, rursus affluit sanguini, ut
eodem eodem de novo per corpus circuletur,
sanguinemque in iusta & naturali temperie
quoad humiditatem conservet. Idem sen-
tiendum de lymphæ, quæ in glandulis pul-
monum & hepatis magis externis secerni-
tur, item quæ ex partium extremis, pericar-
dialio, omento, utero &c. rursus affluit san-
guini.

§. XIV.

Eadem hæc lymphatica materia, sicut
subfalsa & spirituosæ per glandulas salivales
oris, œsophagi, ventriculi & pancreatis, eodem
modo de sanguine separatur, ulteriuss
que præparatur, ut in ore constituat salivam,
in ventriculo liquorem gastricum sive
fermentum; & in pancreate succum pancreaticum.
Omnes commemorati humores respectu sanguinis,
excrementitii quidem sunt; respectu verò usus & officii,
quolibet horum peculiare habet, summe
sunt necessarii ad œconomiam vitalem conservandam,
ut antea fuit expositum.

§. XV.

Dum hæc in corpore nostro ita peraguntur,
excrementitiæ phlegmaticæ & inutiles chyli
sanguinisque particulae separantur, non tantum
in interioribus pulmonum glandulis, sed etiam
per faucium tunicam glandulosam, uvulam &
narium membranam, pituitariam hinc dictam,
ut tussi vel sputu rejiciantur, & ex naribus
emungantur: Nihil enim aquosæ aut pituitosæ
materiæ ex cerebro ad palatū per os cuneiforme,
aut nares per os cribriforme transire potest.

est, quod *Blancardus* in Anatomia re-
firmata clarè admodum demonstravit. Sed
quor seroso-lymphaticus, qui in ventri-
lis cerebri observatur, per infundibulum
glandulam pituitariam venis jugularibus
funditur, ut sanguini rursus permisceatur,
ut reliqui lymphatici liquores.

§. XV.

In mulieribus etiam lactantibus chy-
la materia parum alterata per mamma-
rum glandulas de sanguine separatur, ac in
tubulis lacteis per temporis spatium existens,
a principio vitali & blando mammarum ca-
le, in genuinum lac convertitur. Pec-
tores ductus & tubuli ex thoracico ductu ad
mammas abeuntes lactisque materiam ad-
ducunt, qui à quibuscumque in scenam pro-
ducuntur, nondum ab Anatomicis sunt ap-
robati & satis demonstrati.

§. XVII.

Inutiles etiam atque excrementitii alii
humores de sanguine per cribra sepa-
rantur, & emunctoria Naturæ è corpore eli-
minantur. Sic aliud serum cum particulis
creto-salinis, per arterias emulgentes re-
pletus affluit, in iisque per glandularum tu-

D 5

bulos

bulos & canaliculos adæquatâ conformatio-
ne & magnitudine formatos, & carunculas
papillares in renum cavitatem, quæ pelvis
Anatomicis nuncupatur, de sanguine sepe
ratur, ut per ureteres ad vesicam tendat, in
ea colligatur & urinam constituat.

§. XLIX.

Partem urinæ constituere materiam
aqueo-vaporosam, immediatè ex intestinis
ad vasa urinaria tendentem, superiùs ex eo
probabiliter conclusum fuit, quod brevi
temporis spatio potatores immensum urinæ
aquosæ quantum post potus copiosioris in-
gurgitationem emittant: Hinc *Helmontius*
distinguit inter urinam potus & urinam san-
guinis. Ut autem urina ad tempus in ve-
sica asservetur, nec involuntariè statim ex-
fluat, appositus est cervici vesicæ musculus
orbicularis, sphincter dictus, orificium ve-
sicæ constringens: Vesica autem à copia uri-
næ distensa, demum se contrahit atque uri-
nam expellit, cui excretioni inservit potissi-
mum membrana vesicæ fibrosa s. musculo-
sa in utroque sexu. Et quoniam urinæ excr-
etio naturalis ab hominis dependet volun-
tate, actio hæc non est naturalis, sed potius

animalis. Similis est ratio de fæcum alvinarum excretionem.

§. XIX.

Aliud serum per arteriarum vasa capillaria, glandulasque cutaneas & poros cum aliis impuritatibus, i. e. particulis terreo-falinis ad cutis superficiem in forma vaporis vel sudoris ex corpore eliminatur ad sanguinis depurationem; ita etiam per cutaneos poros diversæ impuritates insensibiliter transpirant. Lymphatico-pituitosa materia per mesentericas arterias ad intestina deferitur, ubi per miliares glandulas de sanguine separatur, ut in tenuibus intestinis chyli dilutioni & extractioni simul interserviat, crassa verò lubrica conservet & pituitam constituat intestinale, quæ internam horum superficiem munit atque defendit ab injuria cujusvis acredinis. Hujus etiam humoris segregationem sanguinis interservire depurationi, docet diarrhoea seroso-pituitosa critica, in qua materia vitiosa & nimia serositas acris per hæc & pancreaticas glandulas, ex sanguine ad cavitatem intestinorum derivatur. Deinde etiam, ubi purgatio instituitur artificialis, omnis materia

pec.

peccans, exceptâ bile, per hasce vias de sanguine sequestratur: Non enim materiæ ali-
cujus secretio de sanguine fieri potest citra
structuram glandularum.

§. XX.

Sed quæritur, quid de liquore, qui im-
renibus succenturiatis (qui capsulæ atrabi-
liares à quibusdam nuncupantur) secerni-
tur, sit sentiendum? Respondetur non esse
humorem melancholicum, utpote qui im-
statu naturali nunquam reperitur, & licet
ejusmodi quid post mortem in cadaveribus
interdum inveniatur, semper illud contin-
git præternaturam; nulla enim partium
corporis humani ad statum præternatura-
lem, sed naturalem est exstructa. Rectè ita-
que à recentioribus, teste experienciâ, sta-
ruitur, serum aliquod de sanguine arterioso
secerni mediante hac glandulari structurâ,
quod per peculiare aquæ ductus Bilsianos
s. lymphaticos, receptaculo chyli com-
muni infunditur ad succum
chylosum diluen-
dum.

DIS.

DISSERTATIO QUINTA,

De

SPIRITUUM ANIMALIUM GENERA-
TIONE, INFLUXU ET USU
HORUM GENERALI.

§. I.

Fficina spirituum animalium cerebrum est cum cerebello, quæ in corticalem & medullarem substantiam dividuntur: Opus autem non est, ut ejus visceris structura in præsentī ob oculos ponatur, omnesque ejus partes recensantur, cum satis operosi in eo sint Anatomici. Sanguis vitalis per arterias carotides & vertebrales ad cerebrum, ejusque adamentum cerebellum delatus, materiam præparat pro spiritibus animalibus generandis. Spiritus itaque vitalis luminosus ex arteriolarum, cerebrum & cerebellum percrepantium, tubulis per corticalem & glandulosam harum substantiam separatur, & à naliculis medullaris substantiæ excipitur, iteriusque à cerebri principio vitali perficitur,

citur, elaboratur & subtilisatur, qui tunc Medicis animalis nuncupatur. Hic spiritus animalis subtilissimus (salino-volatilissimus) ex medullaris cerebri substantiæ canaliculis, motu tum proprio, tum à mente determinato, per corpus callosum, ad nervorum intra cranium ex cerebro excurrentium, paria decem, & per spinalem medullam (satiè crassâ & firmâ membranâ, quæ à dura matre est, circumcinctam, ne spirituosâ hæc substantia facilè exhalare, & evanescere possit) ad reliquos totius corporis nervos, omnesque & singulas partes decurrit atque transfertur.

§. II.

Antequam de nervorum officio siquid præteritè agatur, priùs quid nervi sint, erit exponendum: Sunt verò nervi fasciculi plurimorum tenuium canaliculorum, ex alba medullari cerebri, cerebelli, aut spinalis medullæ substantia progredientium, suntque ex ortu suo molles admodum, sed extra cranium prodeuntes sensim duriores evadunt: minus fragiles. Hinc nervi illi, quibus per longam viam decurrendum non est, ut co-

facti

torij, optici, auditorij, nunquàm indu-
 scunt: Cæteri verò ulterius per totam
 corporis texturam & machinam exspatian-
 s, mollitiem suam deponunt & majorem
 firmitatem acquirunt. Omnes utriusque
 meningis membranâ investiuntur, quæ
 durandis nervis non parùm contribu-
 unt.

§. III.

Non ergò spiritus animales tenuissimè
 per manifestam aliquam cavitatem, vel in
 spinali medulla, vel nervis reperibilem, flu-
 unt ad partes in forma nutritij aut lymphæ
 ci liquoris, cùm spinalis medulla atque
 nervi manifestâ ejusmodi cavitate destitu-
 untur, paucissimis exceptis. Accedit experi-
 entum *Regneri de Graaf. Tract. de succo*
pancreat. Cap. 2. pag. 31. ubi ne guttulam
 liquoris nervosi in vitris colligere potuit.
 Juunt proinde animales spiritus tenuissimi,
 subtilissimique per porosam & minimis ca-
 laliculis præditam spinalem medullam ner-
 vosque tali medullâ internè donatos ad
 partes in forma spirituosæ & luminosæ cujus-
 dam vaporis instar spirituum striatorum,
 qui in laboratorij Chymicis, in vasis reci-
 pien-

piantibus & alembicis nimirum, oculis uisurpantur.

§. IV.

Spiritus animalis astralis & æthereæ indolis est, luminosus, activus, in se quidem indeterminatus, omnium tamen formarum, idearum, imaginum, virtutum suscipiendarum capax; vim sentiendi & movendi ipse solitarius non exercet: Et hæc est ratio, quod cerebrum istis spiritibus ditissimum, ferè indolens sit, & quod partes corporis nostri, arterioso spiritu exclusæ, salvis etiam nervis, nihilominus sensu & motu è vestigio defraudentur.

§. V.

Ut autem principium actionum sit completum, spiritus arteriosus vitalis necessariè suas operas jungere tenetur. Hic medium est & quasi mediator inter animalem & naturalem sive insitum spiritum, motu fermentativo vitali, indeque calore sibi domestico rarefactivo & hinc menstruali gaudet in quo nimirum sanguinis arteriosi primum officium consistere videtur, ut congelati & aliquo modo torpidi insiti spiritui foveantur, rarefiant, resolvantur & idonee

vadant, qui cum spiritu animali quasi collo-
quari, & cum suis potentiis in actum trans-
ferri queant.

§. VI.

Spiritus enim insitus virtutibus specifi-
cis & variis dotibus quidem nobilitatus, at
penitioribus partium corporis penetra-
tus absconditus & quasi sepultus est, cujus
potentiarum thesaurus reconditus, non nisi
spiritu arterioso recludi, & à spiritu anima-
li in actum deduci potest. Utriusque ergo
spiritus, & influi & insiti, unus est consym-
bolismus & mutuus amor, inde mutuas in
invicem poscunt operas & amicè conju-
gant. Dum autem ita sese conferunt, colli-
gantque, nova, sed vitali sanguineà longè
sublimior, archealis nimirum fermentatio
oritur, & vividum lumen, vivis ideis ope-
ratricibus, ex spiritu insito transumptis, de-
fectum exsplendescit; cujus favore omnes
corporis nostri operationes in summo flore
que vigore constituantur.

§. VII.

Ex cerebri parte inferiore sive spinalis
medullæ principio adhuc intra cranium, se-
cundum veteres septem paria s. conjugatio-

E

nes

nes nervorum excurrunt, quas *Riolanus* duobus comprehendit hexametris sequentibus:

Optica prima, oculos movet altera, tentia gustat

Quartaque, quinta audit, sexta est visus, ga, septima lingua.

Verum horum nervorum è cerebro oriundorum à recentioribus paria numerantur decem, inter quos olfactorii, qui vulgò processus mammillares dicuntur, agmen ducunt. Hi nervi è cruribus oblongatæ mollæ inter corpora striata & thalamos nervorum opticorum proficiscuntur, cavitatibusque manifestâ præditi, utrinque ponè eadem corpora striata in priorem cerebri ventriculum dehiscunt &c. Pluribus horum descriptionem vid. apud *Blancard. in Anatom. Reform. p. 157. & seq.* ubi etiam rationem addit cavitatis & liquoris in illa contenti. Ex hisce nervis subtiles propagines per foraminula ossis cribriformis ad tunickarium disseminantur, pro spiritibus animalibus devehendis, quò illæ admodum sensiles continuò existant.

§. IIX.

Optici nervi, secundam conjugationem constituentes, in oculorum orbitas de-
 truntur, & fibris diffusis tunicam scleroti-
 cam efformant; ad oculos illorumque hu-
 mores spiritus deducunt visivos luminosos.
 oculum motorii tertii paris, oculum sensi-
 tum & mobilem reddunt : Ingrediuntur
 in oculorum musculos, excepto troch-
 leari, in iisque variis ramificationibus divi-
 dentur. Quartæ conjugationis pathetici
 nervi, musculo oculorum trochleali inferun-
 tur, ut ille secundum mores & effectus ani-
 malium oculos obliquè moveat pro vultu
 variari, torvo, iracundo &c. *Cuncta anima-*
lia perfecta, inquit Blancardus, *hæc nervu-*
la sunt prædita, cum nullum ex iis non ira,
glo-riæ, odio, aliisque affectibus obnoxium,
erit ; ita perturbationes istas mero ad-
fectu, ipsoque oculorum gestu animalcula,
avis produnt. Est verò musculorum mo-
 tus proprius contractio & quatenus nunc
 est, nunc ille musculus contrahitur & ab-
 breviatur, diversimodè oculus commove-
 rit.

§. IX.

Quinti ac sexti (secundum veteres tertii ac quarti) paris nervi, gustatorii vulgo appellantur; non autem ad linguæ partem fibrosam, partim glandulosam solum abeunt substantiam, eoque spiritus animales pro recipiendis ac dignoscendis saporibus tantum adducunt; sed variis etiam aliis partibus inferuntur, in quibus nunc sensus, nunc vegetus motus munia subeunt. Prioris enim conjugationis furculi juxta linguam in labiis, gingivis, extremo palato, dentium radicibus &c. distribuuntur; posterioris propaggines partim cum prioris ramulis, partim cum oculorum nervulis motoriiis communicant, ut vix quicquam de hisce nervis a linguam abeat.

§. X.

Septimum nervorum par est auditorium; reverâ autem duo distincti nervi esse videntur, siquidem origines aliquo modo distinctas habent, & ad organa diversa deferuntur: Alter enim mollior, verè auditivus, ad aurium cavitatem spiritus acusticus usque ad tympanum deducit; alter autem & durior musculis linguæ, faucibus, laryngi &c.

&c. propagines largitur. Hinc conſenſus ille inter fauces & aures eſſe videtur, ut, auris cavitatem internam ſtylo duriuſ velicemus, fauces afficiantur, tuſſisque ſimul excitetur. Hunc conſenſum ulteriuſ conſtat aquæ ductus ex aure interna ad faucium cavitatem abiens, & lympham eò derivans.

§. XI.

Octavum par nervorum, quod veteribus ſextum eſt, vagum vocatur, quoniam ejus paris nervi per collum ſcendentiſ, omnia fermè mediæ & infimæ ventris viscera vagabundè excurrunt, illisque ſenſum & motum adferunt, ſpiritus animales adiacendo; conjunguntur tamen in dictis visceribus cum diverſorum aliorum nervorum propaginibus. Per commemoratos nervos, eorumq; ramulos, ſi exploſivo quodam motu & maximo cum impetu irruant in accenſa viscera ſpiritus animales, ſpasmoticè hæc convelluntur, quod ſymptoma infantulis eſt admodum familiare & noſtribus **Die ſchwere Noth im Leibe** nuncupatur.

§. XII.

Nonum tandem nervorum par è me-
dulla spinali, cranio jam egressura, produ-
citur, cæterisque durius per quartum & se-
quintum occipitis foramen delabatur partim
in ossis hyoidis cartilagines, partim in
ipsam linguam, ut in hujus musculis distri-
buatur. Hoc par nervorum facit potissimum,
ut lingua sit mobilis pro ciborum man-
sticatione ac deglutitione, maximè verò ad
vocis & loquelæ formationem.

XIII.

Decimæ conjugationis nervi licet intr-
cranium cum multis etiam fibris exoriri vi-
deantur, tamen illinc in spinæ claustra osseæ
demissa, non nisi in primam ac secundam
vertebram emergentes, extra deferuntur in
musculos intercostales. Per colli vertebra
quinque nervorum paria excurrunt ad sca-
pulas, brachia & manus. Nervorum paria
undecim per thoracis vertebra ad muscu-
los intercostales &c. pròdeunt. Lumborum
nervi per lumbares vertebra ad lumborum
partim ac abdominis musculos, partim ad
mesenterium, renes, vesicam, partes geni-
tales &c. abeunt. Per os sacrum excurrunt

is tendunt ad femora, crura & pedes. Notandum, quod recensiti nervi omnes in excursionibus suis cum se invicem communient, & furculi horum nervorum aliorum, propaginibus inserantur; unde maximus exoritur inter omnes totius corporis partes consensus & harmonia. Communis omnium nervorum usus est, ut ad omnes & singulas corporis partes pro sensu & motu deducant spiritus animales; repetantur hîc, quæ superius §. 4. & seq. fuerunt proposita de spirituum completa functione.

DISSERTATIO SEXTA,
De
SENSU, MOTU ET LOQUELA.

§. I.

 Rdo jam exigit, ut ad sensus exponendos me convertam, sine quibus, uti & motu nullus mortalium vitam integram ac perfectam agere potest; exercet autem illos anima mediante cerebro & hujus producto fluido, spiritibus nimirum animalibus, per nervos influentibus, ita tamen ut spiritus sanguinis arteriosi

vitalis simul accedat, quod probè notandum, & ex antea propositis satis constat. Communi modo sensus in internos & externos dividuntur; interni species rerum sensibilium tam præsentium, quàm absentium, organis interioribus apprehendunt, judicant & conservant: Tales sunt sensus communis, phantasia s. imaginatio, judicium & memoria. Species enim ab organo sensuum externorum receptæ ad sensorium commune deferuntur, quod secundum recentiores initium oblongatæ medullæ constituit, deinde per corpora striata ad corpus callosum, ubi imaginatio & judicium fieri dicitur; memoriæ verò in corticali substantia sedem esse creditur. Quatenus autem objecta cognita, prout vel grata vel ingrata sunt, ab anima nostra mediantibus spiritibus animalibus apprehenduntur, eatenus animi pathemata exoriuntur.

§. II.

Sensus externi percipiunt objecta externa & ad internos mediantibus nervis per spiritus animales transmittant; vulgò illorum numerantur quinque: *Olfactus, Gustus, Visus, Auditus atque Tactus*: Cum

tem omnes per tactum peragantur, de
oc ceu communi inter externos exordior.
& organon ejus constituunt nervorum pro-
gines & extremitates, per totum corpus
tributæ, extimamque ejus cuticulam ceu
timum terminum attingentes, spiritus-
e animales eò deducentes, ad vitale prin-
cipium exfuscitandum, vid. *Dissert. preced.*
6. Quò enim pluribus nervis partes sunt
editæ, eò magis etiam sunt sensiles; è
contrario, quæ illis destituuntur, tactu quoq;
merent. Objecta tactus sunt omnia, quæ
extremitates nervorum vellicandi & spiritus
immovendi potentiam obtinent: Quæ
rituum commotiones, cum per univer-
in corpus, mediantibus nervis & horum
opaginibus maximus sit consensus & har-
monia, velocissimè sensui communi ad di-
licandum, an tactus nimirum gratus vel
gratus sit? communicantur.

§. III.

Olfactus sensorium est tunica, internas
res & os cribriforme succingens, nervea,
admodum sensilis mediantibus olfacto-
nervis, vid. *Dissert. preced.* §. 7. quæ
per humectatur humore aliquomodo

E 5

visco-

viscoso, per hujus tunicae proprias glandulas, unde etiam pituitaria vocatur, secretum ut ceu inutile excrementum emungatur. Objectum autem odoratus constituunt effluvia quævis ex rebus, odore præditis, mediante aëre in nares translata, ut tunicae harum sensili admodum, vellicationis motu inferant, qui eo momento sensui communis ad dijudicandum offertur: Effluvia hæc haud dubiè minima sunt & pro figura diversitate, vel suaveolent vel foetorem producant.

§. IV.

De visu controversia moveri solet, an nimirum emissione spiritus luminosi visus vel receptione specierum visibilium contingat visio? *Petrus Laurenbergius in Introduct. in Anatom. Exercit. 2. Visio*, inquit *quomodò fiat, disputant Physici, & tres scenam proferunt Herqas, diversa professi de modo videndi; Platonem per emissionem Aristotelem per receptionem & Galenum per utrumque: Non fuisset opus, tam horribile divorcium facere inter istos Philosophos, cum nullus à vero recensisse videatur. Secundum Grembsium etiam ex oculis manat lumen*

res, quod cum lumine rerum conjunctum
cit, ut re ipsâ videamus. Pergunt Auto-
s, varia effluvia exire ex oculis, pro firmo
gumento, quod actus visionis etiam sit
transiens, atque per emissionem spirituum
sivorum contingat.

§. V.

Ita mulier fluxu mensium labrans,
eculum interdum maculat ac inficit. *Mar-*
is Marci à Kronland/ in Philosoph. veter.
estit. dicit & statuit, sagas effluviis suis
omines posse fascinare: Hoc etiam natu-
le est, quod quidam oculis instructi sint
alignis, qui naturaliter quasi fascinare
possunt infantulos, animalcula juniora, uti
etiam vegetabilia, vid. *Borell. Cent. iii. obs. 67.*
iritus enim minùs robustus, qualis est in
verulis, animalibus junioribus &c. in ob-
equium facilè deduci potest ab oculo ma-
gno. Eâdem etiam observatione *Borellus*
mentionem facit senis cujusdam, qui brevi
temporis spatio multa perspicilla acribus ef-
fluviis perforavit & inutilia reddidit.

§. VI.

Conceditur autem hosce effectus ab ef-
fluviis de pendere malignis, non verò à radiis
sive

sive spiritibus visivis emissis, quod indee
 probari non potest, sed opticis fundamenti
 repugnat: Hoc quidem admitti potest, quod
 absumantur spiritus visivi in actu videndi,
 hebetetur propterea interdum visus, quod
 in reliquorum sensuum continuo exercitio
 etiam observamus. Lucubrationes etiam
 nocturnæ & vigiliæ continuæ, ubi sensus
 tam interni, quàm externi in continua sunt
 actione, corpus vadè debilitant, uti illud
 praxis medica, & experientia quotidiana
 satis testantur. Medicamenta autem è con-
 trario subtilia, balsamica ac spirituosissima assum-
 ta, visum debiliorem acuunt atque corro-
 borant.

§. VII.

Organon visus est oculus, camera
 nempe obscura naturalis, miro artificio ex-
 structa; hujus partes, ad visionem necessa-
 riæ, sunt tunica secundum communem sen-
 tentiam sex, nervus opticus & tres humores
 aqueus nimirum, vitreus & crystallinus.
 Reliquæ partes, ut tunica adnata, musculi
 nervi motorii, glandulæ atque palpebræ, vel
 ad motum oculi, vel ad tutelam, vel ad
 natum operam suam contribunt. Ob-

jectum

Objectum visus est res quaecunque colorata,
quæ per medium pellucidum, aërem nimi-
um radiis solaribus, lunaribusque, aut ignis
amine illuminatum, in oculis repræsen-
tatur, non aliter, quàm imagines cujusvis
objecti optici in speculis recipiuntur.

§. VIII.

Recentiores modum visionis per ca-
eram obscuram artificialem demonstunt ;
cut enim in hac objecta influentia per len-
am in albicante tabula inversa repræsen-
antur, atque per speculum suppositum rur-
s eriguntur ; ita in actu videndi, quæ per
commorem crystallinum lenticularem in-
iunt, inversa quidem in retina apparent,
rùm per speculum quasi ex humore vi-
eo & uvea tunica compositum, rursus
fecta spiritibus visivis in nervo optico re-
æsentantur. Quod autem objecta opti-
non duplicia, sed tantum simplicia appa-
rant, forsan ex eo est, quod nervi optici
tra cranium in unum coëant, & quod o-
clorum situs sit parallelus, cui oculorum
usculi inserviunt, quorum motus in utro-
e oculo, eodem modo & tempore, ut o-
nis positus obliquitas evitetur, peragitur.

§. IX.

§. IX.

Sensorium gustus sunt nervi per totam linguam dispersi, qui quoad extremitates suas in papillas linguae desinunt, quibuss numerabiles intertextae sunt fibrae carnae quarum ope moleculae sapidae salinae in papillas impelluntur, ut lingua admodum sensibilis particulas hasce sentiat, ab iis diversimodè afficiatur: Et cum actiones spirituum in corpore nostro sint velocissimae, statim saporum qualitates & ideae sui communi ad dignoscendum & dijudicandum offeruntur ac communicantur.

§. X.

Dixi in particulis salinis saporem consistere, ut quae objectum sunt gustus excellentius; canon enim Physicus est, *ubi sapor ibi sal est*: Et prout cujuslibet materiae magis concentratum vel dispersum est, tenuis haec magis vel minus sapida existit. Sic objectum, in quo sal variè est modificatum, alijsque particulis ac amicabilius qualitatibus sive ideis temperatum ac modificatum, grati admodum est sapor. Quod si verò nostris spiritibus contrariae ideae objectis, licet aliàs ob defectum salis

aspidis, sint impressæ, illa nauseabunda, nostræque naturæ inimica existunt. In fixatione carnis particulæ salinæ inspersæ cum pinguibus ac oleosis ita disponuntur ut temperantur, ut gratisimus inde nobis cibus oriatur. Quatenus verò hominum sensum ob varias, easque diversas aut conge-
ritas, aut conceptas ideas est constitutum; hic acidis, ille amaris, alius coctis vel exaratis cibus &c. delectatur.

§. XI.

Gustui etiam multum infervit, & ad hunc perficiendum maximè necessaria est saliva, quatenus ut humidum optimè salia borum dissolvit, quæ non agunt, nisi soluta. Saliva à saliva dissoluta atque cum penetrantissimo ejus sale unita, per poros papillas linguæ ad interiora ejus penetrant, & ad ipsum principium vitale descendunt, pro receptione & cognitione saporis. Sic externa porosa & papillaris linguæ unica fermè sensibilis est à saliva, quod à contrario probatur, dum febricitantes, ardore & siccitate linguæ laborantes, ut plurimum gustu destituuntur.

§. XII.

§. XII.

Organa ad auditum perficiendum numerantur præ alijs quatuor ; meatus nempe auditorius , tympanum , labyrinthus & cochlea. Per meatum auditorium æther tenuissimus commotus sive sonorus, qui primarium auditus est objectum, ad tympanum transit, quod pulsatur, simulque intra hoc in labyrintho, qui est media auris substantia ossea excavata, ætherem specificum seu spiritum acusticum inclusum commovet in hac tympani & ætheris inclusi commotione, ossicula in aure minutissima, ut malleus, incus & stapes nonnihil simul commoventur, nervusque afficitur auditorius ut pro varijs recensitarum partium commotionibus, variè sonus in aure percipiatur. Ullus tympani itaque non tantum est, sed atmosphæra cavitatem sensorij defendere, sed ad ipsum auditum etiam modo prædicto suum contribuere : Pellicula autem hæc madida semper est lymphâ per vicinas glandulas secreta flavescente, quæ inspissata cerumen aurium constituit. Concha autem apposita facit ad auditum benè esse, quatenus fusas ac diffusas colligit species acusticas.

Sicva

cuti enim vis unira fortior, ita collecta,
acies acustica evadit intensior.

§. XIII.

Objectum itaque auditus est æther, non
aër, utpotè qui comprimi, distendi &
dauriri potest; hic enim nullum edit so-
num, sed ipsum reddit magis obtusum, qua-
muis ætherem impedit. Sic corpora mol-
la, ut lignum, stramen, corium &c. in
poris aër residet crassus, fermè nul-
lum aut saltem obtusum, edunt sonum:
corpora quò sunt magis extensa, eò so-
num suppeditant clariorem, quoniam in
corporum tensione partes subsident, ut aër
pellatur. Propterea materia campana-
rum est solida, imò solidissima, in qua o-
mnis æther, ut in quovis corpore sonoro,
et unico in loco tantum iustituatur allisio
pulsatio, ob suam mobilitatem simul mo-
vetur, unoque ictu soat, tonumque edit. So-
na autem in aëre & æthere, quæ aquâ mul-
tis sunt fluidiora, tremulus longè latèque
diffusus, ac secundum concamerationes
cochleas extensus, dum ad auris tympa-
num tremulo & vibratorio motu alluit, effi-
auditum.

§. XIV.

Pergo ad motum, quem statim sub initium hujus tractatus in naturalem & animalem cum aliis actionibus distinxi, licet uterque fibrarum motricium ministerio per spiritus animales peragatur, & in genere ratione causæ efficientis animalis nuucupari possit: Cum autem Autorum plurimi illas actiones, illosque motus, qui à nervis, cerebello & spinali medulla profectis, peraguntur, nec nostræ subjecti sunt voluntati nobisque invitis & dormientibus peraguntur, appellent naturales, hanc etiam appellationem melioris doctrinæ gratiâ retinebimus. Motus proinde, qui à nervis è cerebro oriundis proficiscitur, & pro nostro arbitrio gubernatur, animalis aut voluntarius nuucupari potest. Cui autem utriusque nervi prospiciunt, ita, ut nobis quidem non cogitantibus exerceatur, à voluntate tamen nostra retardari possit, ut respiratio, mixta appellatur.

§. XV.

Motus partium solidarum quilibet per fibras peragitur motrices, sive solis membranis sint intertextæ, sive in speciale corpus musculi.

Musculosum sint formatae atque compositae.
absolvitur autem motus ille, dum fluidum
nervosum s. spiritus animales per nervos,
et eorumque propagines in recensitas fibras
perfluunt, easdemque inflant ac dilatant;
hinc non potest non illarum fieri abbrevia-
tio atque contractio, ut hoc modo partes
connexae trahantur & retrahantur, vel aliter,
ut prout necessitas postulaverit, commovean-
tur. In musculis non longitudinales fibras
inflari & abbreviari, sed potius parallelo-
grammas, statuit *Job. Mayow*, quod satis est
probabile; alioquin musculus in actione
deberet intumescere, & majorem acci-
dere dimensionem, quod autem non fit,
sed rigidus tantum & magis firmus evadit.

§. XVI.

Verum, quod musculi quidam, ut dia-
phragmatis, abdominis, cordis &c. sine de-
compressione continuo moveantur, a fibrarum
videtur esse magis firma substantia, & inter-
rupto spirituum animalium in illos secun-
dum naturae ordinem influxu. Quin &
consuetudini multum in hoc negotio erit
describendum, quippe quae diuturnior aptos
interdum homines reddit moribus & actio-

nibus, quibus aliās impares existunt. Quocirca
 niam autem sensus & motus exercitium
 sine partium & membrorum debilitate
 actionumque hebetudine, imò sine vitæ p
 riculo, indefinenter perdurari non potest
 alternâ opus est requie, ut somnus cum vi
 giliis permutetur, spiritusque & vires, in
 actionibus continuis dispersæ, rursus colliguntur.
 gantur, ob motus voluntarii cessationem
 sensuum, in primis externorum, actionem
 intermissam.

§. XVII.

Loquelæ, ad quam tandem devenio
 five vocis formationi, organa inserviunt v
 ria, nimirum aspera arteria, larynx, fauces
 uvula, labia, dentes, nares & lingua: Re
 censita organa cum aëre è pulmonibus
 egrediente, ætherem diversimodè modifi
 cant atque vibrant, ut hoc pacto voces form
 mare, nostraque cogitata cum aliis commu
 nicare possimus. Pro amplitudine enim
 angustia asperæ arteriæ, & laryngis datur di
 mensio vocis: Horribilem propterea leco
 nes edunt rugitum, quoniam satis ampl
 præditi sunt asperâ arteriâ. Idem statu
 dum est de bobus, aliisque animalibus, ve

cerp

Quem gravem & horribilem edentibus. Viri plurimum graviore voce gaudent præ mulieribus, ob ampliorem & maiorem laryngem. Quod lusciniæ aliæque aviculæ suavisimè insonent, id unicè est à strictiore, & operæ arteria, per quam æther sonorus cum æthere admodum stricto, impingendo egreditur.

§. XIIX.

Operculum etiam laryngis, epiglottis mirum valdè mobilis, ad vocem formandum, in primis in cantu, suum confert symphonium, quatenus ætherem sonorum reddit tremulum; ab æthere enim sonoro tremulæ vocis modulatio dependet. *Kircherus* lusciniæ epiglottide exiguos musculos, hanc valdè mobilem reddentes, reperiri dicit, propterea hanc aviculam præ aliis tremulam voce canere. In faucibus literæ potissimum formantur palatinæ dictæ, ærem interiora faucium retundendo. Uvula pendula in faucibus, ubi meatus narium his implantantur, est corpus glandulosum, circa materiam pituitosæ secretionem, ærisque diffusionem in formatione vocis occupatum; hanc plectrum vocis quoque appellatur.

§. XIX.

Si uvula ob serosæ & pituitosæ materiæ copiam, musculosq; exiguos debiliores, vel paralyticos est relaxata, loquela est rauca & di-
glutitio læditur; si verò ab acribus & corrosi-
vis humorib⁹ eroditur, aut planè absumitur, ut
vox articulata nullo modo formari pote-
Aër enim inter loquendum linguâ, labiis
que vibrandus & ad uvulam allidendus, sit-
tim & intempestivè per nares egreditur. Per
nares aëri liber conceditur inter loquendum
transitus: Dentibus dentales proferunt
teræ. Et licet labia atque lingua ad cuius-
vis vocis formationem, ætherem cum aëre
diversimodè vibrando & sonorum reddendo,
generaliter concurrant (siquidem, si lin-
gua est paralytica, vel ob inflammationem
aliudque vitium, minùs existit mobilis, ho-
mo vocem formare non potest ac obmut-
tescit, idem quoque sentiendum de labiis
tamen hisce organis labiales & linguales
teræ specialiter pronuntiantur.

§. XX.

Hactenus propositis functiones cor-
poris humani, si non omnes, saltem plures
mas, quæ individuo conservando inserviunt

pro Physiologiæ fundamentis Medicinæ
 yronibus sufficere possunt, eâ, quâ fieri po-
 nit, brevitatem, ex suis causis & rationibus
 exposui; instituti enim mei ratio non est,
 perfectam & prolietam tradere Physiolo-
 giam, sed brevibus & succinctis tantum the-
 bus œconomiam corporis humani ob o-
 culos ponere mecum constitui: Adductis
 ergo B. L. loco compendii æqui bonique
 consulat. Pergo jam ad partes & functio-
 nes, quæ speciei conservandæ i. e. sobolis
 procreationi, famulantur.

DISSERTATIO SEPTIMA,

De

ARTIBUS GENITALIBUS, ILLARUM-
 QUE FUNCTIONE.

§. I.

Artium genitalium uterque
 sexus peculiare habet, ut a-
 liæ sint virorum, & mulierum
 aliæ: Primò de virorum,
 tanquàm potioris partis in-
 opere generationis, partibus sobolis pro-
 creationi inservientibus agam, inter quas

plurimæ extra abdomen propendent, quæ
rum aliæ circa feminis elaborationem, alii
circa ejus asservationem & ejaculationem
sunt occupatæ. Seminis generationi in
viunt vasa præparantia dicta, testiculi atque
epididymides, sive parastatæ variciformes.

§. II.

Præparantia vasa, (quæ propè testiculorum
membranis adhuc involuta, corpora pyriformia
sive pampiniformia constituunt, nihil aliud sunt, quàm venæ ac arteriæ spermaticæ; per arterias testiculis advehitur sanguis
guis chylosus ac spiritu vitali imprægnatus
ex quo particule chylosæ & spirituosæ, quæ
multifarijs circularibus motibus antea per
omnes & singulas partes transierunt, illarum
rumque idealem impressionem suscep
runt, materiam seminis constituunt: Hæc
feminalis materia à ductibus testiculorum
spermaticis excipitur, atque ob horum continuam
volutionem artificiosissimam & admirandam
dam longitudinem satis diu illis immoratur
ex quibus lymphatica vasa aquiosiores particulas
revehunt, ut chylosæ necessariò spirituosiores
fiores reddantur, & à principio vitali seu
suo testiculorum spiritu ultimum seminis

cha

characterem nanciscantur. Hoc ut commodius fiat, accedat simul necesse est animationis spiritus per ramulos nervorum lumbarium. Dum hoc ita peragitur, sanguis purpureus per venas regreditur spermaticas, mesenteriae ob minores furculos, tenellis vitium, apereolis quodammodo similes, vasa pampiniformia appellantur.

§. III.

Semen materialiter chylum esse, propter ejus color atque substantia; formaliter vero à chylo longè differt: Novus enim character ac nova forma, à spirituali ac specifica impressione in testiculis, ipsi est producta. Propterea pituitosi & qui humidioris sunt constitutionis seu temperiei, non tam sunt foecundi, quàm cholericici atque melancholici, utpotè qui siccioris sunt conditionis. In humidioribus enim non ita fortiter spirituofo characterē imbuitur chylus, sed testiculos alluens, quoniam in nimia copia spiritus specificus seminalis diffunditur magis atque diluitur. Et licet in majori copia ab humidioribus, sæpius coëndo, excernatur semen, non tamen corpus notabiliter inde debilitatur, quàm in siccioribus.

ribus ; in his enim semen est magis spirituosum.

§. IV.

Seminis materiam chylum esse , constat ex observatione *Schenckii*, qui historiae annotavit, quod maritus quidam post assumptionem medicamenti purgantis congressus fuerit cum uxore sua, semenque in vaginae uterinam immiserit, à quo uxor aliquando habuit dejectiones. Certè si semen oriundum esset ex sanguine propriè dicto s. purpureo, ut quidam volunt, hic effectus nullo modo subsequi potuisset.

§. V.

In testibus elaboratum semen ulterius promovetur in epididymides s. parastatae ex iisque lento admodum motu ulterius propellitur per deferentia vasa ad vesiculas seminales, in quibus ad tempus subsistit asservatur, donec justo excretionis tempore excernatur. Ne semen ex hisce perperamò elabatur, hominesque in suis & seminalibus actionibus impediantur, provida Natura per urethra constituit carunculam, quae vasa illorum orificia s. foraminula modice claudit, simulque, ne urinæ quicquàm

tu mingendi ex urethra in vesiculas seminales ingrediatur, impedit.

§. VI.

Excretioni feminis inserviunt prostatae glandulae, vesiculae seminales atque penis. Prostatae & vesiculae seminales ob voluptuosam vellicationem sive titillationem in coitu per consensum afficiuntur, atque spasmodicè contrahuntur, ut illae per plures duos, recensitam carunculam cingentes, lympham subviscosam, voluptatem adaugentem, semenque diluentem fundant, hae verò genitricem eructent atque expellant; unde illa profluendo excernitur. Propterea *Aristoteles* coitum parvam epilepsiam vocare non dubitavit.

§. VII.

Penis constat ex duobus ligamentis tendinoso, urethra, arteriis, venis nervis, cute atque cuticula. Erectio & rigiditas penis principaliter dependet à spiritibus animalibus copiosè influentibus, in primis per musculos binos, penem erigentis dictos, in ipsum corpus tendinosum. Urethra canalis est, per quam & semen & urina, non quidem simul, sed partitis vicibus, excernuntur.

nuntur: si enim semen urinæ commixtum simul excernitur in gonorrhœa, caruncula foraminula capsularum seminalium obtruncata, gens, est vel relaxata, vel planè erosa. Arteriarum cum sanguine nutritio chyloso spirituum adducunt vitalem, venæ verò eundem sanguinem spiritu aliquo modo orbatum revocant. Per propagines nervosas spiritus accedunt animales. Cutis atque cuticula integumenta sunt communia, quæ in capite penis efformant præputium.

§. II X.

Dixi rigiditatem atque erectionem membri virilis principaliter spiritibus animalibus esse adscribendam, quatenus hi per ramulos nervosos atque fibras musculosas copiosè influunt in corpus penis tendinosum, intus spongiosum & cavernosum, illuc inflant ac distendunt, ut majorem nanciscantur ad tempus dimensionem. Hoc ut feliciùs fiat, venæ simul constringuntur, sicque sanguini per arterias influenti refluxus denegatur: Unde membrum magis magisque intumescit atque rigescit.

§. I X.

Quod autem ad ideas amoris seu veneris reat

is in momento quasi penis erigatur atque munus obeundum sit paratissimus, se-
cens causa subesse videtur: Nempè tum-
poris animales spiritus ad penis motita-
nem maximam partem exspatiantur, quo-
am hoc membrum specifico insito spiritu
nereo est præditum, quod caractere ve-
ris sigillatos ac turgidos admittit spiritus.
irit⁹ enim nostri animales varias ideas ob
am universalitatem suscipere apti sunt, v.g.
melicas, iracundas, terrificas, venereas
quarum alia aliam expellit; sic juvenes
lancholici conversatione cum virginibus,
ercitioque venereo interdum excitantur
ritus exsuscitando, ideasque novas ac a-
enas inducendo.

§. X.

Si ergò idea veneris est impressa spiri-
tus animalibus, tantum copiosè iidem in-
unt ad partes genitales, nec magneticè
alium locum moventur, sicuti ideâ fa-
licâ imbuti præcipiti lapsu ruunt ad ven-
culum. Ita spiritus ideâ tristitiæ infecti
ificè commovent oculos: Animi enim
affectus à varijs dependent spiritibus im-
ssis vel gratis, vel ingratis ideis ac cha-
racte-

racteribus. Ejusmodi etiam spirituum fluxum ad partes genitales post formatas ideas amoris ac voluptatis venereæ, interdum manifestè observamus, attendentes terationem in capite & circa præcordia impientem atque ad partes genitales tendentem. Sic læso cerebro & genere nervorum oritur impotentia virilis, ob spirituum animalium defectum. Non autem semper impotentia & sterilitate spiritus deficiunt, sed illi non sunt specificati, ut vergere possint ad partes genitales; hoc in passu quærenda sunt specifica aphrodisiaca, ideas venereas promoventia.

§. XI.

Partibus virorum genitalibus, earumque actionibus expositis, ad mulierum organa, generationi inservientia, pergendum. Hæc autem sunt, vasa præparantia, testiculi sive ovaria ductus Fallopiani, uterus, cervix sive orificium, vagina uteri, clitorius atque pudendi extrema. Vasa præparantia mulierum itidem sunt venæ ac arteriæ, tantum ad testes, verum etiam ad uterum, tubasque uterinas abeuntes. Arteriæ spiritum, sanguinemque cum chyloso nutri-

ma

mento, partim pro liquore seminali produ-
cendo ac augendo, partim etiam pro ha-
bitu partium nutritione adducunt. Venæ
sanguinem chylo, spirituque vitali quadan-
do intus orbatum, versus cor ad venam cavam
vehunt. Nervi, ut in alijs partibus, adve-
niunt spiritus animales.

§. XII.

Testes muliebres nullam cum virilibus
similitudinem obtinent, utpotè quæ non
secula seminalia sunt; sed perfectissima
in membra in membranacea sua substantia conti-
nentur, quæ duplici membranâ, futuri chorij
amniij principio, involvuntur, intusque
viscosam albumini ovorum similem
continent, ad quæ vasa præparantia,
et præsertim serpentino ductu excur-
runt, donec in membranis eorum dis-
solvantur atque evanescant. Rudimenta
etiam ovulorum, ut reliquæ partes inte-
rioribus fœtibus puellis congenerantur, &
parvi milii granam quantitate excedunt; suc-
cive deinde justam magnitudinem acqui-
runt, dum sanguineus liquor per arteriolas
fluens, materiam aptam pro substantia illo-
rum augenda adducit atque relinquit: Pro-
lifera

lifica autem demum fieri incipiunt animæ
pubertatis & ubi menses fluere incipiunt.

XIII.

Si ovula ad justam molem accedunt, & quæ
vix pisi quantitatem superant, istaque
tubas Fallopianas in uteri cavitatem tem-
pore conceptionis deferuntur, quatenus
minalis aura seminis virilis ex utero per
rentes ejus tubas ad testes permeando,
ovis ibi contentis desideratam alterationem
excitat, & testiculorum substantiam, quod
principium potissimum illorum vitale
disponit, ut ovula imprægnata expellantur
quæ à tubarum extremitate excepta per
ad uterum transferuntur: Hinc testes
lierum recentioribus ovaria audiunt, &
quor ovulorum pro genuino illarum semine
ne habetur.

§. XIV.

Uterus quatuor gaudet ligamentis
duabus nimirum latis, quæ alæ vespertili-
num propterea dicuntur, & duabus tere-
bus, quibus firmatur & in sede sua natu-
liter conservatur. Est autem ager ille fr-
cundus, qui foetui hospitium præbet, dom-
excludatur; ejusmodi matricem in omni
gem-

generationi trium regnorum reperimus.
 tertè spiritus ut omnes moliuntur actiones,
 alius est insitus, influus alius: Iste in ter-
 edus, & quicquid affine est terræ, hospitatur,
 astralis æthereus aëris mediante aquâ
 cedit. Simili modo opus humanæ gene-
 tionis per eadem principia & similes spi-
 us absolvitur. Non itaque generatio
 humana tantum per virile semen perficitur,
 quidam perperam arbitrati sunt, cum
 quatur semper ad quamcunque generatio-
 nem duplici utatur spiritu.

§. XV.

In seminibus actus primus s. potentia
 nerandi occulta est, quam constituit spi-
 us insitus torpidus, hic verò ab influo ex-
 matur & in actum deducitur, & tunc semi-
 is incipit propullulatio. Suprà laudatus
Marcus Marci à Kronland in Philosophia
 ter. restit. omnium rerum generationem
 alogam esse, omniaque ex ovulis fieri at-
 e produci, in quorum spiritu specificas
 cturas & ideas latitare, asserit, quod recen-
 orum plurimi confirmant: Hæ autem à
 spiritu influo excitantur & evolvuntur, ut
 arum fiat manifestatio. Sic in ovulis
 iam humanis foecundis idea & imago ho-

G

minis

minis occulta jacet, quæ à spiritu maris influo, iisdem ideis sigillato, in apricum sistitur: Hac ex ratione, specifica agere videntur aphrodisiaca, ideas ac characteres in semine promovendo & exsuscitando, ut steriles fiant foecundæ mulieres.

§. XVI.

Inter generationem hominis & pennatorum aliqualis, sed exigua, intercedit differentia, cum tam in mulieribus, quam hisce ovula reperiuntur, licet non semper sint prolificæ s. foecunda. Differentia inter ovula humana & pennatorum hæc est, quod in horum ovis materia lutea cum albicante nimirum vitellum & albumen, contineatur in ovulis verò humanis liquor seminalis limpidus tantum reperiatur. Deinde ipsi ovorum vitello aliquid oculi instar est appensum, ceu principum aliquod formale, cum omnibus ideis & figuris. In isto puncto residet spiritus gallinæ insitus & galli influens qui etiam certo respectu insitus appellari potest: Si enim vitalis actus subsequi debet, necesse est, ut alius spiritus influus accedat quem subministrat gallina ovis incubans eaque fovens. Hoc penetrans gallinæ calidum latitantes in ovo exsuscitat spiritus animalis

qui

in actum deducit, ut novum & vivum animalculum producat.

§. XVII.

Orificium uteri aliquo modo cartilagineum continuo modicè est clausum, nec aperitur, nisi in partu & coitu foecundo, nem conceptio subsequitur; evacuari tamen possunt impuritates ex utero, sive sint puriores, sive pituitosae, sive cruentae, &c. Erile membrum admittit vagina, quae masculino semini excipiendo primario destina- rugosâ suâ substantiâ illud amplectitur, iterque comprimit, ut per attritum tantum voluptas magis magisque augeatur, necque eò promptius excernatur. Quo tactu foemellæ, in primis lasciviores, liquorem albicantem & viscosum effundunt, genitalia virorum humectantem, pruritumque augentem. Hic liquor perperam à viribus & recentiorum quibusdam pro mulierum semine habetur, cum reverâ nil aliud sit, quàm semen. Originem illius constituit interna colli uterini glandulosa substantia, in primis insigne glandularum, ad meatum urinarium situm ac cum corporum prostaticis quodammodo conveniens. Clitoris itidem ad titillationem ma-

jorem symbolum suum confert. Pudendum extrema, extra congressum, partes interiores ab externa aëris injuriâ defenduntur atque variis impuritatibus, uti etiam urinae transitum concedunt; in congressu vero membrum virile admittunt in vaginam.

§. XII.

Pauca de mensium origine dicenda restant: Fluit verò sanguis menstruus partim ad uterum, partim ad ejus vaginam, per arterias hypogastricas, quæ illum ex iliaca internis accipiunt, & in cavitatem recernuntur partium, singulis mensibus in seque sequiori, per aperturas s. anastomoses in extremitatibus, fundunt atque deponunt, sanguineæ massæ depurationem. Verum autem hujus evacuationis causam sequentibus suppositis & experimentis eruere atque firmare conabor.

§. XIX.

Suppono enim, mensium fluxum impere cum annis pubertatis, ubi subjectum foemineum aptum evadit ad concipiendum & post annos ut plurimum quinquaginta ubi mulieres prolificæ esse desinunt, inde vicissim cessare, Deinde constat, notabilem alterationem in utroque sexu pro-

ere iisdem annis, crines scilicet in genitalibus partibus protrudi, vocem in potiori sexu immutari, barbamque propullulare: libidinem etiam & cupiditatem veneream tempore sese prodere, & ad generandum kum utrumque aptum fieri atque idoneum. Post annos etiam quinquaginta, si fluxus mensium cessat, lanugo cutis vel potius cuticulæ, in crines immutatur, ut mulieres non rarò barbâ instruantur.

§. XX.

Constat etiam & hoc, quod mulieres acilentæ & minùs plethoricæ, lasciviores sicut etiam, plus cruoris profundant menstrua purgatione, quàm carnosæ & plethoricæ, Veræ impetu venereo non ita vexantur. Hinc credit Galenicorum assertum, qui statuunt, copia sanguinis dependere istum fluxum, tamque esse pro nutriendo foetu in utero materno; si verò non adsit foetus menses indire atque fluere: Si autem hoc esset verum, sequeretur, mulieres minùs plethoricas nullo mensium fluxu laborare, quod est contra experientiam. In mēsiū etiam obstructione post venam sectam sapissimè sequitur mensium fluxus; si autem à sanguinis copia ille proveniret, certè post san-

guinis emissionem non sequeretur, sed potius inhiberetur.

§. XXI.

Hinc concludo, miasmata feminalia spirituosam ex genitalibus partibus in massam sanguineam facile redundare posse, illaque effectuum supra recensitorum causam effici genuinam in utroque sexu : Hæc feminalis aura certis periodis ex ordine naturæ in se sequiorem penetrat in sanguinem, eundem conspurcat & alterat, alterationes & ebullitiones quasi febriles periodicas, fluxum illum ut plurimum antecedentes, producit. In febricula hac quæ ex horrore, calore, lassitudine, capitis dolore &c. cognoscitur, particulae feminales, aliæque impuritatum cum sanguine per mensium fluxum in cavitatem uteri, ejusque vaginæ, critico modo cum dolore interdum pungitivo, quod citra dubium à vasorum magis difficili apertura dependet, deponuntur & ex corpore eliminantur.

DISSERTATIO OCTAVA,

De

CONCEPTIONE, FOETUS NUTRI-
TIONE ET PARTU.

§. I.

Ultimò demum generationis
humanae negotium superest,
quod à conceptione incipit,
sequentibus terminis circum-
scripta : Vir pene erecto ge-
turam in uteri vaginam immittit, cujus
sors subtilis ac spirituosus, crassiore licet rur-
s effluente, penetrat per uteri orificium,
tempore modicè apertum, uterum
sum, tubasque Fallopias, motu non
mechanico & pulsivo, sed planè naturali
que magnetico, ad ipsa ovaria, ubi in ovis
aturis, & spiritu seminali turgidis, deside-
tam alterationem excitat, & unum vel
ures impragnat, ut horum liquamen tur-
ulentum evadat, atque in totius corporis
structuram mox idealiter formetur.

§. II.

Quo in negotio licet potior & magis
tiva facultas masculo debeat, utpotè cu-
s genitura benedictione Divinâ ovulum
recundat, mulier tamen absolutè excludi

non potest; siquidem enim & hujus auræ medice
vitalem, licet sola non sufficiat, hîc quidam
quam conferre, sexus differentia explanatur
quæ libidinis prædominio, & hinc ideis præter
valentibus, non incommode adscribi poterunt.
Propterea fœtus refert formam interdum spect
matris, interdum verò patri sit similis, prævalens
spiritus alteruter fortioribus ideis est sigillatim
tus. Rectè etiam statuit *Helmontius* phantasmata
smata venerea multum facere ad prolificati
nem, uti etiam ad formam externam, sexus
differentiam, quod testatur experientia.

§. III.

Actus itaque vitalis conceptionis, utriusque spiritus, nimirum masculi influentis & infusi foeminei, blandâ alteratione compenetracione consistit, ut vita ipsa parentibus oriatur: Quamprimum enim ovulum à spiritu seminali paterno incipit immutari ac propullulare, intumescere: atque augeri, vita simul initium sumit, etiam sensitiva. Hoc meum assertum probat punctum saliens in ovo, quod acu, alioque instrumento acuto tactum, frequentico motu vitam sensitivam prodit. Quod autem fœtus primis gestationis mensibus non sentiat, non inde est, quod non vivat, sed quod

mod tenellus talis liquori chorio & amnio
 cluso innatet, absque commotione mem-
 branarum & uteri: Quamprimum verò
 etus sub finem quarti & initium quinti
 mensis majore vadit & robustior, liquorque
 spectu illius decrescit, tunc demum præ-
 nantes percipiunt motum embryonis, cum
 proxinè allidat membranas atq; uterum.

§. IV.

Hoc meum assertum ulteriùs probant
 potentia animæ, mores, virtutes atque vitia,
 quæ à parentibus in sobolem transplantan-
 tur, eique ingenerantur secundum dictum
 Crenusini: *Fortes creantur fortibus & bonis,
 & in juvenis, est in equis patrum virtus.*
 Quæritur autem, quid de anima hominis
 immortali, quam Philosophi vulgò rationa-
 lem appellant, sit sentiendum? Respondetur,
 illam Medico juxta *Galenum* esse ignotam:
 t, ne in censum Theologorum incurram,
 bentius ab hacce materia abstinebo.

§. V.

Imprægnatum itaque ovulum & vitali-
 ter propullulans, ex ovario secundum Natu-
 ræ ordinem expellitur ac à tubæ illius lateris
 extremitate excipitur, & ad cavitatem uteri
 educitur, non primo quidem post coitum

G 5

die,

die, siquidem *Harvæus* in damis & cervis tempore uterum vacuum deprehendit, quinto, sexto vel septimo. Ab utero, ceu aggrægato & locò accommodato, exceptum ovulum, ulterius fovetur, nutritur, in eoque perficitur, augetur ac asservatur tam diu, cum nec justam maturitatem acquisiverit, & tandem partus tempore excluditur. Cum autem tenello corpusculo perficiendo liquor ovuli, ex quo primordia ducit, non sufficiens ex matre ipsi nutrimentum suppeditari, necesse est. Primis autem diebus & mensibus ovum s. conceptus admodum laxus & mollior est in utero, nec in ulla aliqua parte uteri adhærescit; hinc statuendum, nutrimentum chylosum, pro liquore in amnio augendo foetu alendo, transfudare ex glandulis uterini primùm per chorion ac tandem per amnion nec alio modo ab ovo imprægnato suscipi quàm pisum vel granum tritici, terræ reconditum, ex illa succum aqueum imbibere solet.

§. VI.

Dum autem paucorum dierum spatio ovulum in utero delituit, apparet illud subrubundum & sanguineum, siquidem tunicarum vascula sanguine parum turgida apparent, interne punctum saliens conspicitur, vasaque umbilicalia

Umbilicalia primordia ducunt ac chorion externè variarum eminentiarum inæqualitatibus, pro futura placenta, in altero latere, aspidum deprehenditur. Deinde omnes partes solidæ simul generantur, sed non simul perficiuntur: Primò enim caput cum vasis, deinde cor & hepar cum suis vasis &c. perficiuntur & in sensum incurrunt, id quod *erkringius* aliiq; observârunt, qui ab initio usque ad finem, per singulos dies atq; menses, formationem foetus descripserunt.

§. VII.

Per glandulas uterinas sequestratum nutrimentum umbilicalia vasa, postquam perfectionem suam illa sunt adepta, incipiunt (licet cum utero nondum coherant) foetuique adducunt; in quibus, iuxta materiam sanguineam & albicantem viscidam, etiam biliosam observavit *Deuogius* pro humore torpido resolvendo & suscitando. Tertio autem mense, ubi villæ ex placenta uterina, majore jam ætate, utero inferi incipiunt, atque quarto mense firmior illorum est connexio, succus nutritius unâ cum sanguine materno ex vasis uterinis in hepar transfertur, ex quo per venam umbilicalem ad hepar embryonis

ten-

tendit, in quo cum eius sanguine commiscetur, cum eoque per corpus tenellum circulatur, cujus etiam pars per arterias umbilicales, arteriis iliaticis embryonis inserta ad placentam rursus defertur, ex quo viciissim per venam umbilicalem & sic porro ultimis nimirum gestationis mensibus.

§. VIII.

Est autem placenta sive hepar uterinum, corpus glandulosum scatens sanguine & succo chyloso, quos liquores haurit ex arteriis uterinis mediantibus fibrillis quibus adhærescit ipsi utero. Quidam hanc cohæSIONem matris cum placenta uterina negantes, observationes adducunt quod in suis & equabus nulla talis connexio s. anastomosis reperta fuerit: Verùm in mulieribus longè aliter est comparatum siquidem lochia s. sanguis post partum fluens hæc vasorum sanguiferorum connexionem clarè indicat. Per experientiam etiam constat, placentam uterinam interdum tam firmiter utero adhærere, ut secundinæ (s. secundinarum nomine venit, quicquid post partum excluditur nimirum placenta uterina, funiculus umbilicalis & tunica, foetum involuentes,) egredi nolint, nisi per violen-

tiam

am evellantur: Quare puerperæ in lætham incidunt hæmorrhagiam.

§. IX.

Liquor, qui in amnio reperitur, nec odor foetus est, nec urina; primis enim mensibus copiosè adest & maximè superat etum, imò prior est ipso foetu: Ultimis atem mensibus liquor hic fermè absumptus est, pro argumento, foetum jam majorem factum illum consumpsisse. Licet autem usus istius liquoris primis mensibus etiam phoronomicus esse possit, ut foetus ab externis motibus vehementioribus per illum defendatur; satis tamen probabile est, tunc per os embryonis, licet non per suctionem, utpotè quæ citra respirationem fieri nequit, deferri in ejus ventriculum, siquidem in illo similis liquor reperitur: Liquor chorio inservit partibus lubricandis tempore partus. Citra dubium hi liquores per peculiaria lymphatica vasa ex hepate uterino successivè augentur & conservantur.

§. X.

Ordinariè foetum humanum mater per novem gerit menses, illumque in principio decimi mensis excludit. Multi tamen Medicorum cum *Hippocrate* tempus excludendi

di foetum humanum à sexto mense usq; ad undecimum esse, statuunt: Sic *Hippocr.* & *Galenus* observârunt foetum sextimestrem *Spiegelius* etiam sextimestris facit mentionem cuticulâ carentis & viribus debilis, quem mater propterea gossipio involvere coacta fuit: Sanctè tamen affirmat, istum puerulum incrementum quotidie sumfisse, & satis robustum deinceps factum esse hominem. Plura exempla annotantur partim apud Auctores: *JCTI* propterea, secuti *Hippocratem* partum septimestrem habent pro legitimo.

§. XI.

Ubi itaque omnia in foetu sunt perfecta, quæritur quænam sit legitima illum excludendi causa? Quidam hanc adscribunt defectui nutrimenti; hinc calcitrare foetum autumant & desiderare sui exclusionem: Sed ob huncce defectum debilis redderetur, & à calcitrando abstineret. Alii hoc negotium in foetus molem rejiciunt, sed observamus, minutissimos etiam foetus excludi felicissimè, ergò moles non erit causa exclusionis. Quidam accusant robur foetus; sed debiles, imò mortuos foetus videmus in lucem edi, hinc nec robur erit causa. Recentiores confugiunt ad aëris de-

tum, statuentes, quod si omnes functiones in foetu sint exornatae & justo robore, omnia polleant, nihil amplius requiri, nisi his accessionem. Notandum autem foetum in utero sine ullo periculo aëre carere se: secundum enim axioma commune, *oti nulla est cupido*, & infans in utero latiss nescit quid sit aër, nec illum desiderat.

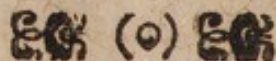
§. XII. Causa itaque vera & adæquata excludendi foetum, est impressa spiritibus quasi, idea & mensura, secundum quam immensus ordo & natura suos spiritus dirigit, rationesque certo tempore instituit. Hinc à partus instante, insultus & motus innatus exoritur spirituum in fibris uterinis, musculorum abdominis, psoas &c. ut uterus constringatur & coarctetur, hacq; uteri & totius abdominis coarctatione foetus pellatur. Embryo etiam ex ordinatione propria ad futurum iter se præparat, ut, cum ea convolutus quasi jacuisset, nunc se convertat & capite pronò orificium uteri pateat. Hinc membranas dirumpit, ut humores superantes, partes genitales reddant asperas ad partum facilitandum.

§. XIII. Mulieres etiam ipsæ ad partum promovendum, multum voluntariè contribuere

ere possunt, dum aëris expirationem cohibent, quâ foetus, uti etiam fœcû alvinarum exclusio promovetur. Ut facilitetur partus non solum uteri orificium & vagina ejus notabiliter ampliantur, sed etiam junctura ossium coxendicis cum sacro relaxari, coccygis ossa ad posteriora reflecti in junioribus, est valdè probabile. Interim verum est, cavitatem inter ischij ossa ampliorem esse in foeminis, quàm in viris. Insuper tenebrae corpusculi ossa sunt molliora & flexibilia, in primis capitis ossa ob fontanellam arctius coire possunt, pro commodiore partu.

§.XIV. Infans itaq; in lucem editus statim respirare incipit, quoniâ ab aëre, ingreditur te per ejus os atque nares, pulmones dilatantur; hinc sanguis per pulmones transgressum invenit, viaque ex dextro cordis ventriculo in sinistrum per foramen ovale sentiens aboletur. Nutrimentum infantibus primum suppediat lac maternum, vel in hujus defectu, alius alicujus mulieris sanæ & bene constitutæ. Ita etiam functiones, soboles procreationi inservientes, eâ quâ fieri potuit brevitate exposui.

F I N I S.

JUSTI VESTI,
MED. DOCTORIS & P. P.

DE

PURGATIONE
DOCTRINA,

THEORETICO - PRACTICA,
BREVIS & SUCCINCTA,

Secundum Neotericorum mentem

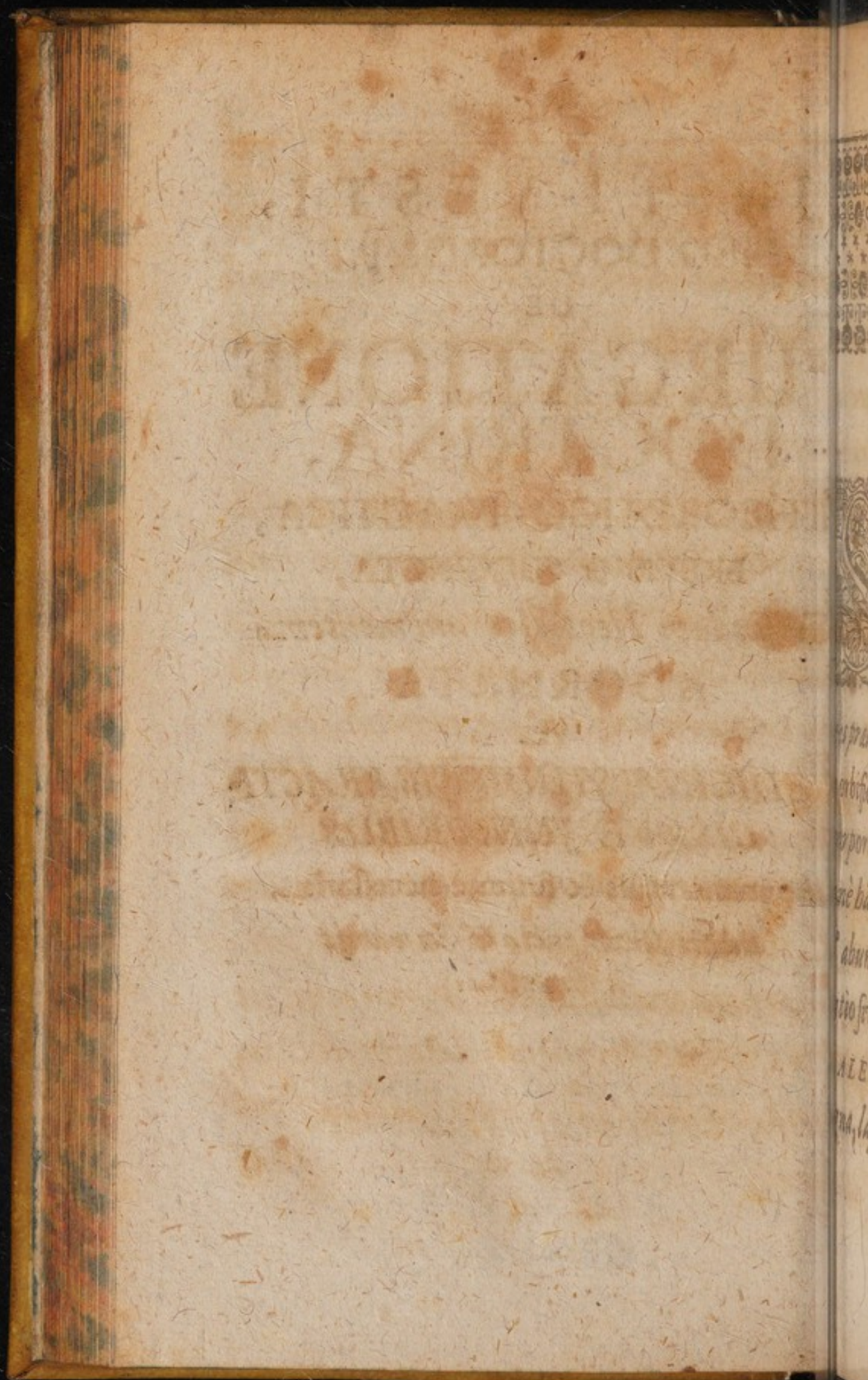
ADORNATA

ET

MEDICINÆ STUDIOSIS, PRACTICIS
QUE JUNIORIBUS

Apprimè utilis & summè necessaria.

*Editio Nova, aucta & in varijs
immutata.*

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110

111
112
113
114
115
116
117
118
119
120

121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

PROÆMIUM.

SI ullâ circa medicamen-
torum applicationem cau-
telâ & circumspeditione
opus est in Arte Medica, ut
s præternaturam, i. e. morbus, causa
orbifica atque symptomata, tutò ex
corpore humano removeantur; opus
nè hâc erit, ubi humorum peccantium
abundantium erit instituenda pur-
tio sive evacuatio. Non enim, ut
ALENUS loquitur, lateres, lutum,
na, lapides &c. Artis Medica, sicut

aliarum artium, sunt materia, in quibus citra cuiusquam damnum multa fariam quid experiri licet; sed occupatus potius est Medicus circa hominem, ut creaturarum nobilissimam, ita facile destructibilem & in horas mutabilem. Accedit, quod purgatio cum ingenti periculo sit conjuncta, dum aut imperitis tempore importuno perperam, & quandoque nimia instituitur. Colliquefactiva enim & putrefactiva secundum HELMONTIUM, ipsamque experientiam, facultate praedita sunt purgantia, ut peccantibus in corpore humoribus deficientibus, utiles etiam & retinendos, ipsumque nutrimentum chylosum gelatinoso-viscosum liquefaciant, corrumpant atque in perniciosam vitam

italis œconomia evacuent. Hoc non
antum virium prostratio, sed totius
corporis emaciatio ac artuum vacilla-
tio, vehementiorem purgationem sub-
sequentes, testantur. Quo itaque
pure & conscientia Pharmacopola
quolibet indifferenter purgantia ven-
iant? ex dictis satis constat. Pur-
gans etiam medicamentum semel in
stomaculum, vel tempore importu-
o, vel in maiori dosi per errorem
assumptum, gubernari & coerceri ne-
quit; & licet opiatis vehementior
is purgans domari & inhiberi qui-
dem possit, non tamen illud fit citra
periculum, qui purgans assumptis degenere
potest, detrimentum: Sanguis enim à
circulatione ejusmodi incongrua & cor-

ruptiva eòusque depravatur, & tunc
lem dyscrasiam acquirit, ut recremen-
ta & corruptelas in habitum cor-
poris fundens, pustulas & vesiculas
aquosas in cuti prorumpere faciat
& quandoque pathemata quasi lepram
sa excitet. Vid. doctiss. VVILL-
SIUS DE PURGATIONE pag. 66.
Opera pretium itaque me facturum
arbitror, si difficillimam de purgatione
doctrinam, corruptoque
seculo summè necessariam, thesibus
subsecuturis proponam, quaque per
viginti quatuor annos in praxi circa
purgationis usum & abusum summe
industrià observavi atque collegi, iunioribus
Philiatros Practicosque junioribus
distribuam, ut illi cautius mercantur.

scant. Non verò, quod notan-
 tum, circa purgantia illorumque
 proprietates & dosim occupatus est
 meus labor, sed purgationem
 sam, i. e. Verum Medicamento-
 rum purgantium usum. Melioris igi-
 ter doctrinae gratia, doctrina hac
 tria dividitur capita, quorum
 primum tres ventilabit quaestiones.
 primum an electivè dentur purgantia?
 e. an Natura & Pharmacia talia
 offerant medicamenta, quae solum
 et vel cholagoga, vel melanagoga,
 vel hydragoga, vel phlegmagoga.
 secundò, per quosnam ductus fiat se-
 paratio humorum noxiorum expur-
 andorum de massa sanguinea ad in-
 stina? Tertia purgantium operan-

di modum, ac in quo medicamentorum virtus purgandi specialis consistat, enodabit. Secundum caput adhibebit, An, Quid, Quantum, Quando, Et Quando purgatio sit instituenda Et usurpanda? Tertium selectiora purgantia, illorumque formulae ad exemplum exhibebit, ut etiam regimen circa purgationem imperabit.

CAPUT PRIMUM

IN ELECTIVE DENTUR PURGANTIA,
 PER QUOSNAM DUCTUS FIAT SEPA-
 RATIO HUMORUM DE SANGUINE, ET
 QUISNAM SIT PURGANTIUM
 OPERANDI MODUS?

§. I.

UT eò melius, quid propriè sit
 purgatio, intelligatur, meritò
 theses præsentès à definitione
 exordior, præmissà tamen
 brevissimâ annotatione ety-
 mologica: Derivatur enim Purgatio à purgando,
 ῥακε καὶ ῥαπος, dicitur δὲ τὸ καθαρεύειν,
 à specie Hippocrati Φαγανία. Est verò pur-
 gatio humorū noxiorum, in corpore abun-
 dantium, mediante Naturæ motu, à phar-
 maco instituto, ad intestina detrusio & per
 eum evacuatio.

§. II.

Dixi humorum noxiorum abundan-
 tium; per hos intelliguntur biliosi, a-
 cidi s. serosi & pituitosi, tum quantitate,
 tum qualitate peccantes, item acidum diver-
 si generis, à præcedente mala diætâ per de-

pravatas digestiones contractum : Omnis enim manifestum & excessivum acidum in corpore nostro est morbosum. Quod si autem potest nudâ peccant qualitate recensiti humores, non sunt evacuandi, sed alterantibus potius corrigendi & immutandi, ne frequentiori purgatione boni atque laudabiles simul expellantur. Licet etiam evacuationes quæ fit per vomitum, sudorem, salivam &c. sit corporis purgatio, in Medicina tamen usu receptum est istam evacuationem, quæ contingit per intestina atq; anum, *κατὰ ἐξοχὴν* purgationem appellari.

§. III.

Evacuantur autem noxiî & peccantes humores vel à Naturâ, quæ suâ sponte corpus ab impuritatibus liberat, vel per pharmaca; ideòque alia purgatio est spontanea sive naturalis, alia coacta, quæ etiam artificialis Medicis audit. Relictâ jam præterea, de posteriore in præsentia agere animum induxi; additum propterea fuit in definitione, quod sit evacuatio per pharmaca *ὑποκαθάρσις* dicamenta.

§. IV.

Quod primam attinet quæstionem, in præ-

Oportet propositam, an electivè dentur purgantia ? primo intuitu respondere quidam possem cum Clariss. Ammanno, quod non dentur ; Inquit enim cap. 9. *Paranes, discentes de purgatione : electivè purgantia, quæ hætenus præter necessitatem, schola Galenica somniavit, re verà non dantur ; quis enim purgantibus concessit electionem vel intellectum ? Rationes pro negativæ sunt sequentes : Quia (1.) non dantur quatuor humores, quibus hæc electivè purgantia fundantur. (2.) Catholica panmagoga & universalis destruunt electivè purgantia, & quodlibet purgans purgat absque proeresi quemvis humorem obvium peccatam. (3.) Nec color excrementorum aliud vel probile, aut melancholia evacuanda concludit. (4.) Nec mihi res est cum Galeno : Ergò apage has ineptias. Videtur Methodus medendi Job. Walei.*

§. V.

Si autem paulò penitiùs speciales purgantium virtutes considerantur, non omnia veterum de electivè purgantibus doctrinæ erit rejicienda ; illo tamen sensu, quo in Galenica schola illam tradidit, non erit retinenda.

retinenda, quod ab hoc vel illo purgato tantum hic & non alius evacuetur humor peccans. Experientia in hoc passu comma rerum est magistra, siquidem hæc cet, ab assumpto *rhubarbaro* parum serosioris in hydropicis evacuari; ubi *radix iridis nostratis*, *jalappe*, *esula* adhibeatur, ingens laticis aquosi quantitatem unam tamen cum aliis noxiis humoribus alvum exturbatur. Et licet quatuor mores, massam sanguineam constituentem ceu Galenicum commentum dudum explosi, nonnunquam tamen præternaturaliter ejusmodi humores in corpore humano colligi & à Naturâ s. Archeo debiliore coacervari, experientia testatur quotidianum

§. VI.

Non autem electivè quasi purgantium virtus consistit in electione arbitraria & intellectu, sed potius in majori minori purgantium acrimonia & spiritus nostrorum irritandi potentia. Vid. *Instit. nostr. reform. §. 5. Cap. 3. Lib. V.* Hinc pro humore peccante evacuando citra omne dubium selectus purgantium, ut in diaphoreticis, diureticis, aliisque evacuantibus, erit concedendus

& admitendus, quod tamen pace suprâ
dati *Ammanni* dixerim.

§. VII.

Ductus sive meatus, per quos humiores
cantantes & impuritates ad intestina defe-
tur, sunt varii : Bilis enim per meatus
apertos, & quidem cystica per peculia-
ejus canalem; hepatica verò per du-
hepaticos, Anatomicis dictos, & de-
per ductum choledochum ad inte-
um descendit duodenum. Pituita etiam
diversi acores præter naturam in primis
accumulati, facili negotio, præmissâ ta-
juxta *Sylvium* alteratione, per longam
stinorum fistulam & anum à motu peri-
ico citatiore, fortiore ac irritato (sive
eteres loqui amant, à facultate expultri-
irritata) possunt expurgari.

§. VIII.

Verùm vias sive meatus, per quos san-
nis portiones crudiores, nimirum sero-
pituitosæ, chyli crudiores, & propterea
entiles, item hydropicorum aqua &c.
expurganda, enodare, non caret diffi-
ate. Prisci apud seculum prius ad oc-
os confugerunt ductus: Sed quid opus
est

est occultis, ubi adsunt satis manifesti? In enim, quod
 rum enim est ex Anatomicis ac Physiologicis
 cis, internam ventriculi tunicam rugosam
 esse glandulosam, in primis circa orificium
 ejus sinistrum, superioremque ejus partem,
 atque in statu naturali liquorem utilem
 mum fundere pro fermento ventriculi
 stituendo, quod alimentis probè masticatis
 & deglutitis admixtum, eadem resolvit
 que digerit, cæteris tamen causis non
 clusis.

§. IX.

Recensitæ hæ stomachi glandulæ à vomitorio,
 mitorio, sive purgante assumpto vellicatæ
 stimulatæ copiosissimum fundunt serum
 aliasque sanguinis sordes ac impuritates,
 corpore eliminandas, de massa sanguinea
 separant in ipsam ventriculi cavitatem, quod
 ab assumpto vomitorio per os, à purgante
 verò per anum excernuntur.

§. X.

Idem quoque sentiendum esse videtur
 de intestinorum glandulis miliaribus, à purgante
 gante præter modum stimulis; licet enim
 hæ in statu naturali sint occupatæ circa
 queo-viscosæ materiæ de sanguine separationem

nem

Per quosnam ductus fiat separat. humorum? 15

nam, quæ chylum partim diluit, partim
mucum, in primis in crassis, constituit
destinalem, præter naturam à purgantibus
vitata & affecta, pristini officii immemo-
ram, serum copiosius de sanguine ad intesti-
num cavitatem separant. Et inde abdo-
minis tormina, purgationem ut plurimum
incomitantia, dependere judicandum est,
in primis in scorbuticis, sero acriore exi-
sistente.

§. XI.

Per jam commemoratas vias siue mea-
pituita p. n. in sanguine hærens itidem
evacuatur, sed prius attenuata, resoluta &
reductionem præparata, ut subtilem &
si porosam glandularum texturam trans-
ire queat, quod præcipit *Hippocrat. Aph.*
lib. 1. inquit : Πένονα Φαρμακείον
κίχενν δει, μὴ ὠμόν, i. e. *concocta sen-*
esta medicamento purgare ac movere,
non cruda. Rectè proinde in ca-
tarrhymicis & pituitosis procedunt Medi-
ci si purgantibus alterantia, incidentia,
solventia & pituitam ad egressum præpa-
rata præmittunt, vel saltem immiscent,
purgatio differri diutius nequeat.

§. XII.

In humidioribus & catarrhosis suis
jectis, si liquor seroso-lymphaticus in va-
sibus præter naturam abundet, & propter
stagnet, à purgante assumto, additis sim-
p solventibus, commotus primum per ed-
uctus lymphaticos & thoracicum massæ san-
guineæ advehitur, cum eaque commiscetur,
ut cor & pulmones simul transeat, de-
inde per truncum arteriæ magnæ descen-
dentem, mesentericam arteriam ac ejus
ramulos ad intestinorum glandulas milli-
res propellitur atque protruditur: Ideo
de diarrhœa aquosa erit sentiendum.
Propterea optimè succurrimus diarrhœæ
serosæ diaphorericis, cum opiatīs mixtis.
Sanguis ad intestina cum impetu ruens,
corporis peripheriam ac cutem avertens
bus atque per sudorem eliminantibus.

§. XIII.

Probabile etiam est, spiritus nostri ce-
poris, seu principium valdè activum ac in-
solvens, à purgante specialiter irritato
quemvis humorem vitiosum, remotioribus
quoque in locis resolvere, ut sub forma vapo-
ris in sanguinem possit reverti ac intesti-
na reverti.

Per quorū dūctus fiat separat. humorum? 17

rfus mediante circulatione propelli. Te-
tur hoc diarrhœa spontanea, morbum
ronicum sapius solvens; ex quo *Hippo-*
cratis dictum profectum videtur, quod *na-*
ture morborum sint medicatrices, *Φύσις τῶν*
παθῶν ἰατρικός. Naturam verò humanam
n aliter, quàm sub spirituum forma con-
i posse, docetur *in Instit. nostr. Reform.*
§. I. Cap. I. §. 6. & 7.

§. XIV.

Simili se habet modo cum aqua hydro-
orum, in cavitate abdominis stagnante,
guineque extravasato & coagulato, in di-
sis corporis partibus hærente, quæ iti-
n per alvum sapius aut spontè, aut co-
è expurgantur, uti illud quotidiana testa-
experientia. Sic *Schenckius* varias an-
tavit observationes, quod cruor à detrun-
is manibus pedibusque ad intestina re-
ndaverit; hinc dejectiones cruentæ fuê-
subsecutæ. In corpore enim humano o-
ia sunt perspirabilia & transpirabilia,
gansque in corpus sumtum, in primis
tius, totum purgat hominem, nec non
rentes humores in extremitatibus par-
m resolvit ac divertit ad intestina.

I

§. XV.

§. XV.

Tertia in proœmio adducta quæstio fuit, *quisnam purgantium sit operandi modus, & in quibus eorundem consistat virtus cathartica?* Quod prius attinet, festuendum, modum operandi in purgantibus esse fermentativum, quam resolutio & quefactio subsequuntur; quod probant effectus producti, rugitus ac murmura ventris, tenuesque excreti humores: Omnes enim vicissitudines, resolutiones & transmutationes, secundum *Helmontium*, operâ sunt fermenti.

§. XVI.

Sic purgans medicamentum feбри accendit, ardentique malignâ laboranti perperam ab empiricis exhibitum, ubi sanguis jam tum in summo est fervore ac ebullitione effervescentiam ejus cum insigni virium jactura adauget, & in præsentissimum vitæ conijcit periculum; id quod inopinata mors ægrotantium sæpius testata est. Pulsus etiam, assumpto purgante, illoque operante frequentior ac celerior deprehenditur, pro certo argumento, massam sanguineam, spiritusque sive archeum, majorem ac concitatius

tatio

ciorem motum resolutivum concepis-

§. XVII.

Non verò purgantia medicamenta motus fermentativos in corpore excitant blandos, suaves ac spiritibus sive naturæ nostræ amicos, sicuti vulgò dicta cordialia medicamenta, i. e. balsamica & confortantia, v. g. *namomum, moschus, ambra, margarita, ides pretiosi &c.* quæ spiritus corroborant, exhilarant, à peregrinis, morbosisque visceribus exuunt, atque amicabiles ideas, spiritumque luminosum illis imprimendo, vitam fermentationem adaugent: Sed potius viscerum irritando, motusque fermentationes naturales perturbando, semper de vitæ calore aliquid abradunt, in primis corruptis moribus deficientibus, ut propterea *Helvetius* vim colliquativam illis tribuat, vid. *Tract.* quem appellat *Scabies & ulcera solarum* §. 7. conclus. 10.

§. XIX.

Hinc est, quod post purgationem semper corpus debilitetur, dispersis, absumptis & defatigatis spiritibus. Circumspectè propterea purgantibus procedendum pharmacis,

macis, nec citra necessitatem & accuratissimam indicationem, ex signis & circumstantiis desumptam, eadem adhibeantur: Purgantium enim ideæ ita nostris spiritibus contrariantur, ut præternaturalis & peregrina fermentatio in corpore excitetur, ita tamen ut humores quantitate & qualitate summi peccantes (quandoque etiam utiles) ex toto corpore ad intestina præcipiti lapsu ruant. Deinde etiam glandulæ intestinales sunt à purgantibus stimulantur pro copioso materiæ affluxu, quod superius monitum.

§. 10.

§. XIX.

Ideas purgantium recensitas si accutius tollimus ac mortificamus, ipsam vim purgandi tollimus: Est autem *idea qualitas spiritualis, secundum quam qualitatibus inanimatis & regulam spiritus limitatè agit, ac si ipsa quin actio spirituum esset magis universalis*. Sic ideæ effectrices & operatrices sunt omnium rerum, & medicamentorum ideas tollit, ipsorum virtutes ac proprietates eximit. De ideis plura vide apud *Helmont. Marc. Marci à Kronland/ it. in Disputat. Transmut. metall. Cap. II, D. Grameri.*

§. XX.

Non itaque purgantia manifestis & sa-
tis tantum agunt qualitalibus, motumque
actione particularum irritantium in corpo-
re solummodò excitant fermentativum,
sed omnia falsa, vel amara, vel alcalica &c.
non purgant, sed potius, quatenus ideas
modi purgatrices, quæ ad sensum sunt
multæ, possident. Concedenda quidem
purgantibus alcalica quædam virtus, quia
vis erga illorum ab acidis quibusvis, si non
minò destruitur, saltem mitigatur & in-
gigitur. Hanc autem ad purgationem
insufficientem, quotidiana testatur ex-
perientia, alioquin *ocul. 69. sp. * ⊖ ♀r.*
que etiam purgant.

§. XXI.

Quamvis etiam purgantia secundum
visum resinâ acri, amariâ, plus minùs
efficâ consent, quidni eadem virtus pur-
gandi in *resina guajaci* sese manifestat, quàm
resina jalappe & *scammonii*? Sic *myrrha*
minùs amaricat, quàm *aloë*, vim ta-
men alvum commorendi frustrâ quis in illa
spectabit. *Flores* & *vitrum* & *ij* *āw* *uq̄*
purgant, licet sint insipida. *Reguli* & *ij.*

globulus assumptus alvum movet, eodem ita-
men pondere, viribusque nihil infracti-
rursus excernitur, ut effectum irradiati-
citra particularum amissionem tantum pra-
stet. *Piper, zinziber, saliaque, lixiviosa*
ingentem possident acredinem, non tamen
alvum turbant ac commovent.

§. XXII.

Ex adductis igitur satis constare arbi-
tror, aliunde virtutem purgantium depe-
dere, quàm à principio salino, alcalico, sulfu-
phureo &c. hoc autem secundum recentiorum
quosdam constituunt ideæ purgatricæ.
Si tamen in salino hæ concurrant principia
faciliùs in pituitosa, quam biliosa cacochy-
mia eadem posse adhiberi, quis non vident?
Repetantur, quæ superiùs §. 6. sunt propositæ.

CAPUT SECUNDUM

AN, QUID, QUANTUM, QUOMODO
ET QUANDO PURGANDUM?

§. I.

Theoriâ, circa purgationem ecc-
gnitu necessariâ, brevissimè pec-
acta, necesse est, ut hoc capite
illa, quæ circa praxin & dextrinæ
purgantium usum, quinque nimirum
quem

mentibus scopis comprehensum, *An, Quid, quantum, Quomodo & Quando* purgatio instituenda, sunt occupata, proponantur explicentur.

§. II.

An igitur purgatione opus sit, tum morbi materia peccans, tum agrotantis viis indicant: Si enim morbus à cacochymia pendeat, viriumque robur, i. e. vigor spirituum adhuc adsit, omninò purgatione opus erit. Nam humor, cujus prava qualitates per alterantia corrigi nequit, præ primis affior & in primis viis adhuc subsistens, per nullum aliud auxilium commodiùs, quam per purgans vel vomitorum (si nimis ad vomitum inclinet patiens) ex corpore eliminatur; præsertim Archæo s. Natrâ adhuc valente, ut medicamenti vim in totum deducere possit.

§. III.

E contrario verò in morbis idealibus & archealibus, febribusque malignis, quodam variolæ atq; morbilli pertinent, propterea ab omni purgatione est abstinendum. hæc igitur morbosæ, spiritibus impressæ, rectiùs per specifica alterantia invertuntur

& expelluntur, quàm per purgantia. In superioribus etiam dictum est purgantium operandi modum in peregrino consistere fermentativo motu; in febribus hinc malignis nullo modo adhibenda sunt purgantia: Sanguinis enim fervorem, spirituum orgasmum & morbi malignitatem adaugent. Sed exanthematum eruptiones: hisce affectibus diaphoretica indicant, hæc, Naturam imitando, fermentum magnum morbosum, unà cum aliis sanguinis excrementis, à centro quasi ad peripheriam expellant.

§. IV.

Ex superius commemoratis constat quod purgantia medicamenta facultatem colliquativam, *Galeno* atque *Helmontio* scriptis, obtineant; hinc planè non convalescunt, nisi cocochymia, humorumque adsit abundantia. Colliquant enim purgantia secundum laudatos Autores, ipsamque experientiam ac putrefaciunt, si exhibeantur nullà præsentē cacochymia, nutrimentum chylosum, sanguinem, imò ipsam meliorem carnosam substantiam, fibris muscularibus intertextam, simulque spiritus dissol-

nt ac avolare faciunt: Sequuntur proin-
purgationem intempestivè usurpatam,
trophia, animi deliquium, vertigo, tormi-
virium jactura, convulsiones interdum,
ad adminium totius corporis lassitudo,
od quotidiana testatur experientia.

§. V.

Et licet humorum corruptorum adsit
undantia, si tamen vires, morbi ejusque
usarum vehementiâ sint prostratæ, purga-
nullo modo est attentanda. Fieri enim
potest, quin Natura, jam tum absum-
ne spiritum imbecillis, (quippe qui à fa-
ltate pharmacorum, sibi inimicorum, la-
suntur ac dissipantur) reddita, morbo,
isque causæ vehementiæ succumbat &
magis magisque deperdatur. Quid au-
per Naturam modò dictam intelliga-
sive quomodò illa in foro Medico sic
incipienda, vid. in *Instit. nostr. reform.*
to superius allegato. Ad morbi igitur
ateriam, viriumque vigorem & integrita-
in applicatione purgantium medica-
entorum simul est respiciendum.

§. VI.

Sed quæritur, quid sit agendum in fe-

I §

bri-

bribus summè acutis atque malignis, ut
 coincidit alvi obstructio & vires simul sunt
 prostratæ? Respondetur, modicam alvi co-
 structionem omni vacare periculo in his, ut
 affectibus, & præstare alvum esse sicciorem
 quàm nimis fluidam. Deinde, ne obstruc-
 ctio augeatur in perniciem agrotantis, alvum
 balano sive suppositorio est sollicitanda; hoc
 verò nihil efficiente, illa laxa est reddenda
 clystere emolliente atque simul stimulan-
 ti, nisi aliæ circumstantiæ, v. g. exanthematum
 eruptiones &c. ejus usum interdiciant, v.
 Observationes practicas. Præteritâ tamē
 hyeme aliquoties in variolis, etiam eruptio-
 nis tempore, felici cum successu, clyster
 applicari curavi; non autem admodum
 erant malignæ variolæ, quod probè nota-
 dum: Omnes enim, imò minimæ quoque
 circumstantiæ, in morborum medela probè
 sunt attendendæ.

§. VII.

Nitrata etiam, v. g. *Ⓢ at. vel saltees
 depuratum, ant tabulat. s. lap. prunell. diu
 phoreticis, bezoardicis, aliisque addita, ad
 vum constituunt, vel saltem servant laxam
 Quodsi verò hæc nihil præstiterint, patient
 etiam*

nam ob pudorem, vel aliud metuens periculum, à clysmate abhorreat, *pilularum a. c. Francofurt* X.XII. vel XV. exhibeantur, utpotè fermento putredinali simul reponentium. In ficcioribus autem magis inducit *decoctum Tamarindorum cum s. al. m. Fi, vel prunorum Damascen. cum fo-* rum *senna modico*, si non adsit magna lignitas; ab hisce enim, ceu eccoprotila, scybala duriora commodè emolliuntur expelluntur, ut alvus aperta laxaque conuantur, nec est, ut à leniorum ejusmodi de majore sanguinis ebullitione, spiritumque absumptione metuas.

§. VIII.

Quid sit purgandum, morbi materia & aliqua coincidentia symptomata & circumstantiæ, à temperamento, ætate, vitæ generis, anni tempore atque diætâ præcedente, sumptæ, indicant. Temperamenti doctrinam, secundum recentiorum mentem examinam, vide in *Institut. nostr. Reformatis, Medicina Hippocr. Cbymica Ettmülleri*. Temperamentum itaque cholericum, morbumque à bile, præternaturaliter se habente, convenientes, v. g. *icterus flavus, vomitus biliosus*.

liosus, febris ardens biliosa non maligna Et
 bilem, nec ullum alium humorem, evacuan-
 dam esse indicant. Melancholicum tem-
 peramentum, quod hodiè rectissimè : a s. sed
 acido abundante vel exorbitante derivatur
 acidi exclusionem petit. Morbi aquosissimi
 serum superfluum expurgari jubent. Phleg-
 maticus corporis habitus pituitam ex co-
 pore eliminandam esse monstrat.

§. IX.

Verùm dum discrimen humoris eva-
 cuandi, in praxi probè observandum agnos-
 sco, mens mea non est, dari secundum Galen.
 lenicos ita strictè electivè purgantia, quæ se-
 insita sua natura, vel solam bilem, vel pitui-
 tam &c. nec ullum alium evacuant humo-
 rem, sicuti §. 5. 6. Cap. I. hæc opinio fuisse
 collisa; sed purgantium acredines salinæ
 resinosæ resolventes atque irritandi potern-
 tiæ ratione idearum maximè veniunt con-
 siderandæ. Sic etiam alia, purgantibus ad-
 dita, hunc vel illum humorem ad educ-
 tionem magis reddunt dispositum.

§. X.

Per exempla re- ulterius explanari ma-
 gisque evidens reddi potest; ita in biliosis

non

non tantum conveniunt veterum cholago-
 ra, ut quæ in majori dosi assumpta indiscri-
 minatim etiam alios simul evacuant humo-
 res, sed lenia saltem, aut fortiora in minori
 duplicata, additis simul, quæ bilis orgasmum
 impediunt, qualia sunt, *cremor & crystalli*
Philos. & diaph. & O & atum. Bilis enim
 est humor acris & oleoso-salinus, qui à le-
 vissimo purgante assumpto facile movetur
 & expurgatur. Errant propterea, qui pro
 bile evacuanda, addunt vel olea destill. vel
 aqua lixiviosa, v. g. *absinth fumar. card.*
in G. &c. hæc enim & similia bilis orga-
 smum augent, pituitamque simul incidunt
 & abradunt intestinalem, quæ in chole-
 sticis interdum aliquo modo deficere solet.
 Simplicis gratiâ pulvis pro bile evacuanda
 talis :

R. Crem. Pr. gr. XV.

Diagrid. s. scammon. Pr. gr. vij.

& diaph. gr. v. M. F. Pulvis.

S. XI.

Quodsi *diagridii* dosi augeatur & loco
cremoris Pri & *absinthii* addatur, idem me-
 dicamentum reliquos humores magis simul
 evacuat. Exercitii gratiâ sit haustus eva-
 cuans bilem talis :

R. Ag.

R. *Aq. cichor. unc. j.*
fenic. unc. ℥.
Crem. ꝑr. gr. XV.
℞ diaph. gr. vj.
Electuar. cholagog. Sylv. dr. ij.
M. F. Haustus.

Alius.

R. *Rhabarbar. orient. dr. i℥.*
Fol. Senn. Alex. s. st. dr. j.
Crem. ꝑr. dr. ℥.
Fl. violar. p. ij. infund.
in aq. cichor. unc. ij.
stent per noctem in loco tepido,
colat. express. add.
Syr. rosar. solut. dr. ij.
Ⓞ depur. gr. v, M. F. Haustus.

§. XII.

Si melancholicus, vel hypochondriacus, utpotè in quibus semper acidum peccat, est purgandus, dosi purgantium augeatur: Difficillimè enim tales purgantur, quoniam acidam virtutem purgatricem infirmant, et invertunt. Ideasque purgantium specificas plamè invertunt. Immisceri propterea hoc in casu purgantibus debent, quæ acidum corrigunt, secundum admonitionem *Sylvii*. Humores enim acidi cum intensissimis doloribus ex corpore expurgantur, nisi acriter

onia illorum antea, vel simul, mitigetur
 corrigatur. Commodè verò purganti-
 s pro acido temperando adduntur olea
 stillata aromatica, v. g. *ol. cort. citr. au-
 t. cinnam. anis. fœnic. macis, cariophyll. &c.*
 in salia lixiviosa, ut \ominus $\text{Fr. absintb. fumar.}$
ic. &c. in primis δ *diaph. simpl. vel*
atum, limatura $\text{St. prepar. croc. St.}$
rit, ac crocus orient. atque castoreum.
 Latenus verò acidula laxativa, qualia
cremor & crystalli Fri, simul addan-

S. XIII.

Pro sero atque pituita evacuanda for-
 itidem requiruntur purgantia, vel sal-
 major eorundam dosis, additis simul,
 pituitam admodum tenacem ac gluti-
 m incidunt, resolvunt & quasi abradunt.
 præ aliis præstant modò dicta salia lixi-
 a, it. Frus O latus , qui simul stimulan-
 purgantium virtutes adauget. Notan-
 etiam, aquas hydropicorum non quæ-
 ducere purgantia, sed tantum fortis-
 v. g. *flores* δ *ij rubri*, qui cum * sub-
 antur, *gummi gutte, ejusque magisterium*
irigis nostratis, esula &c. Commodè
 etiam

etiam purgantibus ad pituitam evacuandam adduntur olea aromatica, partim pro flatibus discutiendis & pituita resolventia, partim verò pro fibrarum in visceribus membranosis corroboracione, ut eò melius fœdes expellantur.

§. XIV.

Ex voto etiam succedit purgatio, si phlegmate educendo purgantibus adduntur gummosa & resinosa medicamenta, v.g. *gumma mastichis, gummi galbanum, ammoniacum, bdellium &c.* Hæc enim & similia propter particularum convenientiam & analogiam, sese pituitæ viscosæ associant, illa primùm colliquefiat, deinde verò purgantia & stimulantia simul abradantur Archeusque ad expulsionem, commodam excretionem commoveatur. Huic etiam scopo purgantium viscosa extra, v.g. *rasura turpetib. bellebor. nigr. pancbym. Croll. &c.* it. *resina scammonij & jalappa*, inserviunt.

§. XV.

Sicuti autem circa omnem medicamentorum applicationem, ita in primis circa purgantium dextrum adhibendi modum varia veniunt consideranda circumstantia.

int

per quas agmen ducit ætas, cujus maxima
penda est ratio; ex hac enim dosis pur-
antium determinatur. Sic in junioribus
ritus sunt agiliores, & fibræ teneriores,
moresque magis mobiles; infimam pro-
reâ in infantili ætate constituti deside-
at dosin, adultiores majorem. Senes è
contrario ob spirituum torporem, fibrarum
ssitiem, humorumque contumaciam,
imam utplurimum purgantium dosin
uunt. Infantes etiam ac pueri magis
t serosi, adulti biliosi, senes verò pitui-

§. XVI.

Ita quoque vitæ genus, siue diæta præ-
ens, Medicum de humore peccante cer-
rem reddere potest; purgandus enim,
calidiori, cibisque multis aromatibus
aditis assuefactus, bile utplurimum abun-
it. E contrario pituita peccabit, si æger
o viscoso, v. g. *piscibus marinis, carne*
lâ, fumo induratâ, caseo recenti ac te-
i &c. usus fuerit, it. in aëre humidior
vixerit, vitæque sedentariæ assuefactus
rit. Acida sæpius assumpta melancho-
n, siue humorem acidum, abundare fa-
K ciunt;

ciunt ; *tale enim, secundum axioma, additum, magis efficax evadit.* Potus praevalenter modum & copiosior assumptus, tonum viscerum enervat, spiritum illorum insitum obruendo ; unde serum p. n. in corpore augetur atque stagnat, in futurum hydrocum affectum. Notandum autem, quod juxta haece aliae circumstantiae atque signa simul quoque sint considerata, secundum effatum Galeni, ita scribentis : *καὶ πᾶσι τῶν σημείων τὰ ὁμῆα, καὶ μὴ πρὶν ἐνὶ, i. e. nec prius* *Omnia signa simul sunt considerata, nec tamen soli fides habenda.*

§. XVII.

Circa purgantium medicamentorum applicationem tempus anni quoque, ejusque tempestatem probè consideret Medicus, necesse est ; inde enim, qualis humor peccet, proptereaque sit evacuandus, aliquo modo constabit. Sic verno tempore ex universalis aëris alteratione & nova fermentatione, in omnibus sublunaribus, (quæ alterationi motuique fermentativo sunt subiecta) maximè verò in humano corpore fermentationes augentur, ac de novo quae accenduntur. Unde omnes humores simul

laudabiles, & excrementitii, in cachecticis
valetudinariis orgasmum patiuntur :
are verno tempore (reliquis circum-
stantiis simul probè consideratis) purgatio
achymagoga est instituenda.

§. XII.

Hoc anni tempore valetudinarii, v. g.
hifici, scorbutici, hypochondriaci &c. ex
humorum motu fermentativo aucto
iores incommoditates, atrocioresque do-
les perſentiſcunt; unde malum illorum
ravescit. Ex eadem etiam causa febres
rentes malignæ, quæ verno anni tempo-
solent eſſe familiares, natales ſuos obti-
at. Rectè itaque procedunt Medici, ſi
tempore verno purgantibus talia immiſcent,
e ſanguinis orgasmum impediunt, qualia
t, ① *atum. cremor & cryſtalli Fri,* ②
ob. limat. & t. prep. ocul. &c. pro cir-
ſtantiarum varietate.

§. XIX.

Æſtate, & quidem tempeſtate calidio-
dum humores ob nimiam rarefactionem
teſtuant, præſtat à purgantibus abſtinere,
am eadem cum patientis periculo ac de-
nento adhibere: Quodſi verò morbi

Status purgans requirat, bilis, cæteris tamen paribus, ceu humor acrior atque calidior erit evacuanda, & quidem pharmaco leniore, additis simul ejus orgasmum præcaveritibus. Autumnus autem, ceu temperatior quoad calorem, & humidior anni pars, humorum, pituitamque abundare, hosque prætereà humores ex corpore eliminandos esse, indicat.

§. XX.

Hyeme, & quidem frigore inclementiore, cum humores nimis sunt tenaces, spiritus ac contumaces, malè purgatio instituitur nec citra incommoditatem: Secundum *Hippocratem* enim *cocta ac preparata sunt expurganda, non verò cruda.* Quod si verus morbi alicujus chronici materia, quæ ut plurimum erit pituita tenax, purgationem indicabit, fortiora conveniunt purgantia, quidem in forma pilulari, sive vini medicamentis, additis simul aromaticis atque salinis, pituitam glutinosam ad educationem præparantibus: Hoc enim modo non cruda, sed cocta atque preparata evacuamus cum Naturæ levamine.

§. XXI.

Si itaque constat, quod purgatio sit instituenda, qualisque humor sit evacuandus, liberandum de purgationis *quantitate*, circa purgantium dosin occupata. Hanc bis definit humoris copia, qualitas & situs, proprium robur, ægri intemperies, habitus corporis, ætas, purgandi consuetudo, vitæ generis, sexus, regio & ipsum anni tempus: Huc pertinent omnia illa, quæ hactenus in memorem sunt prolata. Si enim corpus multis spissis & crassis humoribus est refertum, quæ in partibus remotioribus hærent, videtur: constant, ægerque robore aliquali ad hoc pollet, nec admodum gracilis aut pinis est, consistentem, vel senilem obtinet ætatem &c. purgatio paulò validior est instituenda; præstat tamen, per epicrasin sive successivè purgare. Si verò recensitæ circumstantiæ contrario se habeant modo, mitemus Medicus purgantium dosin adhibeat.

§. XXII.

Per vocem *quomodo* nimirum purgatio instituenda, forma medicamentorum, colligitur externa, circa applicationem

K 3

pur-

purgantium itidem observanda, quæ in illorum consistit consistentia. Si igitur solummodò alvus laxa est servanda, nec scopus, indicatioque adest purgandi, conveniunt *tem jacula, infusa, syrupique* laxantes & vum leniter subducentes. Quod si vero purgandi simul adsit intentio, *pulveres, cocta, electuaria, infusa & syrupi* adhibentur, sed paulò fortiores. Tandem si humores crassi ac viscosi, (pituita vitrea) dissitis & remotioribus etiam locis sunt evacuandi, forma *pilularum, vinique medicæ* est eligenda. Deinde etiam per voces *quomodo* intelligi potest delectus purgationis, an nimirum *ἀνω* vel *κάτω* tentanda sit purgatio, quod ex variis patefit circumstantiis, probè à Medico Practico considerandis.

§. XXIII.

Per verbum *Quando*, tempus dencatur, quo commodè & tutò purgatio fieri institui potest: Illud autem nobis indicat anni tempus, dies & diei hora, quatuor tempora morborum. *In vere enim quia venæ sectio, aut purgatio prodest, bis se cuncta est vena & purgatio imperanda* secundum di-

in Hippocrat. Aphorismum 47. Sect. VI.
quidem ex æquo temperatum tum est cor-
pus, & in novo fermentationis motu exi-
ens, circa humorum excrementitiorum
actionem atque ejectionem est occupa-
tum: Hoc videre licet in valetudinariis,
in verno tempore diarrhœam, fluxum hæ-
morrhoidalem, tussim humidam, cum maxi-
mæ materiæ pituitosæ ejectione conjunctam,
anthematum atque macularum variarum,
et alibi eruptionem solent experiri, cum
maximo Naturæ levamine.

§. XXIV.

Post ver *autumnus* purgationibus maxi-
mè idoneus est, cum sæpè in veris naturam
quoad tempestatem scilicet) permutetur,
et moresque eo anni tempore, ob fructuum
arariorum ingurgitationem, hominum-
que ingluviem, ut plurimum abundare &
urgescere soleant. Minus ad corpus hu-
manum purgandum accommodata est hy-
ems, ob nimiam aëris inclementiam, sive
frigoris magis intensum: Per hoc enim hu-
mores tenaces magis inspissantur, immobi-
lesque redduntur, ut vix loco moveri pos-
sint, citra maximum hominis detrimentum.

Cum etiam brumali tempore frequentius ex
corporis denudatio parum commodi eorum per
pori nostro largiatur, præstat, ex hac quædam
que ratione à purgatione abstinere, nisi summa
ma urgeat necessitas.

§. XXV.

Æstate itidem rectè, in primis aëris
nimium exæstuante, à purgantibus abstin
netur; vires enim eo tempore ex ambien
tis aëris æstu exsolvuntur, & corpora per
fatis calida, per facultatem purgantium in
dicamentorum fermentandi, & per consuetu
quens calefaciendi, magis alterantur, &
maxima Naturæ violentia inferatur. Huius
etiam motus invertitur, dum aër calidior
humores attenuans, eosdem ad circumfere
rentiam quasi allicit; pharmacum è corpore
trario purgans ad centrum denuò revocat.
Unde nonnunquam fieri solet, ut complu
res hoc anni tempore perperam purgati, de
versis deinceps febribus corripiantur.

§. XXVI.

Nec Medico contemnenda sunt Solsti
tia, Æquinoctia, Ecclipses solares & lunares
item Lunæ quadraturæ, cum experientia
testetur, ægrotantes aliquam inde (quatenus
aëre

ex hisce mutationem subit) alteratio-
nem persentiscere, diversimodè etiam me-
dicamentorum, in primis purgantium, suc-
cessum respondere: Complures etiam ex
antiquioribus & recentioribus, imò ipsum *Hip-
pocratem* atque *Galenum* hæcce observâsse,
vidimus.

§. XXVII.

Verùm quæ hætenus de anni tempo-
re & astrorum observationibus sunt in
medium prolata, tantum de purgatione,
conservationis gratiâ instituenda, intellectu-
r. Inconsultum enim foret, si Medicus
purgationis manifestas observaret indicatio-
nes, vellet tamen ob solum anni tempus in-
conveniens, aut diversas astrorum positio-
nes, purgationem differre, cunctandoque
permittere, ut interea morbus non tantum
iravescat, verum etiam planè patientem
torquet; *καὶ ποὺς* enim *ἰζὺς* secundum *Apha-
roditum Hippocr.* 1. Benè propterea distinguitur
inter tempus necessitatis & electionis: Ne-
cessitas enim caret lege, virique prudentis
inter duo mala minus eligere.

§. XXIX.

Dierum quoque criticorum observa-

K §

tio

tionem, circa propinanda purgantia, maxime utilem esse, monent veteres, criticoque die à purgantium usu omnino abstinendum esse, jubent: Verùm de criticis diebus doctrina admodum infirmo nititur fundamento, nec video, quomodo dierum numerus aliquid pro movendis humoribus conferre queat. Accedit, quod in acutis morbis (quibus tamen purgare non licet) rarò principio ad ægrum vocetur Medicus, hinc, licet Naturæ conatum, criticasque deat evacuationes, nesciat, quo die illa evaniant. Deinde etiam, licet ordo dierum probè observetur, rarò notabilis quædam teratio & Naturæ motus in ægris contingit die vel septimo, vel nono &c. Nisi in morte illius, qui præconceptâ opinione est peritus. Suadendum tamen, si signa manifesta adsint criseos, quo etiam die illa demum contigerit, ut ab usu purgantium abstinatur. Nam crisis alioquin, quam Naturam fortè per hæmorrhagiam narium, vel perificam, vel per vomitum, vel per sudores molitur, impediretur, motusque excitetur contrarius cum maximo patientis decumulo.

§. XXIX.

Inter diei horas matutina reliquis antepreterenda est; siquidem à Solis ortu fanis & reliqui humorum exsuscitantur, ipso diei lumine, à spiritu nimirum æthere tenuiore ac luminoso attenuantur, ut ad exitum, exitumque aptiores reddantur. Tempore etiam matutino, ventriculoque cibis vacuo, purgantium virtus non ingitur. Multi tamen Practicorum hodiè pilulas purgantes, (quas vocant *Nachtschlacken*) tempore vespertino, cubitum iturisi in optimo propinant successu.

§. XXX.

Quatuor morborum tempora vulgò à Medicis recensentur, principium nimirum, augmentum, status & declinatio. In morbo itaque principio, dum vires adhuc sunt integre, nec materia cruda, sed potius secundum *Hippocratem* turget, i. e. resoluta est & fermentescens, parataque ad eductionem, purgantia conveniunt. Quodsi verò in chronicis morbis materia sit cruda, tenax & viscosa, incidentia, præparantia & distensiva purgantibus sunt præmittenda.

§. XXXI.

§. XXXI.

De augmento idem, quod de primo dictum, est statuendum, in primis in febribus non malignis, atque chronicis affectibus; in febribus enim malignis caneris & angue evitentur purgantia, ob causas supra commemoratas. Hoc itaque morbi tempore, si materia abundet, crudelliusque producat symptomata, purgatio est mittenda, ne spiritus à materiæ evacuatione quantitate obruantur, patiensque inde vitæ periclitetur.

§. XXXII.

In statu nullum exhibendum esse purgantia, in organo, monet Hippocrates in Aphorismis. 29. Secundum 2. inquit: *Incipientibus morbis, si quædam mori movendum esse videtur, move, iis enim in moribuentibus quiescere satius est.* Circa principium enim & finem morborum symptomata observantur mitiora, in statu verò vehementiora. In vigore quoque vires admodum sunt prostratæ, atque Archeus à materiæ peccantis subactione & expulsionem circa quas eo tempore est maximè occupatus, nullatenus avocandus est.

§. XXXIII.

E contrario in declinatione morborum
um est dubium, materiam morbificam,
atura subactam, attamen in corpore ad-
hærentem, tutò per purgans & pos-
z debere evacuari, ut à futuro morbo
ens præservetur, nec recidivum patia-

Deinde etiam vires faciliùs restauran-
si materia vitiosa, quæ oneri alioquin
Naturæ, ex corpore hoc modo elimina-
si quidem Medicus, ceu Naturæ mini-
eandem adjuvare tenetur.

§. XXXIV.

In omni quoque evacuatione locus, per
m fieri debet, diligenter considerandus

*Quæ enim ducenda sunt, quò maxime
ura viam affectat, illuc ducantur per loca
ducibilia secundum Aphorif. Hippocr. 21*

Locum autem purgationis in primis
cant, pars affecta, patientis aptitudo &
onstitutio. Plura de hisce videri po-
terunt in libris Practico-

rum.

CAPUT TERTIUM

SELECTIONA PURGANTIA, ILLORUM
FORMULAS ET REGIMEN CIRCA
PURGATIONEM EXHIBET.

§. I.

Ntequàm selectiora purgantia, illorumque formulas; exemplum, uti in Proœmio promisi, proponam, paucula veniunt præmonenda: Quoniam nimirum primò cuivis Practico pro contrahentiore apparatu & privata dispensatione omnibus purgantibus sufficiant *aloëtica*, *jappina*, *scammoneata*, & *senna folia* pro infusionibus & decoctis; ubi autem Medicus formulas suas in Pharmacopolia transcribere tenetur, ex hætenùs usitatis selectus quique instituat, necesse est. Deinde etiam purgantia ante usum ac assumptionem diligenti Pharmacopœi manu secundum leges & præcepta pharmaceutica probè sunt corrigenda atque præparanda.

§. II.

Dum enim Medicorum quidam in præscriptione vel compositione purgantium addunt olea destillata, aliaque pro correcti-

illud inconsultum fieri videtur, cum
gantia nullam inde correctionem & mu-
onem percipiant; nisi quod salia quan-
que, si conditio peccantis humoris per-
tit, catharticiis addita, viscosiores jalap-
aliorumque resinorum particulas, inci-
t atque attenuent. Non incommodè
en purgantibus olea aromatica destillata
untur, vel aromata in substantia ipsis im-
centur in affectibus frigidioribus, uti in
erioribus dictum; partim pro phlegmate
olvendo, partim verò ut flatus, qui in
ce subjectis à purgante simul excitari so-
t, discutiantur, item ut ventriculi robur
servetur.

§. III.

Quoniam optima purgantium præpa-
o instituitur per digestionem atque ex-
tionem; ex selectioribus vulgò in offici-
venalibus, primum locum merentur ex-
ta sequentia, nimirum *panchymagogum*
lij, *Rhabarb. Fol. senna*, *Rad. belleb. nigr.*
erbi, &c. item pro stimulo *colocynthidis*
tractum: Deinde conveniunt quoque,
ina jalappa & *scammonij*, it. *aloë rosata*
iolata. De aloëticis autem notandum,
quod

quod cautè adhiberi debeant in subjectiss
hæmorrhagias pronis ; siquidem experie
tia testatur, quod hæmoptyci, mulieresq
inordinato vel aucto mensium fluxu labo
rantes , non semel noxam inde passæ sũt
Aliàs benè conveniunt in capitis, oculorum
que affectibus, item in mensium obstructi
one, hæmorrhoidibusque proritandis ac fluxu
libus reddendis.

§. IV.

Recensita autem potissimum adhibee
tur in forma pilulari, illisque commodè p
humorum correctione & resolutione sa
duntur, *℞. ꝯt. ad albed. calcinarum ,*
diaph. simpl. & ꝯatum atque ꝯr. dulci
qui egregius est, ubi in remotioribus co
poris partibus contumacissimæ reperiuntur
obstructiones & humorum stagnationes
Formulae e.g. sint sequentes:

℞. Extr. panchymag. Croll. gr. xij.
colocynthid. gr. ij.

Castor. optim.

℞ diaph. ꝯat. ā. gr. iiij.

M. F. c. Tinct. tart. Pilule

No. XV. in aurand, pro una dosi.

Vel

℞. Aloës rosat. vel violat.

℞. dulc. ā. scrup. β.

Res. jalapp. gr. vj.

Ol. absinth. destill. gt. j.

M. F. c. Elixir. propr.

f. acid. Pilul. No. xvij.

pulu. cinnam. adsparg. pro una dosi.

Vel

℞. Extr. Rhabarb.

Fol. senn.

rad. helleb. nigr. ā. scrup. β.

colocynthid. gr. iij.

Resin. scammon.

jalapp. ā. gr. xij.

Ol. ℞. ad alb. calcin. gr. xv.

Croc. orient. gr. viij.

Ol. anis. gt. vj.

M. F. c. sp. fœnicul. Pilul.

No. LX. fol. Cne obducantur

pro quatuor dosibus.

§. V.

Ad aquas hydropicorum educendas
erunt grana aliquot præcedentibus for-
malis addi de Magisterio gummi gutt. vel

L

exa

conveniente illis admisceatur, facili negotio electuaria confici queant; tamen ad eam conficienda ex selectioribus in officinis paratis conveniunt, *Elect. diacatholicum, cholagogum, Pblegmagogum & hydragogum Sylvii*, it. *syrupus rosar. solutivus de manna laxativus* (pro infantibus *diasenne & de cichor. cum rhabarbano* additis simul quibusdam ex pulveribus modò propositis. Quodsi addantur aquae appropriatae destillatae, nimirum *cichor. fl. acacia, foenicul. &c.* haustuli itidem ex hisce purgantes preparantur. Ad exemplum:

℞. *Elect. cholagog. vel pblegmag. vel hydrag. Sylv. dr. iij.*
 ℥ *diaph. gr. vj.*
Crem. Fr. scrup. j.
M. F. Electuar. pro una dosi.
 Vel

℞. *Elect. diacatholic. unc. ℔.*
Pulv. rad. jalapp. scrup. j.
Eleosacch. cinnam. scrup. ℔.
M. F. Electuarium pro una dosi.

Selectiona purgant. illorumq. form. exhibens. 99

Hauftus.

℞. Syr. de cichor. ʒ. rhabarb. dr. iij.

Aq. fœnic.

fl. acac. ā. unc. j.

Diagrid.

℥ diaph. ā. gr. vj.

M. F. Hauftus.

Alius

℞. Aq. cichor.

fl. acac.

fœnic. ā. dr. vj.

Ext. rhabarbar. scrup. j.

℞r. ℥ lat. scrup. ℞.

Syr. diasenn. dr. ij℞.

M. F. Hauftus.

§. VIII.

Notandum, quod purgantium formu-
modò traditæ sint imitandæ, non verò
tenendæ: Medici enim dogmatici est,
rationes secundum præcepta superiùs
allata instituere, & empirici sunt, qui for-
ulas retinent medicamentorum in libris
allatas, non autem minimarum circum-
stantiarum, in horum applicatione habent
rationem. Deinde, sicuti in adhibitione

purgantium præstat, infra summam sistere dosin; ita bono animo sedulò moneo, ne Practici juniores fortiores imitant purgationes cum maximo patientum detrimento, quàm vident præscriptas.

§. IX.

Ex variis in hac civitate olim circum purgationem commissis erroribus, plurimos enormes casus præ aliis annotavi, ubi primò Empiricus civi cuidam, piscatori nimis, purgans dedit, à quo per octiduum, & quidem primo die plus, quam quadragesies, dejecit, &, nisi Medicus deinde fuisset adhibitus, forsan diem obisset supremum. Deinde mulieri gravidæ fortius etiam fuit ab alio exhibitum purgans, à quo non tantum abortum est passa, etiam animam expiravit. Qualis calamitosus & exitialis casus hoc anno in nostra civitate occurrerit? omnibus procul obvio est notum, ubi Chirurgus quidam speciali bellico loco purgantis quicquam exhibuit, à quo primo die sexagesies & ultra vomuit, totiesque dejecit: Insequentibus

ous horrenda subsecuta sunt symptoma-
lorum ut singultus continuus, ischuria, vi-
sum summa prostratio, & demum vomiti-
a & dejectiones cruentæ usque ad mor-
tem. In cadavere ipsius aperto, ventri-
tis & intestina externè livida & subni-
gantia conspiciebantur, in horum verò
interiorum superficies erosa & cruenta depre-
debatur.

§. X.

Licet autem interdum subjecta repe-
antur, quæ vel ob acidum abundans, vel
nimiam pituitæ viscidæ copiam, vel ob
vitæ magis torpidos, vel ob fibras tena-
ces & minus mobiles difficulter purgen-
tur, cujus rei exempla sæpius in praxi oc-
currunt, præstat, ut purganti, in minori dosi
hibito, alia tam alterantia, quàm pur-
gantia, superaddantur, quàm ut in prin-
cipio *δεστικώτερον* adhibeantur: Hoc enim
modo purgatio per epicrasin secundum ad-
monitionem *Sylvij* tutò instituitur atque fe-
licitè peragitur.

§. XI.

Ad decocta & infusa conficienda con-
ducunt sequentia, nimirum *radix polypodij*, *belletori nigri*, *turpetbi*, *mechoacanæ*, *rhabarbarum*, *folia senna*, *Prus c...* *quod*
us & agaricus, admixtis simul humectantibus
tibus, resolventibus & laxantibus secundum indica-
dum indicationes. Decocta sunt egregia
ubi vehementissima alvi adsunt obstructio-
nes, fortioribus in alia forma nihil efficie-
tibus. Infusa verò (vina medicata) in chro-
nicis conveniunt affectibus. Formulæ si-
sequentes :

℞. *Rad. s. aperient ā. dr. ij.*
 polypod. dr. ij.
 turpetb. gummos. dr. iß.
Herb. violar.
 malv. ā. mj.
℞l. chamomill.
 metilot. ā. mß.
Sem. anis.
 fenic. ā. dr. j.
Prun. Damasc. N. x.
Caricar. ping. N. vj.
Cog. inf. q. aq. simpl. sub finem add.

Fio

Fol. fenn. Alex. f. st. dr. v.

Colatur. fort. express. ℥iij. add.

Syr. rosar. solut. unc. ij.

Ⓞ Ⓞ at. dr. j. M. F. Apozema.

quo assumat patiens, sive purgandus
gulis bihoriis haustulum, donec alvus
reddatur.

Vinum Medicatum.

℞. Rad. helen.

galang. ā. dr. ij.

bellebor. ingr.

mechoacann. ā. dr. ij.

Summit. absinth.

Fl. acac.

chamomill. Rom. ā. m℥.

Fol. meliss. m℥.

Senn. Alex. f. st. unc. j.

Agaric. leviss. dr. iij.

Cortic. citr.

aurant. ā. dr. ij.

Cinnam. acut.

Sem. fœnic. ā. dr. i℥.

Gran. cardamom. min.

Coriophyll. arom. ā. dr. j.

Θλ. ℥r. scrup iij. M. concis.

contus. G M. includant. sindon. rubr.:

D. & S. Büschlein 3n 2. Maß guten
Wein.

§. XII.

Plures ut addantur formulæ, non opium quod
esse videtur, cum quilibet Artis Medicæ genera
gnarus secundum præcepta, capite secundum
proposita, easdem facili negotio compila-
re atque conscribere possit. Hoc saltem
notandum, quod pro delicatioribus *resin*
jalappe, vel *scammonij* gr. v. vel vj. plu-
ra, vel pauciora pro circumstantiis, ex si-
prioribus considerandis, in vitelli ovi pau-
xillo dissolvi aut cum amygdalarum duo-
cium duabus vel tribus conteri, & affus-
sensim aquâ quâdem appropriatâ, v. g. *sc-*
fœnic. cicborij &c. ad unciam unam præ-
ter propter, in emulsionem gratissimam
redigi queant, tantillo sacchari edulcoran-
dam. Totidem etiam grana ex tempor-
in spiritu vini rectificato dissolvi, & in for-
ma essentia, emulsionem abhorrentibus
in juscule possunt propinari. Ejusmodi
etiame

nam solutum, *syrupo de cinnamomo* modicè edulcoratum, citra jusculum commotum assumitur.

§. XIII.

Reliquum jam est, ut norma, secundum quam ille, qui purgans assumsit, sit regendus & gubernandus, observetur. Est enim talis, ut horâ unâ vel alterâ ab assumpto purgante, jusculum calidum assumatur, pro meliori medicamento purgantis resolutione: Ab ulteriori verò alimento, post assumptionem est abstinendum, ne ab hisce efficacia purgantis assumpti infringatur ac obtundatur. Caveat etiam sibi patientes ab animi pathematibus & aëris ammentis asperioris, frigidiorisque inclementibus, ne spiritus ab hisce æqui, ac à purgantis commoti, convulsivos in corpore excitent motus. Præstat corpus modicè moveri, quàm nimix quieti indulgere: Minus etiam, quantum fieri potest, in prius quando matutino tempore purgans exhibitum, incipiente nimirum purgatione, evitetur, cum per hunc motus par-

98 Caput Tertium Regimen circa &c.

partium, tum internarum, tum externarum corporis humani retardetur, & per consequens purgatio aliquo modo impediat-
tur.

F I N I S.

JUSTI VESTI,

MED. D. & PROF. PUBL.

DOCTRINA

DE

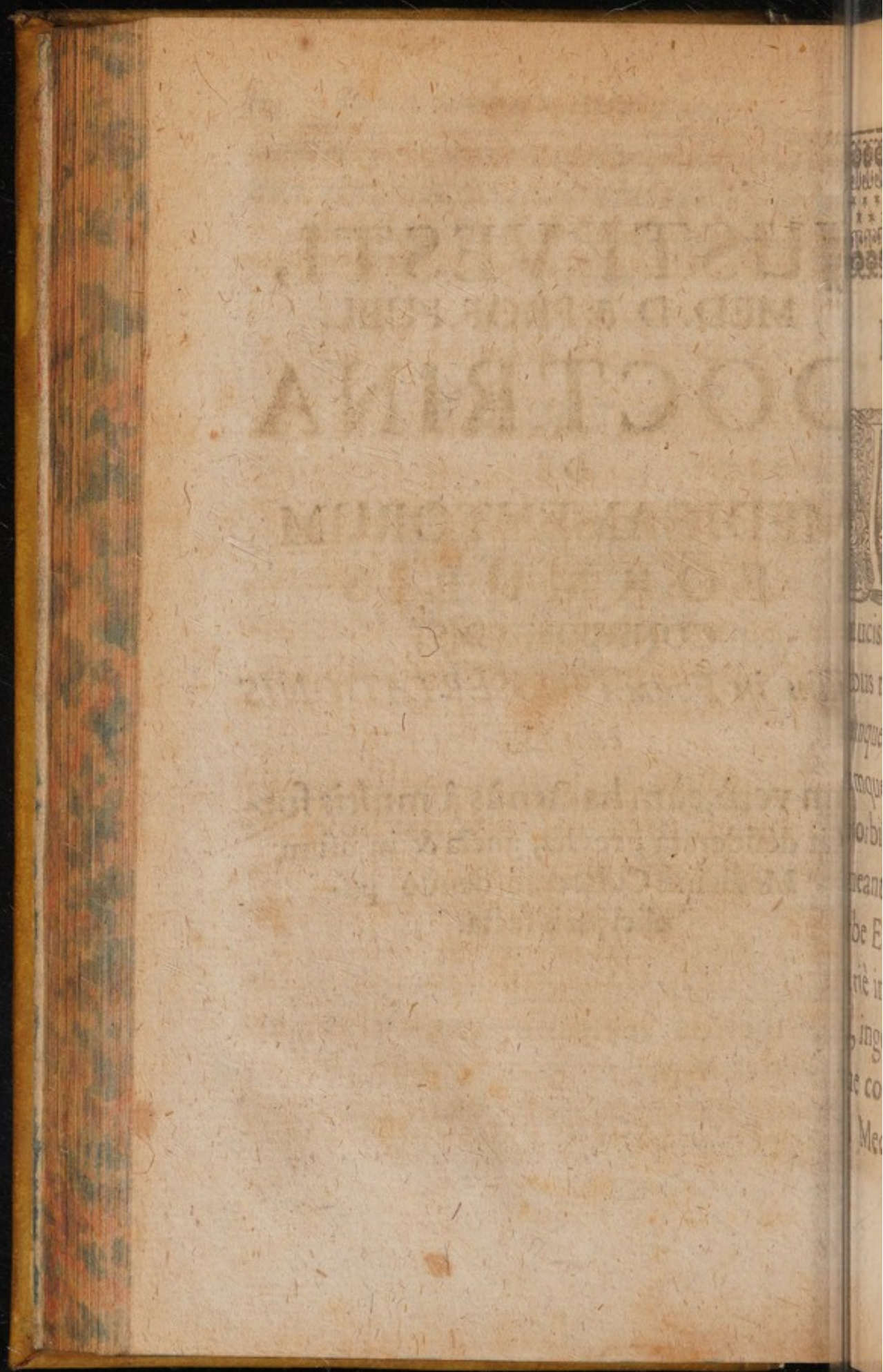
MEDICAMENTORUM

FORMULIS

CONSCRIBENDIS,

Sim in FORMA DISSERTATIONIS
edita,

in verò, cùm hætenùs à multis fuerat
desiderata, revisa, aucta & in usum
Medicinæ Cultorum denuò pu-
blici juris facta.

PROŒMIUM.

Ta hodiè Medica Ars comparata est, ut secundum vera ipsius dogmata medelas instituentes, lucisimis saltem, iisque selectioribus medicamentis contenti, quemque feliciter aggredi morbum, quemque summo cum successu, causis morbificis probè observatis, superare valeant. Sicuti enim in toto terrarum orbe Eruditos viginti quatuor literis, variè inter se transpositis & permutatis, ingentia volumina conscribere atque construere, toto videmus die; Medicus etiam per compendium
ex

ex totidem simplicibus selectioribus
perque experientiam comprobatis,
versimodè mixtis, elegantissimas in-
dicamentorum formulas, omnibus
indicationibus satisfaciennes, ut cito
tutò atque jucundè medelæ instituatur
tur ac peragantur, concinnare potes-
spretâ tantâ remedium tum simp-
cium, tum compositorum farraginem.
Per selectiora autem non intelligo hy-
perbolicè laudata arcana chymica
vulgò dicta universalia, quæ in pa-
corum (thrasorum scilicet) sunt in-
nu, & ad quæ comparanda permul-
nimis maturè properant, illotisque
quasi manibus chymicos labores ag-
grediuntur, spretis non solum nobill-
simæ Chymicæ, sed totius etiam Me-
dicinæ fundamentis ; sed ea, quæ
præclarissimis Medicis cum fructu
hacten-

Et enus fuere usurpata atque multi-
ga experiētiā comprobata: Sum-
um enim circa curationes morbo-
m arcanum in eo consistere arbi-
or, ut Medicus probè cognoscat cau-
morborum. Quamvis etiam in
orbis curandis, brevissimā com-
memoratā viā Medici incedentes
ræparando nimirum & dispensan-
comprobata selectiora & minoris
paratus medicamenta) & sibi & pa-
ntibus meliùs consulant, quàm si
olixis & pretiosis formulis marsu-
patientum evacuent, splendo-
nque pharmacopoliorum adau-
ant; ejusmodi tamen mos hodie-
m in diem invaluit, ut in celebra-
nis Germaniæ civitatibus, medica-
rentorum suorum formulas in offi-
nas Pharmacopœorum transcribere

M

re,

re, illasque horum (qui tamen
famuli atque ministri erant Medi-
rum) censuræ ut plurimum subjec-
teneantur. Ut autem Practici
niores iniquam hanc Pharmacopo-
eorum censuram effugiant, necesse
est, ut adhuc studiosi, quicquid
elegantem medicamentorum forma-
lam pertinet, sedulò addiscant, et
que in hisce conscribendis indies ex-
ceant: Operam interim dabo,
præceptis, de Medicamentorum
formulis (quas vulgò Recepta vocant)
conscribendis, subsequaturis,
Philiiatris inser-
viam.

CAPUT PRIMUM.

De

COMPOSITIONE MEDICAMENTORUM IN GENERE.

§. 1.

Scet autem simplicia medicamenta satis sufficientia ab *Helmontio Pharmacop. & Dispens. nov. §. 5.* statuantur, ad omnium morborum curationem; necessaria tamen horum compositio-
 ssimè est, vel ratione medicamenti
 us, vel patientis, cui exhibendum, vel
 rbi, vel denique Pharmacopœi, illud præ-
 antis & componentis.

§. 2. Et quidem ratione medicamen-
 quoniam non omnibus indicationibus
 pter vires debiliores satisfacere
 unt simplicia; deinde etiam ingrati
 res atque sapes per addita svaviora sæ-
 s corriguntur ac obtunduntur.

§. 3. Ratione ægrotantis, propter sym-
 matum varietatem, quibus compo-
 medicamento succurrere possumus, partis
 ctæ conditionem, ætatem, sexum &c.

M 2

alias-

aliasque circumstantias quarum minime
probè est attendenda.

§. 4. Morbi ratione, ob multas
& sæpè contrarias indicationes, quibus
prudenter satisfiat & in tempore succu-
ritur, variorum medicamentorum app-
ropriatorum commixtio & compositio
maximè erit necessaria, ut unâ fidelia duos, i-
plures parietes dealbare possimus.

§. 5. Pharmacopœorum autem rea-
ne, quatenus Medicus prudens basin
maximè juvans aliis involvere com-
potest, ne & illi habitum practicandi sibi
quirant, & Medicis deinde, & ægrotis,
quâ & indocta suâ praxi noceant.

§. 6. Ad medicamentorum itaq; co-
positionem quatuor sequentia requiruntur
Materia nimirum, Forma, Quantitas & In-
dus. Materiam remedii, quo agit Me-
cus, constituunt in primis medicamen-
appropriata, i.e. morbo ratione indicanti
convenientia, quæ desumuntur è tripp-
regno, Vegetabili, Animali & Minerali,
goque dividuntur in chymica & Galenica
item simplicia atque composita: Consi-
rantur verò eadem, quatenus vulgò in

is benè præparata servantur atque veniuntur.

§. 7. Medicamentorum compositorum forma duplex est, interna & externa; ab interna compositum obtinet denominationem, qualitasque ac quantitas ejus definitur: Externa compositi est consistentia. Forma interna respectum habet ad virtutes medicamentorum alternantes, evacuan-tes & específicas.

§. 8. Ratione formæ externæ sive consistentiæ, medicamenta parantur vel solida, *pulveres, pilulae, morsuli &c.* vel liquida, *solutiones, emulsiones, decocta &c.* vel mixta, ut *electuaria, eclegmata &c.* Ita exter-na medicamentorum forma ad causam, quæ curandam accommodanda, nec parùm re-spicit, quâ quid exhibeatur formâ. Solida in diutiùs in ventriculo commorantur & longius operantur; liquidiora verò magis sunt efficaciam, & citiùs atque intimiùs penetrant: Media medio se habent modo.

§. 9. Quantitas medicamenti exhibendi forma duplex est, ratione tam componendi quàm ponderum doctrina pertinet, ex In-dicationibus repetenda) quàm compositi.

In utroque respectus habendus ad compo-
totum & singulas ejus partes, id est, qu-
tum unâ vice de composito sit assum-
dum, & quænam singulorum ingredienat
ordinaria dosis : Quæ autem triplex:
summa, infima & media, & præstat, sem-
infra summam subsistere dosin, in pri-
ubi versamur circa opiata, vomitoria &
tiora purgantia, quod probè observandum.

Lubet hîc Tabulam de medicamen-
rum dosi suppeditare & solent
vulgò præscribi.

Aq. Næ simplices ab unc. j. ad ij. vel iij.
compositæ & c.v. Næ ab unc. ß.
dr. vj. vel unc. j.

Aceta infus. vel Næ ab unc. ß. ad dr.
vel unc. j.

Condita â dr. iij. ad vj. vel unc. j.

Conservarum eadem dosis est.

Electuar. alterantia â dr. j. ad dr. ij. vel unc.
purgantia â dr. ij. ad unc. ß. vel dr.

Elixiria & Essent. â gt. xx. ad xxx. vel xij.
vel â scrup. j. ad dr. ß. vel dr. j.

Essentiæ pretiosæ â gt. v. ad vij. vel x.

Extracta alter. â scrup. ß. ad scrup. j. vel dr.
purg. eâdem dosi; excipiuntur aut

bell. nigr. cuius dos. à gr. vj. ad scrup. β.

it. extr. *colocynth*, cuius dos. à gr. ij.
ad iij. vel v.

culæ à scrup. β. ad scrup. j. vel dr. β. No-
tandum autem, quod à recentioribus
rariùs vel nunquàm usurpentur.

d. opat. à gr. β. ad gr. j. vel ij.

res plantarum à p. j. ad ij. vel iij. & si in
copia adsint à mβ. ad mj. in decoctis
& infusis.

Chymici fortiores, ut ♂ ij. à gr. ij. ad jv.
vel gr. vj. debiliores, ut Fl. ♀ à scrup. β.
ad scrup. j. vel dr. β.

à mj. ad ij. vel iij.

ctus maiores No. vel paribus, ut num. x.
paria tria, vel jv.

minores à dr. ij. ad unc. β. vel unc j.

atina à dr. ij. ad unc. β. vel dr. vj.

bides pretiosi à gr. iij. ad vj. vel scrup. β.

ignobiles à scrup. β. ad scr. j. vel dr. β.

na in decoctis à dr. ij. ad unc. β. vel dr. vj.

uores, ut C. C. *succin.* à gt. vj. ad scrup. β.
vel gt. xv. & scrup. j.

thoh ab unc. β. ad unc. j. vel unc. jβ.

ingisteria robor. à gr. v. ad scrup. β. vel gr. xv.

purgantia à gr. iij. ad gr. vj. vel scrup. β.

MP. à scrup. ℥. ad scrup. j. vel dr. ℥.

Mixturæ (ut *simplex*) à scrup. j. ad dr.
vel scrup. ij.

Olea infusa ab unc. ℥. ad dr. vj. vel unc.
express. à dr. ℥. ad dr. j. vel dr. i℥.

Œata à gt. j. ad gt. v. vel scrup. ℥.

Elæosacchara à gr. vj. ad scrup. ℥. vel scrup.

Præparata à scrup. ℥. ad scrup. j. vel dr. ℥.

Pulv. & species alterantes à scrup. j. ad dr. ℥.
vel scrup. ij.

bezoardici à scrup. ℥. ad scr. j. vel dr. ℥.
purgantes eodem modo.

chymici à gr. v. ad scrup. ℥. vel scrup.

emetici & ales ā. gr. ij. ad iij. vel v.

Resinæ à scrup. ℥. ad scrup. j. vel dr. ℥.

Rob à dr. ij. ad dr. iij. vel unc. ℥.

Œlia fixa à scrup. ℥. ad scrup. j. vel dr. ℥.

vol. à gr. iij. ad vj. vel scrup. ℥.

Semina à dr. ℥. ad dr. j. vel ultra.

Syr. ab unc. ℥. ad unc. j. vel unc. i℥. siue q. s. ad
gratiam.

Species pro decoctis ab unc. j. ad ij. vel iij.
externæ à dr. ij. ad unc. ℥. vel dr. vj.

Spiritus vegetabiles à dr. ℥. ad dr. j. vel dr. iij.
animal. c. spir. vin. Œ. eodem modo.

per se Œat. à scrup. ℥. ad scr. j. vel dr. i℥.

mineral. acidi à gr. v. ad scrup. ℥. vel
gt. xij.

dulcificat. ut *ss. Odul.* vel medii, ut *Fr.*

à scrup. ℥. ad scrup. j. vel dr. ℥.

cci à dr. ij. ad unc. ℥. vel dr. vj.

rr. à scrup. j. ad dr. ℥. vel dr. j.

inct. contractiones & nobiliores à scrup. ℥.
ad scrup. j. vel dr. ℥.

dilutiores à dr. j. ij. vel iij.

ochisci alterantes à scrup. j. ad dr. ℥. vel
scrup. ij.

albandal. à gr. ij. ad iij. vel v.

§. 10. Notandum, variare doses com-
memoratas ratione ætatis, sexus, virium,
temporis anni, regionis & morbi ipsius;
nam determinandas illas esse ex formula-
m, in quibus adhibentur, conditione.

§. 11. In genere circa formulas medi-
amentorum conficiendas observandum,
primò, quod non omnia promiscuè sint con-
ferenda, sed quò pauciora fuerint ingre-
dientia, eò elegantior, efficaciorque
erit compositionem, juxta axioma: Quò
quid simplicius, eo melius.

§. 12. Dubia secundò & ex quibus peri-
culum imminere potest, non sunt usurpan-

da, quod potissimum locum habet in §
libus & § rialibus, non ritè præparatis: Al
curatam igitur cognitionem habeat Medi
cus præparationum chymicarum ejus Phae
macopœæ, quâ utitur in præscribendo.

§. 13. Tertiò obsoleta nimis, nec ad
modum vulgaria facilè usurpanda, sed re
centiora & selectiora. Nauseabunda quan
tò, summè amara, vel alio modo valdè im
grata [v. g. *trobisci albandal*] in forma solli
da debent exhiberi.

§. 14. Non in omnibus subjectis quint
quovis remedio purgandum, sed delectus est
instituendus, prout ægrotantis conditio i
exigit: Hinc ex ægris interdum sciscitand
dum, quânam potissimum formula
delectentur?

*CAPUT SECUNDUM**De
FORMULARUM ELEMENTIS.**§. 1.*

Medicamentorum interna forma constat basi ceu parte principali & minùs principalibus, ut adjuvante, dirigente & excipiente. Corrigentia meritò omittuntur, cum omne medicamentum in præparatione, antequàm in usum trahatur, sit corrigendum, ut particulae inutiles & qualitates noxiæ inde sequerentur.

§. 2. Quod autem vulgò purgantibus pro correctione olea addantur, illud fit circa fundamentum; cum purgantia nullam, quinquàm correctionem inde percipiant, sed potius digestionem & præcedente præparatione corriguntur, ut mitiora evadant. Et licet sæpius dulcia vel acidula ad ingratum saporem obtundendum medicamenti quibusdam in compositione addantur, illa propterea non sunt corrigentia nuncupanda.

§. 3. Basis est medicamentum, quod primariò respicit causam morbificam & magis

gis urgens symptoma, quod secundum *Symptoma*
viuum, antequam patientem jugulet, confectum
 stim è medio tollatur.

§. 4. Basis, quæ semper necessaria, simplex est & composita, prout affectus & medicamenta variant. Quod si pro pluribus dosibus præscribatur medicamentum, baseos dosis est augenda, v.g. si in pilulis purgantibus præscribatur *Resina jalappæ* loco baseos pro tribus dosibus, tum ascendatur ad scrup. j. cujus dosin mediam aliàs constitunt gr. vj. vel vij. Si varia symptomata atque indicantia simul concurrant, basis accipietur fortius urgens directa in majori quantitate præscribatur, quàm altera, mitius respiciens symptoma.

§. 5. Baseos defectum suppleant adjuvantia; si nimirum medicamentum baseos debilius fuerit, quàm ut intentioni Medici satisfacere possit; addenda sunt adjuvantia, quæ in purgantibus stimulantia nuncupantur.

§. 6. Adjuvantia nunc æquali, nunc majore vel minore scribuntur quantitate, prout basis & morbi ac symptomatum conditio illud postulant, quod ex crebra & assidua

qua formularum, ab exercitatisimis Practi-
s præscriptarum, perlustratione quàm
optimè addiscitur.

§. 7. Per dirigentia nihil aliud intelli-
gitur potest, quàm specifica, ob consymbo-
licum cum spiritu insito partis, certam ali-
quam corporis partem affectam respicien-
tia, quæ simul vires medicamenti alterantes
et evacuantes illuc transferunt, quod expe-
rientia ex praxi testatur, v. g. si in capitis
affectu purgandum, egregiè illud efficit
massa pilularum de succino Cratonis, modò
stimulus illi addatur. Quandoque vehi-
mentius reliquis præbent dirigentia.

§. 8. Excipientia nihil aliud sunt, quàm
vehicula; & variant in specie pro formula-
rum diversitate: Semper tamen in majori
præscribuntur quantitate, v. g. in dupla,
trippla vel quadrupla. Excipientia sunt *aquæ*
destillata, conserve, syrupi &c. in emplastris
resina & terebintina, in unguentis & lini-
mentis *pinguedines, oleaque cocta*. Notan-
dum autem, quod excipientia semper si-
mul dirigi debeant ad partem affectam cau-
samque morbificam.

CAPUT TERTIUM

De

FORMA MEDICAMENTORUM EXTERNA IN GENERE.

§. 1.

terna medicamentorum forma determinatur plerumque ex ægroti Natura, humorum peccantium situ & ipsius medicamenti constitutione. Ratione ægri; sic alius delectatur pilulis, alius potionibus, alius emulsionibus &c. ut plurimum autem omnes ferme patientes mixturas contrahiores, ex *tincturis*, *essentiis* atque *spiritibus* constantes eligere solent.

§. 2. Ratione humorum peccantium crassi viscosique humores liquidam, tenuem crassiorem indicant formam. Ubi etiam in remotioribus locis delitescunt humores peccantes, solida forma eligenda; quoniam licet tardius, tamen cum majori operatur efficacia.

§. 3. Ratione ipsius medicamenti forma determinatur, cum nonnulla renuant cum pulveribus (v.g. extracta viscosa) alia cum decoctis & potionibus commisceri

Sic

ic non commodè ingrediuntur potiones
ius dulcis, cinnabaris & ij & bezoardicum
Minerale &c. fundum enim petunt & præ-
t, ut in forma pulveris exhibeantur. Ni-
is amara, ut colocynthis, aloë &c. in pul-
tribus non conveniunt, sed commodiùs in
ulari forma exhibentur; hoc enim mo-
ingratus sapor non observatur.

§. 4. Cum autem forma medicamen-
rum externa sit triplex, nimirum solida,
quida & media, vid Cap. 1. §. 8. primum
olidam aggredior, & deinde ad reliquas me-
oque converto.

CAPUT QUARTUM
De
PULVERIBUS.

§. 1.

D solidam medicamentorum
internorum formam perti-
nent pulveres, pilulæ, tro-
chisci, rotulæ atque morsuli;
ad formam verò externorum
feruntur emplastra, sacculi s. fomenta,
ppositoria atque pessaria.

§ 2. Pulveres etiam interdum dicun-
r traheæ, in primis si aromata simul in-
gre-

grediuntur aut si ex iisdem maximam partem constant ac conficiuntur.

§. 3. Dosis ingredientium singulorum determinanda est ex dosi summa vel mædij cuiuslibet, & attendendum quantum de singulis pro una dosi conveniat. Hodie scrup. ꝑ. ad scrup. j. vel drach. ꝑ. pro una dosi pulveres exhibemus, ne majori quantitate ægroto nauseam parantes, magis incedamus.

§. 4. Si ingredientia ingrati sint saporis, additur saccharum ad pondus omnium nonnunquam etiam oleum destill. ad guttam unam vel alteram, it. elæosaccharum. Præscribuntur autem pulveres ex materiis friabili ut *radicibus, herbis, terreis, lapideis* &c.

§. 5. Ita in officinis varia pulverisantur ad pulverum præparationem parata, præstant, v.g. *pulvis card. ben. rad. irid. Ocul. 96. corall. margar. lapid. quinque præciosi* &c. *prepar. ꝑ. diapb. bezoard. minérale, zale, ꝑ. ale, cinnabar. ꝑ. ij, nativa, ꝑ. Aris*, item varii pulveres compositi, e. *Marchionis, bezoardicus Sennerti, dysentericus Crollij, stomachicus Quercetani* &c.

aromatici, qui species dicuntur, ut species
 tragacanth. frig. & calid. diarrhod. Ab-
 dianis. diamb. diagalang. &c. id quod
 Dispensatoriis notum est. Formulæ e.g.
 tales :

Purgans.

℞. Pulv. rad. jalapp. resin. scrup. j.

Magist. gumm. gutt. gr. iij.

℞. absinth. gr. iij.

M. F. Pulv. D. & S.

Purgier Pulver auf 1. mahl.

Diaphoreticus.

℞. C. C. phil. præp. gr. xv.

℞ Diaph. scrup. ℞.

℞. card. ben. gr. v.

M. F. Pulv. D. & S.

Pulver zu schwitzen auf 1. mahl.

Bezoardicus.

℞. Pulv. bezoard. Senn.

Pannon. rubr. ā. scrup. j.

Bezoard. miner.

Cinnab. ℞ ij, ā. scrup. ℞.

M. F. Pulv. D. & S.

Bezoardisches Fieber Pulver auf 3. mahl

Ad Epilepsiam pro infantibus.

℞. Spec. ceph. Michaël.

Pulv. Marchion. ā. scrup. ℞.

℞. ℞. Ol. anodyn. gr. ij.

M. F. Pulv. D. & S. Pulverlein/ wo von
 jedesmahl einer Erbsen groß.

N

Febri.

Febrifugus.

℞. Ocul. S. *prep.* gr. xv.

Ol. Fumar.

℞ diaph. *℥*at. ā. scrup. β.

M. F. Pulv. D. & S.

Fieber Pulver auf 1. mahl.

Alius.

℞. Specif. antifebr. Croll. gr. xv.

Cinnabar. nativ.

℞ diaph. ā. gr. vij.

M. F. Pulv. D. & S. ut antecédens.

CAPUT QUINTUM

De

PILULIS.

§. I.

Pilulæ parantur ex resinosis
gummosis cum appropriato
liquore solutis, v. g. aloë
*℥*at. violat. res. jalapp. scam
mon. gumm. ammoniac. gr.
ban. gran. mastich. &c. item massis pilulari-
um, in officinis paratis, prout nimirum
alterandi vel purgandi intentio est, quibus
etiam adduntur pulveres, ut *℞ ius dulc.* *℞*
aph. croc. ℥is, Fl. Aris &c. (sed in exigua co-
si, ne consistentia pilularis destruat) & *oil*
destillata, non ut corrigens, sed ut resolveat
atq; attenuans.

§. 2. Dosis hodiè ultra scrupulum, vel
 a xxv. vix extenditur, ex qua quanti-
 ut plurimum pilulæ xv. vel xvij. forman-
 ut sint minores & magis gratae; atten-
 da etiam simul est assumendi facilitas
 dispositio.

§. 3. Usus pilularum est, ubi patientes
 alia forma abhorrent, & in morbis humi-
 ribus ad humores inspissandos, ut catar-
 falso atque tenui. In melancholicis
 contrario ob sicciorem intestinorum con-
 sionem non conveniunt, cum planè
 mutatae, nec liquefactae ab hisce fuerint
 us excretæ pilulæ.

§. 4. Salia pilulas non commodè in-
 diuntur, nisi statim assumantur; facile
 in liquecunt salia & formam pilularem
 ruunt. Formulæ pilularum e. g. sint
 entes:

Purgantes.

℞. Extr. pachymn. Croll. gr. xij.

Res. scammon.

℞. dale. ā. gr. v.

ol. macis dest. gt. j.

M. F. c. R. ℞. Pilul. N. xv.

D, & S. Purgier-Pillen auf 1. mahl.

N 2

Alia

Alia.

- ℞. Aloës rosat. gr. xv.
 Res. jalapp.
 ℞r. dulc. ā. gr. vj.
 Ol. fœnic. gt. ij.
 M. F. c. Tinct. castor.
 Pilul. No. xvij. D. & S. & c.

Contra tussim.

- ℞. Extr. glyzyrrbiz.
 byssop. ā. gr. xv.
 Myrrb. el.
 Oliban.
 Gran. mastich. el. ā. scrup. ℞.
 Croc. orient.
 Fl. benzoës ā. gr. vj.
 ℞r. gr. viij.
 Laud. opiat. gr. iij.
 Ol. anis. gt. vj.
 M. F. c. sp. fœnic.
 Pilul. No. lx. pulv. glyzyrrb.
 adsp. D. & S. Villen/ wo von jedesm
 5. biß 7. zu nehmen.

CAPUT SEXTUM.

De

TROCHISCIS, ROTULIS & MORSULIS

§. I.

Trochisci & rotulæ plerumq; p
 scribuntur in affectibus pec
 ris, v. g. tussi, asthmate, rauco
 dine atque phthisi, item præse

vati

onis gratiâ, grassantibus morbis malignis, peste nimirum, dysenteria atque febrili petechiali.

§. 2. Desiderantur potissimum à delictoribus, & ijs, qui ab alijs medicamentis formulis abhorreere solent; item in febribus præscribuntur, saccharo gaudentes.

§. 3. Constant & parantur ex pulveribus, speciebus in officinis paratis, extractis, resinosis, v. g. *myrrhâ*, *benzoë* & additis aliquot guttulis olei alicujus destillati.

§. 4. Talis inter trochiscos & rotulas notatur differentia, ut trochisci cum *tramentibus*, in aqua conveniente soluta, ceu in vino, facile incorporantur; rotulae vero non. Ad drachmam unam specierum trochiscis conficiendis recipitur sacchari una, vel quantum satis est.

§. 5. In rotulis non conveniunt spiritus acidi, ut *vitrioli*, quia saccharum ab hisce non solvitur; adhibentur tamen succi moderati acidi, ut *ribium*, *berberum*, *granatorum*, & c. etiam in morsulis. Formulae sint tales:

Trochisci contra Phthisin.

℞. Pulv. Haly contr. phthis. dr. iß.

Spec. diatragacanth. fr.

diarrhod. Abbat.

Extr. glyzyrrhiz. ā. dr. j.

scord. dr. ß.

Antihet. Pot. scrup. ij.

Magist. Hn.

Croc. orient. ā. scrup. ß.

Gumm. tragacanth. in aq. russl.

dissol. q. s. M. F. s. a. Trochisc.

D. & S. Röchlein/ davon etliche in

Mund zu nehmen.

Præservantes.

℞. Myrrh. elect.

Diascord. Sylv. ā. dr. ij.

Extr. rad. angelic. dr. ß.

card. ben.

Camphor. ā. scrup. j.

Gumm. Tragacanth. in aq. è tot. citr.

dissol. q. s. M. F. s. a. Trochisc.

adsparg. ol. citr. rut. ā. scrup. ß.

D. ad scarul. S. ut antecedentes.

Rotulæ pectorales.

℞. Spec. dianis.

diabyssop. ā. dr. iß.

Pulv. rad. irid. Fl.

Fl. Anr. ā. dr. j.

Croc. orient. scrup. ß.

Sacch. alb. in aq. byssop. diss. unc. m.

M. F. l. a. Rosula. illinant. Ol. fœnic. scrup.

D. ad Scarul. S. Brustfuchlein.

Contra vermes.

¶ Spec. diaturbith. c. Rhabar.

Pulv. Semin. cin. ā. dr. j.

tanac.

corallin. ā. dr. ss.

♄ diaph.

Cinnabar. ♄ ij. ā. gr. xv.

Sacch. alb. in aq. tanacet. diff.

unc. iijss. F. l. a. Rotule.

D. & S. Röchlein für Kinder.

§. 6. Morfuli, qui etiam tabulæ nuncupantur, differunt à Rotulis formâ externâ & internâ; externâ, quia sunt oblongæ & quadratæ figuræ: Internâ, quoniam morfulos præter rotularum ingredientia etiam conservæ & condita ingrediuntur. Sympi verò electuaria & Iohoch neque rotule, neque tabulas ingrediuntur.

§. 7. Sacchari in præscriptione morfulorum partes tres ad unam specierum adhiberi solent, v. g. si ex specierum uncia una conficiantur morfuli, sacchari uncia tres adhibentur. Quandoque etiam morfulis ca illinuntur; cavendum autem ne fiat excessus. Magis à delicatulis expetuntur, quam ab indicante morbifico. E. g.

Morsuli stomachici.

Rad. condit. pimpinell.
belen.

acor. ā. unc. β.

Cond. cortic. citr.

aurant. ā. dr. iij.

Zinziber. dr. ij.

Spec. pro morsul. Imper.

diagalang. ā. dr. j.

Specif. stomach. Poter. scrup. ij.

Sacch. alb. in Aq. cinnam. cyd.

solut. unc. viij. M. & F.

J. a. Morsul. D. & S. Magenstärck
de Morsellen.

Cephalici.

Conserv. anthos dr. vj.

Cond. cortic. citr.

aurant. ā. dr. ij.

Nuc. Indic. N. j.

Spec. diamb.

Succin. alb. prep. ā. dr. iβ.

Gran. cardam. min. dr. j.

Sacch. alb. in Aq. major. sol. unc. vj.

F. l. a. Morsul. illinant.

Ol. major. lavend. ā. scrup. β.

D. ad Scat. S. Hauptstärcken
de Morsellen.

CAPUT SEPTIMUM

De

EMPLASTRIS.

§. I.

Mplastra ἀπὸ ἑμπλάττειν, i.e. fingendo, ita appellantur & fiunt ex rebus emplasticis, i.e. gummosis, resinosis, mucilaginosi, oleis, pinguedinibus, additis pulveribus, succis atque cerâ & crebenthinâ, ceu excipiente, ad consistentiam.

§. 2. Notandum, quod interdum ex oleo olivarum, sapore Veneto, terr. vitriol. calc. & saturninis optima coquantur emplastra ad varios usus: Verùm de talibus hic non agitur, sed tantùm de ijs, quæ à Medicis ad varios internos affectus præscribuntur.

§. 3. Alia hinc emplastra ex usitatis massis in officinis parantur, alia extemporali præscriptione; ad illa recipitur massa emplatri conveniens, quæ oleo malaxata alutæ inducitur: Hæc verò ex supra adductis simplicibus, prout Medici scopus hæc vel illa requirit, componuntur.

N 5

§. 4.

§. 4. Pulverum dosis, aliorumque ingredientium variat, prout emplastrum naciis, mollius vel durius desideratur: In his autem emplastris est admiscendum, quod cum ijs intimè commisceri minimè aptum est atque idoneum.

§. 5. Usus potissimùm est traumaticus, emolliens, resolvens atque roborans, ita adstringens: Intentio consolidandi & emolliendi maximè pertinet ad Chirurgos, resolvendi, roborandi & adstringendi ad Medicos.

§. 6. Hi propterea benè attendant locum cum affectum & secundum hunc figuram emplastri: Sic in lienis affectibus oblonga ad splenis figuram, in hepatis ovalis, in vesiculae quadrata &c. eligatur. Quæ ventriculo imponuntur, in specie scuta appellantur, quorum quantitas ex annorum numero & mole corporis determinatur. E. g.

*℞. Empl. de crust. pan. q. s. so.
malaxet. ol. menth. dest.
inducat. alule & F. Scut.
pro puero Sex annorum.
D. & S. Magen. Plaster.*

Aliud pro adultis.

- ℞. Gran. mastich. el. dr. vj.
 dissol. in s. q. spir. vin. & add.
 Bals. Peruv. scrup. j.
 Ol. absinth. dest. scrup. β.
 Cer. & terebintb. ā. q. s.
 M. F. S. a. Empl. inducat.
 alut. pro scuto D. & S.
 ut antecedens.

Resolvens.

- ℞. Empl. diaph. Mins.
 de ran. Vig. c. ℞r
 melilot. ā. unc. β.
 Ol. succin. scrup. j.
 philosoph. q. s. M. supr. Δ.
 bland. Empl. D. & S. zertheilendes
 Pflaster.

Spleneticum.

- ℞. Empl. de cicut.
 carminat. Sylv. ā. unc. β.
 ℞r. dulc. opt. trit. dr. j.
 Ol. philosoph. q. s.
 M. F. supr. Δ. bland. Empl.
 inducat. alut. oblong. figura.
 D. & S. Pflaster.

Ad abdominis varios dolores.

- ℞. Empl. de bacc. laur.
 galban. croc. ā. dr. vj.
 Malaxent. ol. cumin. q. s.
 induc. alut. quadrat. figur. D. & S.

CAPUT OCTAVUM

De

FOMENTIS.

§. 1.

Fomenta sive facculi parantur ex radicibus, folijs, floribus, seminibus, summitatibus, baccis &c. quæ includuntur linteo, sive sindone rubræ & coqvuntur in vino, lacte, cerevisia & aqua, prout pars affecta & causa morbofica illud exigunt.

§. 2. Radices præscribuntur à drachm. iij. ad unc. ß. drachm. vj. vel unc. j. Eodem modo baccæ & semina. Herbæ sive folia à m. ad mj. vel mii. Flores & summitates à p. j. ad iij. prout sacculus major vel minor est conficiendus.

§. 3. Usus illorum est ad emolliendum, resolvendum & corroborandum. Hinc facculi præscribuntur ex speciebus emollientibus & humectantibus ad lubricandas & relaxandas vias angustiores pro faciliiori partu, item meliori calculi excretionem in utroque sexu.

§. 4.

§. 4. Alij ad tumores duros resolven-
s, alijque ad partem debiliorem refocil-
ndam adhibentur. Prostant etiam speci-
in officinis pro facculis, pulsibus & re-
oni cordis in affectibus malignis applican-

s. Formulæ sint tales:

Lubricans.

℞. Rad. lilior. alb.
alb. ā. dr. vj.
Herb. s. emollient. ā. miß.
Fl. verbasco.
chamomill.
melilot.
lilior. alb. ā. mß,
Sem. malv, lin. ā. dr. ij.
Bacc. juniper. unc. β. M. concis.
contus. G. M. D. & S. Species zum Säck-
lein in Milch zu kochen.

Resolvens.

℞. Rad. morsus diab.
cariophyll. ā. unc. β.
Fol. sambuc.
ebul. ā. mj.
Herb. cherefol.
petrosel. ā. miß.
Fl. Sambuc.
scabios.
Cortic. inter. ebul. ā. mß,
Sem. levistic.
Siler, mon. ā. dr. iß.

Bacc.

Bacc. laur. unc. ꝑ. M. concis.

Cont. G. M. D. & S. Species zum Köch-
lein in Wein oder Bier zu kochen.

Corroborans.

R. Rad. cyper. rotund.

galang. ā. dr. iij.

Herb. melisf.

major.

card. ben. ā. miß.

Fl. lavendul.

tunic. ā. miß.

Sem. anis. fœnic. ā. dr. ꝑ.

Bacc. laur. unc. ꝑ. M. concis.

contus. G. M. D. & S. Species zum Köch-
lein in Wein zu kochen.

CAPUT NONUM

De

SUPPOSITORIIS & PESSARIIS.

§. I.

Suppositoria, quæ etiam glan-
des siue balani appellantur, in-
terdum parantur ex saponibus
Veneto, alumine crudo, v. g.
etiam lardo in infantibus: In
officinis verò ex melle ad consistentiam co-
cto, additis simul purgantibus, v. g. *diagra-*
dio vel pulvere trochisc. albandal ad scrup. 10
spec. hier. pieræ ad scrup. j. pro stimulo au-

icum suppositorium. Quodsi verò plu-
balani præscribuntur, dosis hæc stimu-
tium erit augenda.

§. 2. Pessi sive nasalia olim in uterinis
ectibus sæpius usurpabantur, ut obstru-
one mensium, passione hysterica, fluore
o & mensium fluxu nimio: Rariùs au-
n à recentioribus adhibentur, siquidem
recensitis affectibus tot alijs & satis effica-
us medicamentis hodiè sumus instructi,
iisdem carere possimus. Si verò inter-
m pessarijs opus esse videatur, nequa-
am illa in virginibus adhibeantur.

§. 3. Pessi ad digiti majoris formam fe-
formantur, paranturque ex medicamen-
uterinis, v. g. *foliis meliss. matric. sabin.*
arnit. artemis. absinth. abrotan. fl. lavend.
isamar. myrrhâ, aloë, croc. castor. oliban.
stiche: Et pro hæmorrhagia sistenda *suc-*
acac. hypocyst. sang. dracon. fol. burs. pasto-
&c. quæ sacculo lineo oblongo inclu-
antur, vel cum *melle, Galbano, aut cerâ* in-
corporantur ad prædictam formam. E. g.

In obstructione mensium.

℞. *Fol. matric.*

Sabin. ā. mss.

Summ.

Summ. artemis.

abrotan.

Fl. rorismar. ā. p. j.

Myrrh. el. dr. j.

Croc. orient. dr. β.

M. concis. contus. & includ.

Sacculo lineo oblongo, ut

F. pessus ad form. digit. maj.

D. & S. in Wein zu kochen.

In fluxu mēstrum nimio.

℞. Pulv. rad. bistort.

tormentill.

cortic. granat. ā. dr. j.

Succ. acac. hypocystid. ā. scrup. ij.

Sang. Drac.

Terr. catechu ā. dr. β.

⊕ l. balsam. s. dulc. scrup. j.

Cer. flav. q. s. M. F. supr. Δ. bland.

l. a. Pessarium, intus concavum. D. & c.

Supositorium.

℞. Mell. q. s. & pulv. trochis. alband.

vel Diagrid. scrup. β.

Coq. ad consistent. supposit. D. & illinantur.

Ol. chamomill.

Vel.

℞. Spec. hier. pier. dr. j.

Mell. q. s. Coq. ad consist.

ut F. suposit. N. 3. illinantur.

Ol. lilier. alb. D. & c.

CAPUT DECIMUM

De

MIXTURIS CONTRACTIORIBUS.

§. I.

 Olidâ absolutâ formâ, ex liquida sese offerunt interna, ut mixturæ contractiores, portiones, julebi, emulsiones, decocta atque infusa: Externæ sunt epithemata, collyria, gargarismata, mores ulceribus inspergendi, clysteres, olea ac pediluvia.

§. 2. Mixturæ contractiores præscribuntur ex elixirijs, essentijs, tincturis atque spiritibus in officinis paratis, quibus nonnumquam olea destillata adduntur, in primis ut dissolvendum & calefaciendum, ita exta.

§. 3. Notandum autem, quod recensita vegetabili regno semper in majori præstantur dosi, quàm illa, quæ ex animali & minerali desumuntur, cum hæc majoris & minoris, illa verò minoris & debilioris sint virtutis.

§. 4. Commendant sese præsentis mixturæ ut plurimum agrotantium palato, omni-

mnibusque fermè inserviunt affectibus; i
primis ad privatam Medicorum dispensati
nem valdè sunt accommodatæ : Dosis ill
rum est â gt. XX. ad XXX. vel XL. in con
niente vehiculo. Formulæ sint sequentes

Stomachica,

℞. Elix. propr. s. acid. dr. iß.

℞. mastich. scrup. ij.

℞. dulc. dr. ß.

Extr. rad. galang. scrup. ß.

M. D. ad vitr. S. Mixtur.

wo von alle 2. Stunden 30. Tropff

Alia.

℞. Essent. menth.

Zedoar. ā. dr. j.

℞. vol. oleos. Sylv. scrup. ij.

M. D. ad vitr. S. ut antecedens.

Pectoralis.

℞. Essent. belen. glyzyrriz. ā. dr. j.

Tinct. croc. ʒ ij. ʒris. ā. dr. ß.

℞. *. scrup. i.

Ol. fænic. scrup. ß. M. D. ad vitr. S. (

Antiscorbutica.

℞. Essent. lignor.

Elix. antiscorb. Mich. ā. dr. j.

℞. *. vel

℞. dulc. dr. ß.

Tinct. anodygn. scrup. j.

M. D. ad vitr. S. Sc.

Carminativa.

- ℞. Essent. carminat. Wed. dr. iß.
 Tinct. castor. dr. j.
 anodyn.
 ℞. * ā. dr. β.
 Ol. cortic. aurant.
 camin. ā. gr. vj
 M. D. ad vitr. S. Sc.

Corroborans.

- ℞. Essent. mosch. & ambr.
 Tinct. cinnam. ā. dr. j.
 ℞. vol. oleos. Sylv. scrup. ij.
 Bals. vit. Schröd. scrup. j.
 M. D. vitr. S. Sc.

Antifebrilis ad sudorem.

- ℞. Essent. centaur. min.
 fumar. ā. dr. β.
 ℞. *.
 Liq. C. C. succinat. ā. gr. xv.
 M. D. ad vitr. S. Mixtur zu schwitzen
 auf 1. mahl.

In febris maligna.

- ℞. Essent. card. ben. dr. iß.
 Mixt. simpl. vel Tinct. bezoard. dr. j.
 Extr. md. angelic. scrup. j.
 M. D. ad vitr. pro tribus dosibus.

Uterina.

- ℞. Elixir. uterin. Croll.
 Essent. succin.
 ℞. fuligin. ā. dr. j.
 M. D. ad vitr. S. Sc.

CAPUT UNDECIMUM

De

POTIONIBUS & JULAPIIS.

§. 1.

D potiones recipiuntur
 quæ destillatæ simpliciter
 compositæ, item decoctæ
 loco excipientis, deinde
 sentia, tincturæ, elixiria,
 ritus, confectiones, extra-
 pulveres, olea destill. aceta destill. locco-
 feos & adjuvantis, & denique syrupi
 grato sapore.

§. 2. Aquæ destillatæ simplices &
 cocta ab uncia j. ad iij. vel jv. aquæ
 compositæ ab unc. β. ad unc. j. Essentia,
 cturæ, elixiria & spiritus vegetabiles à
 ad drachm. ij. si verò ex mineralibus &
 malibus constant, vel si hæc saltem receptancias
 ta medicamenta ingrediuntur, dosis
 scrup. j. ad ij. vel drachm. j. Extracta à
 β. ad scrup. j. confectiones à drachm. j. ad
 vel iij. Pulveres à scrup. j. ad ij. Olea
 still. à gt. ij. ad v. vel vj. +ta destill. à drachm.
 iij. ad vj. vel unc. j. & denique syrupi tota

drachmis præscribi, quot constat potio
js.

§. 3. Ingratus in potionibus cavendus
apor; hinc nimis amara & acida, item
seabunda meritò omittuntur. Deinde
in minùs benè conjunguntur in potio-
is, uti etiam in alijs formulis, quæ ex u-
ademque fermè constant materia, ut *h. & Bezuard. miner, it. Mixt, simpl. &*
l. bezoard. &c.

§. 4. Quoniam omnibus ferè indicatio-
is satisfaciunt, Sylvius in frequenti ha-
usu potiones, quas ob varia ingredien-
misturas appellavit; propterea capite præ-
te traditas, contractiores nuncupavi.

§. 5. Commodè per intervalla cochlea-
assumuntur, in primis alterantes & con-
stantes. Ubi verò unâ vice vel pro sudo-
movendo, vel purgando, sunt assumendæ,
ancias tantùm duas vel tres præscribun-
& haustus vocantur. Formulæ e. g. sint

5:

Hauustus diaphoreticus.

R. Aq. card. ben. unc. iß.
iberiac. simpl. unc. ß.

Essent. card. ben. dr. j.

diaph, gr. xv.

O 3

Syr.

Syr. scabios. dr. ij.

M. F. Haustus. D. & S. Träncklein
schwischen auf 1. mahl.

Potio bezoardica.

Aq. prophyl. Sylv.
è rot. citr. ā. dr. vj.
galeg.

scabios. ā. unc. ij.

Mixt. simpl. dr. f.

C. C. phil. prep.

⚪ diaph.

Extr. rad. angelic. ā. scrup. j.

Syr. rub. id. dr. v.

M. F. Potio. D. & S.

Bezoardischer Fieber Tränck/ von
alle Stunde umgerüttelt 1. Löffel.

Stomachica.

Aq. menth.

meliss. ā. unc. ij.

cinnam. unc. f.

℞. mastich. dr. j.

Ol. dulc. scrup. j.

Elix. propr. f. + d. scrup. f.

Ol. calom. aromat. gr. iij.

Syr. fanic. unc. f.

M. F. Potio. D. & S.

Magenstärckendes Träncklein/ in
von öftters 1. Löffel voll.

Confortans.

℞. *Aq. cordial. calid. vel frig.*
cinnam. borrag. ā. unc. ℥.
bugloss.
cortic. citr.
meliss. ā. unc. j.

Confect. aleherm. compl. vel inc. dr. j.

Tinct. cinnam. scrup. ij.

Margar. præp. scrup. ℥.

Lap. s. præp. præp. dr. ℥.

Syr. de cinnam. unc. ℥.

M. F. Porio D. &c.

§. 6. Julebi sive julapia parùm differunt
 potionibus, nisi quod præter intentionem
 confortandi, refrigerandi & sitim extin-
 vendi, gratum in ijs saporem & colorem
 spectemus. Conveniunt potissimùm in fe-
 ribus continuis biliosis & paroxysmis in-
 termittentium.

§. 7. Materiam constituunt aquæ de-
 stillatæ simplices & decocta; deinde *aceta*
destillata, succus citri, granatorum, granorum
hermes, tincturæ refrigerantes, ut *rosar.*
rosar. papav. err. bellid. ① *atum vel lapis*
ruinelle, spiritus acidi, v.g. ① *l. Ar.* ① *l.*
bil. ⑤ *clyffus* ⑤ *ij.* quantum satis pro blan-
 do & grato acore: Ultimò syrupi eadem pro-
 portione, quâ potiones, ingrediuntur. E.g.

Confortians & refrigerans.

℞. Aq. prophyl. Sylv.

cordial. frig. H. S. ā. unc. j.

acetos. unc. ij.

bugloss.

borrag. ā. unc. i℥.

Tinct. fl. bellid.

papav. err. ā. dr. j.

Succ. gran. cherm. dr. i℥.

℥. S. at. scrup. ij.

Syr. rib. berber. ā. dr. iij.

Clyff. ℥ ij. q. s. ad grm. acor.

D. & S. kühlender und stärckender Juw
wo von nach belieben 1. biß 2. Löffel 10

Aliud.

℞. Decort. bord. c. rad scorz. & C. C. H.

Aq. cordial. fr. H. S.

Succ. citr. recent. express. ā. unc. j.

Lap. prunell. dr. j.

Tinct. rosar. unc. ℥.

Syr. cerasor. nigr. c. fl. tunic. unc. i℥.

M. F. julap. D. & S. ut antecedens.

CAPUT DUODECIMUM

De

EMULSIONIBUS.

§. I.

Mulfiones ab emulgendo ita
cuntur & colorem lacteum
tinent; hinc omni modo cave
dum, ne talia addantur, c
lact

teum colorem & consistentiam destru-
t. Perperam propterea emulsionibus
miscentur spiritus acidi, tincturae, olea &
rupi colorati, v.g. *violar. & papav. err. it.*
perfectio alchermes &c.

§. 2. Parantur autem emulsiones ex se-
minibus subviscosis & oleosis, ut *quatuor*
g. maj. portulac. violar. lactuc. endiv. mil.
is &c. & fructibus s. nucleis, v.g. *amygd.*
reus &c. cum aquis destillatis simplicibus.

§. 3. Ad drachmam unam specierum
seminum plerumque recipitur aquae
c. j. sive pars octupla. Aquae compo-
sita & pretiosae ultimò etiam quandoque
funduntur.

§. 4. Adduntur emulsioni pulveres,
preparata & magisteria, sed in exigua dosi;
mirum quot unciae aquarum ingrediuntur
emulsionem, tot scrupuli pulverum illa
referre potest. Ad edulcorationem saccha-
rum simplex vel rosatum, vel perlatum, it-
erupus non coloratus, ut *papav. albi* q. s. ad
consistenciam additur.

§. 5. Quoniam emulsiones facilè ran-
escunt & acorem contrahunt, hinc non
facilè ultra diem unum, vel biduum præscri-
bun-

buntur. Interdum sine seminibus, ex pulveribus, colorem albicantem obtineantur, cum aquis convenientibus, liquores rantur, qui saccharo edulcorantur & imprie emulsiones nuncupantur.

§. 6. Usus emulsionum est vel internus vel externus; magis autem in calidis, quam in frigidis affectibus, in primis in infantibus adhibentur: In specie conveniunt, ubi humectatione opus est, ut in hectica, it. febris hecticica. Externè cum epithematibus cecidunt. Formulæ exempli loco sint talæ

Refrigerans & humectans.

℞. Sem. 4. frig. maj. ā. dr. j.

papav. alb. dr. ij.

Amygd. dulc. excort. unc. ℥.

℞. l. a. c. Aq. violar.

fl. nymph. ā. unc. iij.

lactuc.

endiv. ā. unc. ij.

Emuls. cui add.

Aq. cinnam. borrag.

cordial. fr. H. S. ā unc. ℥.

Matr. perlar. præp. dr. j.

Antihæst. Pot. dr. ℥.

Magist. ℞ n. gr. xv.

Sacch. rosat. q. s. ad græt. dulc. D.

Kühlende Milch wo von öftters un-
rüttelt 1. bis 2. Löffel voll

Ad nephritidem.

- ꝑ. Sem. mil. sol.
 violar. ā. dr. ij.
 4. fr. maj. ā. dr. ʒ.
 F. l. a. c. Aq. fragor. una. iij.
 heder. terr.
 petrosel. ā. unc. iʒ.
 Emuls. cui add.
 Ocul. ʒ. præp. dr. j.
 Lap. nephrit. præp.
 judaic. præp. ā. scrup. j.
 ʒ. diaph. scrup. ʒ.
 Sacch. albh. q. s. ad grat.
 dulc. D. & S. Harntreibende Milch/
 wo von jedesmahl umgerüttelt 1.
 Löffel voll.

In variolis & morbillis præ infantibus.

- ꝑ. Sem. card. ben.
 aquileg.
 pæon. ā. dr. j.
 F. l. a. Aq. fumar.
 fl. sambuc.
 aquilag. unc. ʒ.
 Emuls. cui dd.
 C. C. phil. præp. scrup. j.
 ʒ. diaph. scrup. ʒ.
 Unicorn. ver. præp. gr. v.
 Sacch. perlat. q. s. adgmt. dule.
 D. & S. Anstreibende Milch/ wo von
 alle Stunde umgerüttelt
 1. Löfflein voll.

Improprie dicta confortans.

℞. Aq. cordial. frig. H. 3. unc. ℥.
bugloss.
borrag.
namph. ā. unc. j.
cinnam. dr. ij.

C C. phil. præp.

Ocul. S. præp. ā. dr. ℥.

Margar. præp. scrup. ℥.

Sacchr. rosat. q. s. ad grat. dulc.

D. & S. Stärckendes Perlenwassers
wo von nach Belieben 1. Löffel voll.

Externa.

℞. Amygd. amar.

Nucl. persic. ā. unc. ℥.

Sem. papav. alb. dr. ij.

F. l. a. c. Aq. solan. unc. iij.

fl. nymph.

sambuc. ā. unc. ij.

Emuls. cui add.

Campb. dr. ℥. M. D. & S.

Umschlag für die Stirn/warm zuges
brauchen.

CAPUT DECIMUM TERTIUM

De

DECOCTIS.

§. I.

DEcocta potissimum parantur ex radicibus, herbis, floribus, seminibus, baccis, lignis, corticibus, fructibus & aromatibus, cum aqua ut plurimum simplici: Liquores enim, quorum pars spirituosissima facile dissipatur, ut vinum, non conveniunt, nisi in vase duplici coctio institatur.

§. 2. In decoctis & infusis omnia in duplici dosi præscribuntur (v. g. *rhubarbarum* in substantia exhibetur ad drach. j. in decocto ad dr. ij.) vel etiam triplici, aut quadruplici, si nimirum pro pluribus medicamentum parandum est dosibus.

§. 3. Radices præscribuntur drachmis uncijs, folia manipulis, flores pugillis, aromata scrupulis & drachmis. Resinosa, viscosa & lentam ac mucilaginosam materiam post se relinquentia, ut *manna*, *terebintina*, *gummi galbanum* &c. item nimis amara,

mara, qualia sunt *aloë*, *myrrha* & *pulpa coctio*
cynthidis, malè decocta ingrediuntur.

§. 4. Nec commodè in decoctis recipiuntur *amygdale*, *pineae*, *pistacia* & *semina refrigerantia*, quoniam nihil vel parum coctione liquori ex hisce communicatur: item nimis solida & dura, ut metalla & mineralia, excepto *g. io* & *g. rio*, in decoctis non conveniunt.

§. 5. Plantæ antiscorbuticæ, quarum virtus & efficacia in sale volatili consistit, minus benè præscribuntur in decoctis: Scilicet enim antiscorbuticum acre facilè avolat, acque dispergitur, remanente decocto fatum ac inutili.

§. 6. Ejusmodi solet in præscriptione decoctorum observari proportio, ut, quæ drachmæ specierum decoquendarum recipiuntur, tot unciae decocti remanere debeant; deinde etiam, quot libræ ad usum muntur, tot unciae syrupi adduntur, nisi multa dulcia simul ingrediantur.

§. 7. Dosis decoctorum vulgò est haustus, seu unciae duæ, vel tres. Potissimum autem adhibentur in morbis chronicis & conducunt ad resolvendos crudos

viscosos

osos humores : Hinc conveniunt in
mate, phthisi, hydrope anasarca, &c. E.g.

In Asthmate.

R. Rad. helen.

chin. ā. unc. ℥.

Herb. marrub. alb.

hyssop. c. fl. ā. mj.

card. ben.

Fl. centaure. min.

tussilag. ā. m℥.

Sem. urtic. Rom.

anis. ā. dr. iij.

Coq. in s. q. aq. simpl.

Colat. fort. express. ℥. ij.

Syr. nicotian. unc. ℥.

hyssop. unc. j. ℥. M. F. Apozema.

D. & S. Brust-Trauck / wovon jedes
mahl warm i. Truncklein.

In Phthisi.

R. Rad. glyzyrrhiz. dr. vj.

alb. unc. ℥.

Herb. tussilag. c. tot. m℥.

scord.

veronic. ā. mj.

Fl. hyperic.

rosar. pallid.

violar. ā. m℥.

Fic. ping. N. x.

Passul. maj. unc. j.

Sem. fœnic. dr. iij.

Coq.

Coq. in s. q. aq. simpl.

Colat. fort. express. ℥iij. add.

Syr. de symphyt. Fern.

farfar. ā. unc. j.

M. F. Apozem. D. & S. ut antecedit

CAPUT DECIMUM QVARTUM

De

INFUSIS.

§. I.

Infusa sunt duplicia ; alia ipso modo ubi materia purgantium in duplici dosi liquori convalescenti , v. g. *aquæ alicui still. vel sero lactis* infunditur per aliquot horas , vel etiam noctem , blandendo calore super fornacem digeritur, (maius parum bulliant) ut extractio fiat, deinde rursus , aliaque, pro grato sapore additur, haustus fiat purgans, qui quantitate non cedat tres uncias.

§. 2. Secundò quando & alia , ut *croci metallorum, vitrum & ij, Regulus & ij* &c. in vino infunduntur per noctem, ut ex colatura modica fiat haustus vomitorius. Notandum quod dicta & alia ordinariâ debeant præscribi bi dosi , vel etiam si vinum, ceu liquor ce-

uens, non excedat uncias duas, possit quoque illorum dosis ad drach. j. augeri; non minus plus virium in se recipiunt uncia duae, quam patiens pro uno emetico perferre potest.

§. 3. Alia sunt infusa, quae etiam non vocantur, ubi materia eadem, quae delecta ingreditur (exceptis fructibus pingui- & dulcibus, ex hisce enim parum vel nil liquori communicatur) sacculis in aqua vino immergitur, ut illud dotibus medicinalibus impraegnatum, pro pluribus dosibus inserviat.

§. 4. Specierum uncia uni respondeat affundatur liquoris praeter propter libra: Pro meliori autem extractione Salit lixiviosum, ut menstruum actuatur, utur, v. g. Θ *Fri, absinth. centaur.* \mathcal{E} c. ad drachm. j. vel vel ij.

§. 5. Conveniunt infusa in affectibus bilicis, ubi per epicrasin purgandum. In actu hypochondriaco & cachexia acidamodè limatura \mathcal{P} tis ad unc. j. vel ij. titur. Dosis eadem est ingredientium, in decoctis fuit commemorata. Forae sint tales:

54 Caput Decimum Quartum de Infusis.

Infusum purgans.

- ℞. Fol. senn. Alex. s. st.
 Rhabarb. ver. ā. dr. iß.
 Crem. Fr. sem. anis, ā. dr. β.
 infund. per noct. in aq. fl. acac.
 fœnic. ā unc. iß. manè bulliant parū
 Colatur. express. add.
 Syr. rosar. solut. dr. ij.
 Elix. propr. s. acid. scrup. j.
 M. F. Haustus D. & S.
 Purgier Träncklein auf 1. mahl.

Vomitorium.

- ℞. Croc. metal. vel vitr. ℥ ij. scrup. β.
 infund. per noct. in vin. Rhen. unc. ij.
 manè filtra, D. & S. Brech Wein
 auf 1. mahl.

Purgans in cachexia.

- ℞. Rad. caryophyllat.
 polypod. ā. unc. β.
 belebor. ingr.
 galang. ā. dr. ijß.
 Herb. fumar. chamadr.
 meliss. menth. ā. mj.
 Summit. absinth.
 Fl. centaur. min. ā. mß.
 Fol. senn. Alex. s. st. unc. j.
 Agar. leviss. dr. ij.
 Sem. filer. mont. leviss. ā. dr. j.
 Cortic. citr. aurant. ā. dr. ij.
 Cinnam. acut. dr. iß.

Ol. Fr. dr. ij. M. concis.
 contus. G. M. includ. sind. rubr.
 ut F. Nodulus D. & S. Kräut erbüschlein
 zu 3. Maß guten Wein.

CAPUT DECIMUM QUINTUM

De

EPITHEMATIBUS ET COLLYRIIS.

§. 1.

Epithema est medicamentum
 topicum liquidum, quod con-
 stituunt aquæ destillatæ & ac-
 ceta, additis pulveribus, spe-
 ciebus, nimirum pro epithema-
 tibus, in primis camphorâ, croco atque
 . Ad libram semis liquoris recipiuntur
 veres ad drachm. j. vel ij. camphoræ &
 ci ad scrup.ß. opij ad drachm. ß.

§. 2. Epithemata omnia actu calida
 applicanda, ne materia morbifica, a-
 tro ad peripheriam expulsa, condensetur
 repellatur, porique occludantur.

§. 3. Quandoque etiam emulsiones e-
 pithemata constituunt, quod superius mo-
 um: Referri huc quoque possunt Co-
 llyria, quæ ex abstergentibus & mundifi-
 cibus parata, faciei nitorem conciliant.
 Simula epithematum sint tales:

℞. *Aq. verben.*

fl. samb. ā. unc. iij.

† *Calendul. unc. j.*

Op. Theb. scrup. j.

Campb. scrup. β. M. F.

Epithema, D. & S.

Umschlag/ warm zugebrauchen.

Aliud.

℞. *Aq. solan. unc. iij.*

betonic. unc. ij.

† *lavendul. unc. iβ.*

Spec. pro epithem. cord. dr. j.

Croc. Campb. ā. scrup. β.

M. F. Epithema D. & S.

§. 4. Collyria sunt medicamenta, quæ oculis immituntur; & sunt vel liquida, vel solida: Liquida, quæ hujus sunt loci, fiunt ex aquis destillatis herbarum ophthalmicorum, v. g. *euphrasia, chelidoni majore, cyani, fœniculi &c.* additis pulveribus animalinis, ut *tutiâ, saccharo hni, cerussa, ocre* &c. *prep. &c.* pro acore absorbendo, iussu res solventibus, ut *aloë, camphorâ, Srio* &c. *Olo albo atque saccharo Canariensi,* ut indicationes variant. E. g. sit.

Collyrium res solvens.

℞. *Aq. chelid. major. dr. iij.*

fœnic.

cyani. ā. dr. iβ.

℞ r. *dulc. opt. trit.*

Campb. Sacch. Canar. ā. scrup. β.

M. F. Collyrium. D. & S.

Augenwasser.

In ophthalmia.

℞. *Aq. eufraf. unc. β.*

eyan.

rosar. ā. dr. j.

⊕ *l. alb. gr. vj.*

Tut. Alex. præp.

Corall. rubr. præp. ā. scrup. β.

Sacch. ℥ n. gr. iiij.

M. F. Collyr. D. & S. ut antecedens.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

De

ARGARISMATIBUS ET LIQVORI-
BUS ULCERIBUS INSPER-
GENDIS.

§. I.

 Argarismata adhibentur in af-
fectibus oris atque faucium;
& sunt vel refrigerentia, vel
resolventia, vel consolidan-
tia: Parantur autem ex de-
ctis & aquis destillatis herbarum resol-
ventium, refrigerantium atque traumatica-
rum, prout indicationes & affectus variant,

P 3

addi.

additis syrupis, melle rosato, vel rob nuiu
 aut diamori, item lapide prunelle & O &
 quandoque etiam saccharo hui & W
 dulci in ulceribus nimirum faucium
 didis.

Resolvens & modicè refrigerans.

¶ Herb. scabios. m̃j.

prunell.

cherefol. ā. m̃j.

Fl. malv. rosar. rubr. ā. m̃ss.

Fol. salic. m̃ss. coq. in

f. q. aq. simpl. Colat. express. ℞. j. add.

Syr. prunell.

Rob diamor. ā. unc. β.

O & at. dr. ij. M. F. Gargarism.

D. & S. Gurgel-Wasser.

Consolidans.

¶ Herb. alchimill.

consolid. Sarac.

prunell. ā. m̃j.

Fl. hyperic.

scabios. ā m̃ss.

rad. alib. unc. β.

coq. in f. q. aq. ferrat.

Colat. fort. express. ℞. j. add.

Mell. rosat.

Syr. prunell. ā. unc. β.

Sacch. h. n. dr. j.

Essent. myrrh. dr. ij.

M. F. Gargarism, D, & S, ut antecedeim

S.

§. 2. Liquores ulceribus inspergendi
ius requiruntur, in primis in fistulis sive
eribus sinuosis sordidis, ad acredinem
erosam corrigendam & mucum ulce-
m glutinosum (vulgò **den Enterstock**)
tergendum, sine qua abstersione, illa
illam admittunt consolidationem.

§. 3. Parantur ex aqua pomorum pu-
d. plantaginis, aliusve herbæ traumaticæ,
additur ad uncias sex aquæ destill. alcohol
i unc. β. vel j. ℥r. duc. & sacch. ℥n.
dr. β. vel j. item ol. per deliq. gt. vj. Ca-
i per siphonem injiciuntur.

Formula sit talis;

℞. *Aq. plantag.*

pomor. putrid. ā. unc. iij.

Spir. Vin. rectific. unc. β.

℥r. dulc.

Sacch. ℥n. ā. dr. β.

Essent. myrrb. dr. ij.

*M.D. & S. Vermischtes Wasser/ in die
Geschwür zu sprützen.*

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM

De

CLYSTERIBUS.

§. I.

Clysteres non differunt à coctis purgantibus, nisi quod ingredientia in majori IP scribantur dosi & per am in fundantur. Tepidi verò plicantur & injiciuntur vel impressione co vesica & syringe, vel intrusione per suppo nem [qualis mos in plerisque civitatibus hodiè invaluit] ut ministris Pharmacopoeorum & Chirurgorum notum est.

§. 2. Quod si fortiora clysteribus dantur purgantia, ut *euphorbium*, *colocynthus* (suppresso vel torpido spiritu intestinorum insito, ita ut stimulum non sentiat) limbae hae includuntur; quod etiam in agarico observandum, ob levitatem alioquin superfluatante.

§. 3. Colatura recipitur in adultissimis uncias decem, vel lb. j. in infantibus ad unc. iij. vel jv. adduntur deinde olea minoris pretij, ut *lini*, *olivarum*, *amygdal. dulc.* & cocta plantarum, v. g. *chamomill.*, *liliorum*.

. aneth. &c. item Θ gemma, culinare,
 δ atum, extr. cassia pro clyster. \mathcal{E} mel
 catum: Non benè autem electuaria pur-
 tentia clysteres ingrediuntur, cum talia non
 t inter viliora medicamenta referenda,
 c propterea ano intrudenda, nisi in opu-
 ntis.

§. 4. In dysenteria ubi abstergendum
 adstringendum, loco liquoris in quo her-
 ce coquantur adstringentes, convenit aqua
 errata fabrorum, serum lactis vel etiam lac-
 lce, alias verò aqua simplex, vel ptisana
 enacea vel brodium carnis. E. g. sit.

Clyster emolliens & evacuans.

\mathcal{R} . Rad. alb.

lilior. alb. \bar{a} . unc. \mathcal{R} .

bryon. dr. iij.

Herb. \mathcal{S} . emollient. \bar{a} . $\mathcal{m}\mathcal{j}$.

Fl. chamomill.

melilot. \bar{a} . $\mathcal{m}\mathcal{ss}$.

Sem. anis. dr. iij.

Agaric. leviss. in pet. ligat. dr. ij.

Coq. in \mathcal{f} . q. aq. simpl.

Colat. fort. express. \mathcal{B} . j. add.

Ol. lilior. alb.

aneth. \bar{a} . dr. vj.

Θ l. commun. dr. ij.

\mathcal{M} . \mathcal{F} . Enema, tepidè applicandum.

\mathcal{P} \mathcal{F}

\mathcal{P} \mathcal{F}

Pro infantibus.

℞. *Herb. malv. mj.**Fl. verbasco.**chamomill. ā mss.**Sem. aneth. dr. j.**Coq. in s. q. brod. caru. vel ptisan. atv.**Colat. express. unc. iij. add.**Extr. cass. pro clyster. dr. ij.*

Ⓞ ꝯ a. dr. β.

*Ol. chamomill. dr. iij.**M. F. Clyster. D. cum vesica & syringa.*

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

De

BALNEIS ET PEDILUVIIS.

§. I.

B

Alnea medicinalia potissimum
conveniunt in ejusmodi, aff
ctibus, in quibus abstersio
& mundificatione opus est
item ubi emolliendum, r
laxandum & lubricandum. Hinc utimur
illis in scabie, dolore nephritico, calculo v
fica, membris incurvatis, suppressione mee
tium & ad partum difficilem præcavendum.

§. 2. Præscribuntur pro balneis herbe
emollientes, abstergentes, resolventes
aperientes viliores ad mjj. vel vj. flor.

mij. radices ad unc. iij. vel jv. semina & cæ ad unc. j. vel ij. Adduntur quandoque mineralia, ut A° & D° & alumen. E. g.

Emolliens & lubricans.

- R° . Rad. alb. lilior. alb. \bar{a} . unc. iij.
 Herb. s. emoll. \bar{a} . m v .
 Summit. lupul.
 Fl. verbasc. chamomill.
 malv. melilot. \bar{a} . m ss .
 Sem. lin. malv. \bar{a} unc. j.
 Bacc. junip. unc. ij.
 M. contis. contus. G. M.
 D. & S. Kräuter zum baden.

Resolvens & aperiens.

- R° . Rad. s. aper. \bar{a} . unc. j.
 levistic.
 imperat. \bar{a} . unc. ij.
 Fol. ebul. m. iij.
 Herb. chamad. scabios. \bar{a} . m. ij.
 abrotan. organ.
 Summ. artemis.
 Fl. melilot. acac. \bar{a} . m j .
 Sem. levistic. petros. \bar{a} . unc. j.
 Bacc. junip. unc. ij.
 M. concis. cont. G. M. D. & S.
 ut antecedens.

§. 3. Pediluvia, quò etiam lotiones eas referri possunt, sunt frequentia in affectibus chronicis ad somnum conciliandum, dolo.

dolorem leniendum atque tumorem resolvendum: Unde herbæ, radices & flores regorici, anodyni & resolventes præstentur in minori (dimidia præter proportionem) dosi, quàm in balneis; tanta enim quantitas non requiritur, & aquæ dulci incoquantur ut lotiones instituuntur.

§. 4. Conveniunt in specie in capite dolore diuturno, cùm consensus sit inter pedes sive plantas pedum, ratione nervorum & cerebrum, fœtore pedum, horumque more scorbutico. Sit E. g.

Resolvens ad pedum tumorem.

℞. Rad. chelid. maj.
 levistic. ā. unc. iß.
 Herb. beccabung.
 fumar.
 Fol. ebul. ā. mij.
 Fl. scabios. sambuc. ā. mß.
 Stemm. lupul. mß.
 Sem. filer. mont. dr. vj.
 Bacc. laur. juniper. ā. unc. j.
 ℞. crud. alumin. ā. unc. ß.
 M. concis. cont. G. M. D. & S.
 Species zum Fußbade.

Anodynum in capitis dolore:

- ℞. Rad. mandrag.
 cynogloss. ā. unc. ℞.
 pæon. unc. j.
 Herb. meliss. majoran.
 Salv. serpill. ā. miss.
 Fl. til. lavendul.
 Sambuc. verbasco. ā. miss.
 Fol. hyosciam. mj.
 Sem. fenugræc. unc. j.
 M. concis. cont. S. M. D. &c.

CAPUT DECIMUM NONUM

De

BOLIS.

§. 1.

Indem mediæ consistentiæ interna sunt boli, eclegmata seu lohoch & electuaria; externa linimenta sive unguenta atque cataplasmata.

§. 2. Ad bolum parandum recipiuntur conservæ, vel electuaria in officinis usitata pro excipiente, quandoque etiam pro basi, ā drach. ij. ad unc. ℞. adduntur pulveres, prout dosis horum exigit, ut cum sufficiente quantitate sacchari fiat bolus,

§. 3.

§. 3. Solet quandoque Rob iu usum vocari loco excipientis quod ipsum intus dum basin constituit: Non sunt autem in miscenda, quæ ingratum & nauseabundum obtinent saporem, quæ item mixtum diffusi- vere & consistentiam destruere possunt, & suscitando fermentationem: Hinc male mul ingrediuntur acida, ut *rob corni, ribium, conserva pulpæ citri &c.* & pulveres alca- ni, ut *oculi 69. præp. corall. rubr. specificum antifebrile Croll. & similia.*

§. 4. Rarò hodiè boli à recentioribus præscribuntur; in iis in primis affectibus, quibus deglutitio est difficilis, prorsus non conveniunt.

Sit bolus purgans talis:

℞. *Conserv. fl. acac.*

persic. ā. dr. iß.

Pulv. md. jalapp. dr. ß.

Diagrid.

℥ *diaph. ā. gr. v.*

Sacch. q. s. M. F. Bolus.

D. & S. Purgiet. Bissen anst. mahl.

Diaphoreticus.

℞. *Rob sambuc.*

juniper. ā. dr. ij.

Pulv. card. ben. scrup. j.

℥ *diaph.*

℞ diaph. gr. xv.

Sacch. q. s. M. F. Bolus.

D. & S. Schwitz-Bissen auf 1. mal.

Aliud.

℞. Theriac. veter. dr. iij.

C. C. phil. prap. scrup. j.

Bezoard. min. gr. vj.

M. F. c. s. q. Sacch. Bolus.

D. & S. ut antecedeus.

CAPUT VIGESIMUM

De

ECLEGMATIBUS.

§. 1.

Clegmata, quæ Arabice Lehoch, Latine linctus sive lambilia nuncupantur, quoniam lambendo absumentur, potissimum usurantur in affectibus pectoris, ut tussi, phthi-
raucedine hæmoptysi atque asthma.

§. 2. Componuntur vel ex refrigerantibus & incrassantibus, ubi materia acris, viscidis ac salsa est; vel solventibus & incipientibus, quando humores tenaces & viscosi sunt resolvendi, uti in asthma pituitoso.

§. 3. Ex tempore fiunt ex usitatis incipientibus lohoch, v. g. sano & experto, de
pulm.

pulm. vulpis, de farfara, de scyll. compos. j.
ad asthma dicto, &c. additis pulveribus con-
 venientibus ad dr. j. vel ij. Vel parantur
 conservis, pulveribus & extractis, cum su-
 ficiente quantitate syrupi permixtis.

§. 4. Conservæ præscribuntur ab unco
 ad unc. j. vel ij. Pulveres & extracta à scrup.
 ad drach. j. & demum syrupus additur ad
 propriatus ad consistentiam. Formulæ e-
 sint tales.

In tussi humida & raucedine.

☞ *Loboch. de farfar. unc. j.*

Pulv. rad. irid. fl.

Fl. An. dr. j.

benzoës.

Croc. orient. a. scrup. β.

℞ dioph. dr. β.

Syp. de erysim. Lobel. q. s.

M. F. Eclegma, D. & S. Brustlösend

Caffi/ wo von östern 2. bis 3. Messer
spitzen voll.

In Phthisi & hæmophthysi.

☞ *Loboch san. & expert. unt. j.*

de pulm. Vulp. unc. β.

Spec. diatrachanth. fr. dr. iβ.

Antibect. Pot. dr. β.

Corall. rubr. prap.

Lap. hematit. a. scrup. ij.

Laud. opiat. gr. iβ.

Syr. de alb. Fern.

symphyt. ejusd. ā. dr. vj.

M. F. Linctus D. & S.

Kinderrinder Saft/wo von öfters umges
rüttelt z. Messerspißen voll.

In Asthmate pitu toso.

¶ Lohoch. de scyll. comp. unc. j.

Spec. diatr. simpl.

dianis.

Fl. ♀r. ā. dr. j.

Extr. byssop.

glyzyrrh. ā. dr. β.

Syr. nicotian. unc. β.

byssop. dr. vj.

M. F. Eclegma D. & S.

Brustlösender Saft / wo von jedes
mahl z. Messerspißen voll.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

De

ELECTUARIIS.

§. 1.

Lectuaria olim improprie &
abusivè, ab ingrediente non
nunquam opiato, ut *Tberiaca*,
Mithridatio, *Diascordio* &c.
opiata vocabantur, quæ au-
tem appellatio hodiè obsoleta est.

§. 2. Præscribuntur primo loco ad con-
ficienda electuaria conservæ appropriatæ ad

Q

unc. j.

unc. j. vel ij. adduntur condita, minutim cō-
cisa & contusa, confectiones & electuarii
officinis parata, rob, extracta, tincturæ, el-
facchara, pulveres ad unc. j. conservæ p-
ter propter drach. j. & demum syrupus qui-
tum satis ad consistentiam: In ardore
brium quandeque aliquot guttulæ spiri-
acidi ad gratiam instillantur.

§. 3. Notandum autem, quod, ubi
da simul ingrediuntur electuaria, exesse
beant alcalia, ob subsequendam fermenta-
nem, ne consistentia destruat, totumque
mixtum corrumpatur, aut ad minimum
quidius redditum, exitum ex pyxide affectu
Hanc ob rationem minùs benè quoque
electuariis immiscentur salia volatilia, spi-
ritus & flores ꝑris.

§. 4. In virium prostratione, ad con-
fortandum, & contagiosis morbis grassan-
bus, ad præservandum potissimum præfec-
buntur, rariùs pro humorum correctione
alteratione, nisi à delicatioribus ob gratum
saporem desiderentur: Hinc, ne ille ad-
struat, omnia nauseabunda vel nimis am-
ricantia debent evitari. Dosis solet esse qua-
ritas nucis moschatæ vel castanæ, aliquoties

die per vices assumenda. Formulæ e. g.
sequentes:

Corroborans in febris.

℞. *Conserv. rosar. Blat.*
pulp. citr. ā dr. vj.

Condit. rad. cichor.
scorzon. ā. unc. ℥.

Rob berber. dr. iij.

Confect. alcherm. inc. dr. iß.

Syr. cerasor. nigr. c. fl. tunic. q. s.

M. F. Electuar. D. & S.

Stärckende Lattwerge / wo von nach
belieben einer Castanien groß.

Caput confortans.

℞. *Conserv. meliss.*
anth. ā. unc. ℥.

Cond. cortic. citr.
aurant. ā. dr. v.

Nuc. Indic. N. j.

Spec. diamb.

Succin alb. prap. ā. dr. j.

Cinnabar. nativ. vel ꝑ. j. dr. ℥.

Syr. betonic. q. s. M. F. Electuar.

D. & S. Hauptstärckende Lattwerge wo
von jedesmahl einer Muscaten groß.

Stomachicum.

℞. *Conserv. menth.*
Meliss. ā. dr. v.

Condit. rad. pimpinell.
belen. ā. unc. ℥.
acor. Zinziber. ā. dr. ij.

Q 2

Spec.

Spec. pro morsul. imp.

diagalang. ā. dr. j.

Specif. stomach. Pot. dr. ℥.

Syr. de cinnam. q. s.

M. F. Electuar. D. & S.

Magenstärckende Lattwerge/ R.

Præservans,

Rob sambuc. junip. ā. unc. ℥.

Conserv. fl scabios. dr. vj.

Theriac. veter. dr. iij.

C. C. phil. præp. dr. ij.

Bezoard. animal. dr. j.

mineral. scrup. ij.

Campb. scrup. j.

Syr. card. ben. q. s. M. F. Electuar.

D. & S. Præservativ Lattwerge wo

jedesmahl einer welschen Nuß gro

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

De

UNGUENTIS ET LINIMENTIS.

§. 1.

Linimenta ab unguentis con
stentiâ saltem differunt,
ut unguenta maiorem, li
menta verò minorem con
stentiam obtineant.

§. 2. Parantur vel ex unguentis in co
cinis usitatis, additis pulveribus & ob
appropriatis; vel ex succis herbarum, p

ve

ribus, cum oleis, pinguedinibus & cera ad
nsistentiam coctis.

§. 3. Adhibentur in affectibus externis,
scabie, tumoribus duris, tendinibus in-
ratis & membris incurvatis &c. minimè
rò conveniunt, ubi inflammatio præsens
: Ad internos etiam præscribuntur affe-
us, ubi pars roboranda, dolor sistendus,
ateriaq; resolvenda & dissipanda. Utimur
nc linimentis in asthma, dolore colico,
phritico, affectu hypochondriaco, singul-
vomitu &c.

§. 4. Huc etiam pertinent Balsami, qui
rpo manus, naribus vel etiam temporibus
plicantur: Parantur vel ex balsamis in
ficinis paratis & venalibus, vel etiam oleo
ncis moshcata expresso, ceu excipiente,
lditis oleis destillatis convenientibus, pro-
indicans morbificum illa postulat. For-
ulæ sint tales;

Pectorale.

¶ *Ung. pectoral.*

nicotian. ā. unc. ℥.

℞. precip. rubr. scrup. ij.

Ol. lilior. alb. dr. v.

M. F. linimentum.

*D. & S. Eusserliche Salbe/ die Brust
fein warm damit zu schmieren.*

Stomachicum.

- ℞. Ol. N. M. express. dr. ij.
menth. dest. scrup. j.
coct. absinth.
mastich. ā. dr. j.

Bals. Peruv. dr. ℥.

M. F. supr. Δ. bland. linim.

D. & S. Magen-Sälblein.

Nephriticum.

- ℞. Ung. anodyn.
dialtb. ā. dr. vj.

Ol. lilior. alb.

chamomill.

scorpion. ā. dr. iij.

hyosciam. dr. iss.

M. F. linim. D. & S.

Ad tumorem abdominis in atrophia infantum.

- ℞. Ung. martiat. unc. ℥.

dialtb. dr. ij.

℞. dulc. opt. trit. dr. ℥.

Ol. aneth.

lilior. alb. ā. dr. ij.

M. F. linim. D. & S. & S.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM

De

CATAPLASMATIBUS.

§. I.

Ultimò tandem se offerunt Cataplasmata, quæ parantur ex radicibus, herbis, floribus, fructibus, seminibus, bacis

,farinis, alijsque cum liquore convenienti lacte nimirum vel aquâ simplici, quandoque etiam vino, ubi resolvendi est intentio, etis ad pulvis consistentiam.

§. 2. Radices præscribuntur ad unc. j. vel ij. rbae à mß. ad mj. flores à p. ij. ad mß. fructus, ficus, No. viij. x. vel xij. semina & baccæ unc. ß. ad unc. j. farinæ ab unc. j. ad ij. Post actionem interdum adduntur pinguedines olea, it. unguenta, pro majori efficacia.

§. 3. Finis est resolutivus & maturativus, de ingredientia secundum indicationes variant. Huc quoque referri possunt cataplasmata refrigerantia & hæmorrhagias inhibentia ex *albumine ovi*, *terra sigillata*, *leo armena*, *succo acacie*, *hypocystidis farina*, *atili* &c. quæ in specie anacollemata duntur.

§. 4. Hoc itaque modo Formularum, uti Medicis præscribi solent, præcepta adamentorum compositionem extemporanea necessaria, quantum in præsentia fieri cuit, in medium producta esse arbitror: ra usus & experientia suppeditabunt. mulæ autem cataplasmatum sint tales:

Emol-

Emolliens.

- ꝑ. Rad. alth.
 lilior. alb. ā. unc. j.
 Cepar. sub ciner. coct. unc. ℥.
 Herb. s. emoll. a. m℥.
 Fl. chamomill.
 melilot. ā. m℥.
 Farin. aven. unc. i℥.
 Sem. lin. fenugr. ā. unc. ℥.
 Fic. ping. No. x. Coq. concis. contus. in
 Lact. dulc. ad pult. consist. & add.
 Ol. lilior. alb. unc. j.
 Pingued. lepor. dr. ij.
 M. F. Cataplasma. D. & S. Umschlagen.

Resolvens.

- ꝑ. Rad. imperat. levistic. ā. dr. vj.
 Cortic. int. sambuc. unc. ℥.
 Fol. ebul. mij.
 Herb. petrosel. fumar. ā. m℥.
 Fl. sambuc.
 scabios. ā. m℥.
 Bacc. laur. unc. j.
 Sem. levistic. filer. mon. ā. unc. ℥.
 Farin orob sylvat.
 fabar. ā. unc. j.
 Coq. concis. contus. in s. q. aq. font.
 vel vin ad pult. consist. & add.
 Ung. dialth. ꝑ. at. ā. unc. ℥.
 D. & S. ut antetcedens.

F I N I S.

